

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Markéta Vyhnánková

NOVÉ REZIDENČNÍ LOKALITY V PRAZE A JEJICH VEŘEJNÉ PROSTORY

New residential areas in Prague and their public spaces

Diplomová práce

Praha 2009

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Martin Ouředníček, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem předkládanou práci vypracovala samostatně s využitím literatury a pramenů uvedených v seznamu použité literatury.

Praha, 24. srpna 2009

.....

Markéta Vyhnánková

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své diplomové práce RNDr. Martinu Ouředníčkovi, Ph.D. za hodnotné připomínky, trpělivost a odborné vedení během jejího zpracovávání a také za poskytnutí dat z RSO 2007. Dále bych chtěla poděkovat svému manželovi Tomášovi za všestrannou podporu.

Nové rezidenční lokality v Praze a jejich veřejné prostory

Abstrakt

V první části práce hodnotím rozmístění nových rezidenčních lokalit v pěti zónách města Prahy. Zabývám se rezidenčními lokalitami vybudovanými po roce 1996 a také sleduji, jakým typem domů jsou lokality tvořeny. Ve druhé části práce zkoumám přítomnost a stav pobytových veřejných prostor ve vybraných rezidenčních lokalitách, kde se soustřeďuji na vybavenost prostoru dětskými hřišti, hřišti pro mládež, posezením, zelení a ostatními prvky. Ve čtyřech různých pobytových veřejných prostorech v odlišných částech města se zajímám o názory návštěvníků a spokojenost s veřejnými prostory z hlediska uživatelů.

Docházím k závěrům, že nové rezidenční lokality se nachází téměř stejnou měrou jak ve vnějším městě, tak v okrajových částech města. Pobytové veřejné prostory jsem identifikovala převážně v lokalitách tvořených bytovými domy. Lidé považují odpočinkové veřejné prostory za důležité, ale při výběru nového bydlení jsou pro ně určujícími kritérii zejména cena nemovitosti a celkové okolní prostředí.

Klíčová slova: nové rezidenční lokality, hlavní město Praha, pobytové veřejné prostory

New residential areas in Prague and their public spaces

Abstract

In the first part of my thesis I evaluate emplacement of new residential areas within Prague. I focus on residential areas constructed after 1996 and I try to find what types of buildings these new areas consist of. In the second part of this thesis I investigate presence of sojourn public spaces in the selected residential areas and I concentrate on their equipment. I am interested in visitor's opinion on appearance of public spaces in four different areas in Prague.

I conclude that the count of new residential areas in outer city is very similar to the count in the peripheral parts of Prague. Sojourn public spaces are present mostly in the areas, which are created by blocks of flats. The presence of sojourn public spaces is an important factor for the inhabitants of Prague. But when it comes to choosing a new housing, they prefer other criteria such as the price of the realty or the quality of its surrounding.

Keywords: new residential areas, the capital city of Prague, sojourn public spaces

Obsah

Seznam tabulek	7
Seznam obrázků	7
Seznam grafů	8
Seznam příloh	8
1 Úvod.....	9
2 Teoretický rámec	13
2.1 Prostorová struktura měst	13
2.1.1 Sociální ekologie.....	13
2.1.2 Fyzická prostorová struktura města	15
2.1.3 Socialistické město	17
2.1.4 Post-socialistické město	18
2.2 Veřejné prostory měst	20
2.2.1 Vnímání prostředí	21
2.2.2 Definice veřejného prostoru.....	22
2.2.3 Vývojové etapy veřejných prostorů na pozadí vývoje územního plánování .	25
2.2.4 Typy veřejných prostorů a typy aktivit v nich	28
2.2.5 Kvalitní veřejný prostor	30
2.2.6 Realizace nových a obnova stávajících veřejných prostor a aktéři procesu ..	33
3.1 Zdroje dat	36
3.2 Metodika – kvantitativní a kvalitativní výzkum	37
3.2.1 Metodika identifikace nových rezidenčních lokalit – kvantitativní výzkum.	38
3.2.2 Metodika zkoumání veřejných prostorů – kvalitativní výzkum	40
4 Rozmístění a identifikace nových rezidenčních lokalit Prahy	43
4.1 Období 1991-1995	43
4.2 Období 1996-2000 a 2001-2006	45
4.2.1 Prostorové rozmístění nové rezidenční výstavby	46
4.2.2 Typy nové rezidenční výstavby	53
4.2.3 Shrnutí.....	55
5 Veřejné prostory v nových rezidenčních lokalitách Prahy	57
5.1 Pobytové veřejné prostory v nových rezidenčních lokalitách Prahy	58
5.1.1 Pobytové veřejné prostory v nových rezidenčních lokalitách Prahy podle období výstavby lokalit a podle typu domů v lokalitách	60

5.1.2 Kvalita pobytových veřejných prostor.....	62
5.1.3 Shrnutí.....	64
5.2 Případové studie.....	66
5.2.1 Nová Harfa.....	67
5.2.2 Kolovraty	71
5.2.3 Zbraslav	76
5.2.4 Černý Most	79
5.2.5 Shrnutí.....	84
6 Závěr	86
Seznam použité literatury	89
Přílohy.....	95

Seznam tabulek

Tab. 1: Kvalitativní a kvantitativní výzkum	37
Tab. 2: Srovnání různých zdrojů dat.....	39
Tab. 3: Počet nových rezidenčních lokalit v Praze podle částí měst v letech 1996-2006 a 1996-současnost.....	50
Tab. 4: Počet lokalit podle typu obytného domu v letech 1996-2009.....	55
Tab. 5: Počet lokalit s přítomností uvedených objektů v obdobích 1996-2000, 2001-2006 a 2007-2009.....	60
Tab. 6: Počet lokalit s přítomností uvedených objektů podle typů obytných domů.....	61
Tab. 7: Počet a podíl lidí v uvedených charakteristických skupinách.....	69
Tab. 8: Charakteristiky uživatelů veřejných prostor ve zkoumaných lokalitách.....	70
Tab. 9: Počet a podíl lidí v uvedených charakteristických skupinách.....	74
Tab. 10: Počet a podíl lidí v uvedených charakteristických skupinách.....	78
Tab. 11: Počet a podíl lidí v uvedených charakteristických skupinách.....	82

Seznam obrázků

Obr. 1: Grafické znázornění vlivu fyzického prostředí veřejných prostorů na množství aktivit.....	30
Obr. 2: Oblasti a faktory ovlivňující dané místo a možnosti jejich měření.....	31
Obr. 3: Nově postavené obytné budovy v letech 1990-1995 v katastrálních územích Prahy.....	44
Obr. 4: Obytné domy postavené v letech 1996-2000 v katastrálních územích Prahy....	48
Obr. 5: Obytné domy postavené v letech 2001-2006 v katastrálních územích Prahy.....	48
Obr. 6: Nové rezidenční lokality v Praze vystavěné v letech 1996-2009 a plánovaná výstavba.....	49
Obr. 7: Nové rezidenční lokality v zónách Prahy určených podle převažující zástavby v letech 1996-2009.....	51
Obr. 8: Lavičky před domy a udržované předzahrádky v Satalicích, 2009.....	58
Obr. 9: Pobytové veřejné prostory v projektu Slunečný vršek v Hostivaři, 2009.....	63
Obr. 10: Pohled na lokalitu Nová Harfa s vyznačenými objekty k pobývání.....	67

Obr. 11: Pobytové veřejné prostory v lokalitě Nová Harfa.....	68
Obr. 12: Pohled na lokalitu v Kolovratech s vyznačenými objekty k pobývání.....	72
Obr. 13: Pobytový veřejný prostor v lokalitě Na Července v Kolovratech.....	73
Obr. 14: Celkový pohled na pobytový veřejný prostor ve Zbraslavi.....	76
Obr. 15: Pobytový veřejný prostor ve Zbraslavi.....	77
Obr. 16: Neatraktivní pobytové veřejné prostory v sídlišti Černý Most.....	80
Obr. 17: Celkový pohled na pobytový veřejný prostor v sídlišti Černý Most.....	81
Obr. 18: Pobytový veřejný prostor v sídlišti Černý Most.....	82

Seznam grafů

Graf 1 : Vývoj počtu dokončených bytů v Praze v letech 1990-2008.....	45
Graf 2: Podíl dokončených domů podle počtu bytů v domě v letech 1996-2000.....	54
Graf 3: Podíl dokončených domů podle počtu bytů v domě v letech 2001-2006.....	54
Graf 4: Podíl lokalit s přítomností uvedených objektů z celkového počtu zkoumaných lokalit.....	59

Seznam příloh

Příloha 1: Katastrální území hlavního města Prahy.....	95
Příloha 2: Podíl lokalit s přítomností uvedených objektů v obdobích 1996-2000, 2001-2006, 2007-2009.....	95
Příloha 3: Počet lokalit s přítomností uvedených objektů podle typu domů	95
Příloha 4: Seznam zkoumaných lokalit a jejich charakteristiky.....	96
Příloha 5: Otázky kladené při řízených rozhovorech	97
Příloha 6: Další příklady pobytových veřejných prostor.....	98

1 Úvod

Praha, jako hlavní město České republiky, je mocenským a obchodním centrem, kde jsou soustředěny ústřední orgány státní správy a ústředí různých institucí. Tato skutečnost způsobuje, že Praha je magnetem pro investory z různých odvětví a láká k sobě ekonomické aktivity, které s sebou přináší nové pracovní příležitosti. Ty nejsou atraktivní jen pro obyvatele Prahy, ale i pro obyvatele z ostatních regionů České republiky a jiných zemí. Dochází k stěhování obyvatel do Prahy a do jejího zázemí, které je zejména v posledních letech spojené s masivní výstavbou nových domů a bytů. Obzvlášť politický převrat v roce 1989 způsobil rozsáhlé socioekonomické změny, v jejichž důsledku došlo k razantní sociálně prostorové přeměně města (Sýkora 2001).

Ve své bakalářské práci (Brázdová 2007) jsem se věnovala suburbanizačnímu procesu, který intenzivně probíhá v zázemí Prahy. Tento proces byl i nadále je hojně popisován a stále zkoumán mnoha odborníky, především sociálními geografi (např. Ouředníček 2003, 2006; Puldová 2006; Sýkora 2001). V diplomové práci se tedy obracím na druhou stranu hranice Prahy a zabývám se procesy, které se odehrávají uvnitř jejího administrativního území. Uvědomuji si, že zázemí města tvoří společně se samotným městem Prahou jeden celek a že jsou tyto dvě části spolu funkčně provázány v jeden Pražský metropolitní region; přesto se pro tentokrát budu věnovat jen jedné části, a to samotné Praze.

Předkládaná práce se věnuje dvěma tématům. Prvním z nich je nová výstavba rezidenčních budov a druhým tématem jsou veřejné prostory právě v kontextu s novou výstavbou. Zaměřuji se na nové rezidenční lokality, tzn. výstavbu domů po roce 1990 a zejména na stav veřejných prostor v nalezených nových rezidenčních lokalitách a na názor jejich uživatelů.

Jedním z cílů mé práce je zmapování a hodnocení nových rezidenčních lokalit na území hlavního města Prahy. Za novou rezidenční lokalitu považuji oblast, ve které po roce 1990 došlo nebo právě dochází k zvýšené intenzitě výstavby nových domů, v jejímž důsledku se změnila či mění dosavadní fyzická struktura, morfologie lokality. Nová rezidenční lokalita je široký pojem, který může označovat různě velkou oblast ve městě. Pro účely diplomové práce považuji za novou rezidenční lokalitu taková území, která jsou tvořena třeba jen několika domy, avšak na druhou stranu to může být území

mnohem rozlehlejší. Soustřeďuji se zejména na prostorově rozsáhlejší lokality, které jsou kompaktní a tvoří jeden celek.

Od poloviny 90. let je většina nové výstavby, stejně jako prodej samotných pozemků, realizována prostřednictvím developerských firem, které se zaměřují na uskutečňování rozsáhlejších projektů. Nové rezidenční lokality tak ve své práci vnímám jako projekty nové výstavby nebo jako skupinu tvořenou z více různých projektů, které jsou v bezprostřední blízkosti. Dále také sleduji, jakým typem zástavby je realizována nová výstavba (rodinné domy, rozsáhlá kondominia, bytové domy, atd.) a jakou formou probíhá nová výstavba (revitalizace brownfields, zastavování volných ploch za hranicemi kompaktního města, vyplňování mezer ve stávající zástavbě, atd.).

Výsledky výše uvedeného výzkumu jsou pro mě odrazovým můstkem k druhému cíli mé práce, kterým je zjistit, v jakém stavu se nachází veřejné prostory v nových rezidenčních lokalitách a jaký vztah k nim mají lidé, kteří je užívají. Pozornost věnuji obzvláště pobytovým veřejným prostorům sloužícím k zastavení a odpočinku návštěvníků, ať už se jedná o dětská hřiště, lavičky podél cest či malá náměstíčka mezi domy. Ve vybraných lokalitách zjišťuji k jakému účelu, k jakým aktivitám a v jaké intenzitě je lidé využívají a také jaké skupiny obyvatel je využívají. Také mě zajímá, zda existuje odlišnost ve vnímání a užívání veřejných prostor obyvateli různých zón města. Z Gehlova (2000) pojetí prostoru vyplývá, že čím je lepší fyzické prostředí města, tím jsou větší předpoklady pro užívání veřejných prostorů lidmi a tím také město plní lépe svoji společenskou roli a proto mi přijde podstatné zabývat se stavem veřejných prostor v Praze.

Posledním, a spíše metodickým cílem mé práce je zhodnotit využitelnost dat z Registru sčítacích obvodů a vhodnost použití tohoto registru pro tento typ práce.

Diplomová práce má následující hypotézy:

1) Nová bytová výstavba byla po roce 1990 realizovaná převážně v návaznosti na stávající zástavbu vnějšího města Prahy zejména kvůli dobré vybavenosti sociální i technickou infrastrukturou a také kvůli volným pozemkům, které se v této části města ještě nacházejí. V současnosti tento trend pokračuje. Dalšími oblastmi, kde se ve větší míře buduje nové bydlení, jsou periferní oblasti Prahy ležící za hranicemi kompaktního města. Tento typ bydlení představuje bydlení v nepříliš zastavěném území města a navíc v blízké vzdálenosti od kompaktního města a centra města (Zelendová 2006).

Nové rezidenční lokality, kompaktní shluky nově vystavěných domů, budou samozřejmě korespondovat s tímto vývojem. Domnívám se, že větší počet nových lokalit se bude nacházet v okrajových částech města, než ve vnější zóně města, neboť proces suburbanizace byl po roce 1990, a stále je, silný. Lidé touží bydlet ve vlastním rodinném domě a poskytované finanční nástroje jim to umožňují (Hnilička 2005, Ptáček 1996). Lokality ležící uvnitř administrativních hranic Prahy mají, oproti lokalitám v zázemí Prahy, jisté výhody, například intenzivnější veřejnou dopravou a sociálně-technickou infrastrukturou. Rodinné domy bývají developerskými společnostmi stavěny v rámci prostorově rozsáhlých projektů tvořících samostatné kompaktní lokality. Bytové domy se developerským společenstvem vyplatí stavět i jednotlivě nebo v malých počtech – bytové domy tak nevytváří výrazné prostorné lokality jako kolonie individuálního bydlení.

Domnívám se, že v periferních oblastech Prahy vznikaly rozsáhlé lokality individuálního bydlení, zatímco na krajích kompaktního města vznikaly bytové projekty, které netvoří tak výrazné kompaktní lokality. Větší prostor pro individuální rodinný život je tak podmíněn větší vzdáleností od centra města. Čím dále od centra, tím je prostor pro jednotlivce (rodinu) větší. Tuto skutečnost reflektují i developerské společnosti a zpravidla nestaví rodinné domy blízko centra a bytové projekty na periferii.

2) Zájem o zkvalitňování veřejných prostor se v České republice objevil ve větší míře až po roce 1989. V době socialismu nebylo prioritou budovat místa vhodná pro odpočinek a shromažďování lidí. Veřejné prostory nově budovaných lokalit prostřednictvím komplexní bytové výstavby představovala málo udržovaná volná travnatá prostranství mezi panelovými domy, která nenabízela mnoho možností jak je využívat (Šilhánková 2003c).

V zájmu mého zkoumání jsou nové rezidenční lokality vznikající po roce 1990. To znamená, že v těchto lokalitách by se podle očekávání mělo, pod vlivem nových myšlenek a zkušeností ze západních států, myslet ve větší míře i na realizaci kvalitních veřejných prostorů. Ve své práci chci ověřit, jaká pozornost jim byla věnována při projektování nové výstavby. Stavem fyzického prostředí v suburbánních oblastech se zabývali Temelová a Ouředníček (2009), kteří došli k závěru, že pobytových veřejných prostor, ve zkoumaných oblastech, není mnoho. Z vlastní zkušenosti ze suburbánní

oblasti, které jsme se věnovala ve své bakalářské práci, také vím, že veřejným prostorům není věnovaná dostatečná pozornost.

Domnívám se, že obdobná situace je i na území hl. m. Prahy. Podle mého názoru není velká vůle prosadit rozvoj kvalitních veřejných prostorů v rámci nových rezidenčních lokalit. Myslím si, že odpočinkových veřejných prostor bude méně v okrajových částech Prahy, jejichž rezidenční výstavba má suburbánní charakter než v lokalitách s převažující výstavbou bytových domů.

3) V Praze je dlouhodobě velká poptávka po novém bydlení. Každoročně vzniká mnoho nových projektů, v rámci kterých se byty většinou rychle rozprodají (www.kurzy.cz 2009). Domnívám se, že vzhledem k velké poptávce po bydlení v novostavbách a zatím nepřevyšující nabídce, nebudou lidé primárně přikládat velkou důležitost přítomnosti kvalitních veřejných prostorů při výběru svého bydlení. Myslím, že budou-li udržované a pečlivě vybavené veřejné prostory v místě jejich nového bydliště, budou to považovat za bonus, ale nebude to určující faktor při výběru bydlení.

Také předpokládám, že lidé s vyšším vzděláním budou přikládat větší význam přítomnosti veřejných prostranství a budou o ně projevovat větší zájem. Díky tomu, že vzdělanější lidé vydělávají více peněz, mohou si pak více vybírat místo svého bydliště, než lidé méně movití, kteří vybírají své bydlení zejména podle jeho ceny.

Mezi nejčastější uživatele veřejných prostranství v nových rezidenčních lokalitách budou zřejmě patřit matky či otcové s dětmi. V dnešní době se lidé dožívají vyššího věku a nezanedbatelnou část svého života prožijí v důchodu. Domnívám se, že také skupina lidí v důchodu by mohla využívat veřejné prostory. Obě zmíněné skupiny obyvatel mají dostatek volného času, který často tráví o samotě a veřejný prostor pro ně představuje místo, kde se mohou potkat s jinými lidmi.

Práci člením do šesti hlavních kapitol. V první kapitole vymezuji svůj studijní záměr, cíle práce a hypotézy. Druhá kapitola představuje teoretický rámec práce. Ve třetí kapitole popisuji zdroje dat, z kterých jsem čerpala a metody, kterými jsem dospěla k hledaným výsledkům a které zčásti prezentuji v kapitole čtvrté. Zde uvádím jaké je rozmístění nových rezidenčních lokalit v Praze a jakého jsou typu. V páté kapitole hodnotím stav pobytových veřejných prostor v identifikovaných lokalitách a uvádím případové studie čtyř veřejných prostor ve vybraných lokalitách. V závěrečné části shrnuji výsledky své práce.

2 Teoretický rámec

V současných výzkumech geografie města se často kombinuje více různých výzkumných přístupů. Můžeme se s tím setkat zejména u obsahově rozsáhlejších prací (Ježek 2004). Ve své práci se zabývám dvěma tématy. Prvním z nich je rozmístění nových rezidenčních lokalit ve městě a druhým tématem je problematika odpočinkových veřejných prostor právě v identifikovaných nových rezidenčních lokalitách. Jelikož je každé téma specifické, budu využívat kombinaci výzkumných přístupů.

2.1 Prostorová struktura měst

V následující části se zmiňuji o vědeckém směru sociální ekologie, v jejímž středu zájmu je město. Sociální ekologie je přístup, který zkoumá především sociálně-prostorovou strukturu města. Ačkoli v mém zájmu je zejména fyzická prostorová struktura města, uvádím zde tento přístup, neboť morfologická struktura města je také utvářena pomocí sociálně prostorových a funkčně prostorových procesů probíhajících ve městě. Sociální status obyvatel i jednotlivé funkce přítomné ve městě mají značný vliv na vzhled domů, ulic i na okolní prostředí. Fyzický stav budov i celé lokality ve městě se mění podle toho, jak se lidé s určitým sociálním statutem stěhují.

Dále se zmiňuji přímo o fyzické prostorové struktuře měst a okrajově o územním plánování, které tuto strukturu ovlivňuje. Pro pochopení současné situace ve městech popisují jejich výraznou proměnu v období přechodu ze socialistického města na postsocialistické město.

2.1.1 Sociální ekologie

Již na počátku 20. století se velkoměstem zabýval Geddes. Byl zakladatelem myšlenky, že město je kombinace životního a sociálního prostředí a že prostředí a organismus, lidé a město jsou neoddělitelní. Považoval za nejdůležitější, aby byla města studována ve všech souvislostech. Dnes je jeho názor označován za ekologický (Hrůza 1996).

Pojem sociální ekologie je obdobou amerického termínu human ecology, který poprvé použili v roce 1921 představitelé tzv. chicagské školy, Park a Burgess. Tato

skupina vědců aplikovala poznatky přírodovědné ekologie na popis dění v lidské společnosti. Klasická sociální ekologie se soustřeďovala na zkoumání růstu a vnitřní struktury velkoměst a na sociální procesy probíhající uvnitř měst. Obecně se tato disciplína věnuje vztahům mezi lidskými společenstvími a jejich fyzickým prostředím, přičemž nejdelší tradici má sociologie města (Musil 1991, Ježek 2004).

V rámci chicagské školy došlo k vytvoření tří základních modelů morfologické struktury města, a to koncentrického, sektorového a vícejaderného modelu. V prostorové struktuře jednotlivých měst se částečně odráží každý z těchto modelů. Do základní a dominantní koncentrické skladby se zpravidla promítají sektory, přes ně pak jádra a enklávy.

Koncentrický model podle Burgesse z 20. let 20. století zahrnuje charakteristiku pěti soustředných zón s rozdílnými funkcemi v organismu města a s rozdílným sociálním složením obyvatelstva. Autor vycházel ze sociální prostorové struktury města a přechází do funkční prostorové diferenciaci města. Podle Burgesse se město formuje na principech koncentrace a segregace, kdy různé skupiny mají tendence usazovat se v různých částech města. Dalšími principy jsou invaze, kdy se každá vnitřní zóna rozpíná na úkor následující vnější zóny, a sukcese, kdy residenty a nové funkce nahrazují ty původní ve vnější zóně. Segregace, sukcese a invaze jsou spolu s koncentrací a centralizací hlavními ekologickými procesy modelujícími proměnlivou podobu lidských komunit (Musil 1967, Ouředníček 2002, Keller 1997).

Sektorový model podle Hoyta z 30. let 20. století je modifikací Burgessova modelu, vychází však z předpokladu série sektorů. Ty se rozcházejí od středu města – jádra a každý sektor má jinou funkci, stejně jako v koncentrickém modelu. Hoyt sledoval změny prostorového rozmístění sociálně silných oblastí, které byly způsobeny procesem filtrace, kdy ve směru od centra města dochází ke stěhování sociálně silnějších obyvatel a na jejich místo přicházejí obyvatelé příjmově slabší. Růst města probíhá na vnějších okrajích sektorů, jen centrum města se rozvíjí na úkor všech (Musil 1967, Sýkora 1993b).

Podle jádrového modelu autorů Harrise a Ulmana ze 40. let 20. století tvoří strukturu města série jader, které se obvykle vícekrát opakují. Každé z center se specializuje na jednu určitou funkci, expanduje do svého okolí nebo srůstá s okolními lokalitami (Ježek 2004).

2.1.2 Fyzická prostorová struktura města

Fyzická prostorová struktura města je jednou ze tří složek vnitřní prostorové struktury města. Dalšíma dvěma jsou funkční prostorová struktura a sociální prostorová struktura města.

Fyzická prostorová struktura města zahrnuje morfologickou skladbu městského prostoru, fyzický stav budov a ostatních objektů a plochy, které se nacházejí mezi budovami. Základní prvky morfologie města, jimiž jsou ulice, parky, pozemky a budovy, se shlukují a utvářejí složitější systémy, jako jsou uliční sítě, bloky domů atd. Podstatnou část fyzické prostorové struktury města tvoří také veřejné prostory, kromě ulic také náměstí, hřiště, parky a volná prostranství. Fyzická struktura je tvořena jednotlivými stavbami nebo soubory staveb zakomponovanými do okolního prostředí (Sýkora 1993a).

Různá historická období ovlivnila svým odlišným přístupem k výstavbě budov, uspořádání a vzhledu ulic morfologii města. Morfologická skladba města je však kromě uvedených historických vlivů utvářena rovněž sociálně prostorovými procesy a institucionálním faktorem, tj. pomocí územně plánovací regulace. Při plánování nového rozvoje měst je důležité identifikovat znaky morfologické struktury stávající zástavby, chránit je a využít je při dalším rozvoji sídla (Kubeš, Perlín 1998).

Územní plánování je důležitým nástrojem sloužícím k ovlivňování fyzické prostorové struktury města a komplexně řeší využití území. Stanovuje zásady organizace území, koordinuje výstavbu a určuje bariéry využívání území. Reguluje funkční a prostorové uspořádání území – kde bude obytná zóna, kde zeleň, kde veřejný prostor atd. Určuje zásady a podmínky pro věcnou a časovou koordinaci nové výstavby a řeší umístění staveb na pozemku. Stanovuje územně technické, urbanistické a architektonické zásady pro jejich realizaci. Také vytváří předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních a kulturních hodnot v území, zejména se zřetelem na péči o životní prostředí (Kubeš, Perlín 1998).

Základními nástroji územního plánování je územně plánovací dokumentace a územní rozhodnutí. Jedním z typů územně plánovací dokumentace je územní plán, který ovlivňuje vzhled města a rozložení funkčních celků ve městě. Vzniká dohodou tří hlavních účastníků: obecního (městského) zastupitelstva, investorů a státní správy. Dalším typem územně plánovací dokumentace je regulační plán obce, což je dokument s projednanými regulacemi (čáry, výšky, objemy, střechy, příjezdy, přístupy a připojení

na infrastrukturu) s představiteli obce, vlastníky nemovitostí a správci sítí. Součástí je také řádné projednání a schválení regulačního plánu až na úroveň jednotlivých parcel, s jednoduchou grafikou a se srozumitelným popisem v textové části. V České republice mají některá města územní plán v měřítku 1:10 000. Regulační plán slouží jako nástroj pro upřesnění rozložení funkcí na úroveň parcel v měřítku 1:2 000 či 1:1 000 a pro detailnější poznání území. V regulačním plánu může být vymezeno, kde bude například náměstí, kde pobytové veřejné prostory a kde cesta (Matějka 2000).

Aneb jak říká Sunyer: „při výstavbě je nutné uplatnit zásady urbanismu tak, aby nebyly narušeny schopnosti společenského člověka, aby byl podporován jeho rozvoj a zlepšováno jeho bytí i společenské hodnoty“ (Hrůza 1996, s. 241). Pokud od začátku neexistuje alespoň přibližný koncept, jak by se mělo území rozvíjet, není nikdy možno dosáhnout vyrovnaného výsledku. Kvalitní urbanismus evidentně násobí hodnoty nemovitostí a nešťastná řešení je znehodnocují (Hnilička 2005). Nelze utvářet bezpečná a živá veřejná prostranství bez odpovídající péče už v územním plánování při utváření celého území, jeho funkčního složení, využití fyzického parteru apod. (Sedlák 2008).

Dnes platný územní plán Prahy, zhotoven v měřítku 1:10 000, byl schválen v roce 1999 a byl koncipován na období přibližně 10 let. Od jeho vzniku však došlo na území Prahy i v jejím zázemí k velkým změnám a současný územní plán se stává stále více neaktuální, tudíž dochází k průběžným úpravám v tzv. vlnách, v nichž zastupitelstvo schvaluje celou řadu změn územního plánu. Zastupitelstvo hlavního města Prahy rozhodlo o pořízení nového územního plánu, který by měl být projednán již do konce roku 2010, avšak objevují se pochybnosti o tomto termínu a mluví se dokonce až o roku 2015 (Zelený kruh 2008).

Při vnímání prostorových struktur města hraje významnou roli rovněž tzv. architektonický detail, který tvoří součást obytného prostředí a který je většinou umístován na místa veřejně přístupná, proto by měla města usilovat o jeho zachování a vytváření. Může jít o detaily historické, technické, kulturní i přírodní povahy. Podle Kubeše a Perlína (1998), je architektonický detail tvořen například prvky historické architektury (gotika, renesance atd.); drobnou architekturou jako jsou pomníky, kašny, drobné sochy, průčelí domů, ale i dlažba; prvky původních technických staveb jako jsou staré mosty, osvětlení a jezy; sakrálními stavbami jako jsou kostely, kapličky a křížky; a rovněž veřejnou zelení a prostranstvím (městské aleje, parčíky, drobné vodní plochy, záhony). Nová výstavba má mnoho možností uplatnění architektonického detailu,

zvláště ve veřejném prostoru. Město může záměrně budovat určitou, pro město specifickou, formu drobných architektonických prvků – lavičky, hodiny, stánky, květinové koše. Jedná se o tzv. městský mobiliář, který dává městu jistou atmosféru a dělá z něj jedinečné místo.

2.1.3 Socialistické město

Socialistické období přerušilo přirozený vývoj urbanizačních procesů, utváření sociálně prostorové diferenciace města i znehodnotilo životní prostředí měst. Byl omezen příliv obyvatelstva z venkova, skončila suburbanizace. V prostředí města došlo k většímu promísení sociálních skupin a k zastavení segregace. Dochází k pozvolnému vyliďňování centra, kde opuštěné byty zůstávají volné a pouze v některých částech jsou transformovány na nerezidenční využití (Ouředníček 2002). Rozvoj suburbánní oblasti Prahy i rekonstrukce nebo modernizace centrálních částí města u residenčních staveb zcela ustaly. Realizace suburbánního bydlení byla omezena zejména malou nabídkou pozemků, nedostatkem finančních prostředků jednotlivců i stavebního materiálu. Ochrana zemědělského půdního fondu byla vysoká a také nebyla možnost využít hypotéku či stavební spoření (Ouředníček 2003).

Rozčlenění obcí v rámci střediskové soustavy na obce střediskové a nestřediskové způsobilo odlišné podmínky rozvoje obcí. Zatímco do střediskových obcí se koncentrovalo obyvatelstvo i ekonomická aktivita a obce byly nadále rozvíjeny, do nestřediskových obcí investováno nebylo (Ouředníček 2002).

Největší změna fyzického prostředí byla způsobena tzv. komplexní bytovou výstavbou, která byla od 70. let ve velké míře realizována na okrajích měst formou mnohaposchodových panelových domů a rozlehlých sídlišť. Do nových bytů se stěhovali lidé z vnitřního města i z venkova. Oblasti nové výstavby nejsou diferenciovány podle sociálního statusu. Ve větší míře byla budována dopravní infrastruktura, nová náměstí, nové veřejné budovy a též pomníky osobnostem spjatým s komunistickou ideologií.

Snahou vládnoucí třídy bylo smazat jakékoli sociální rozdíly ve společnosti. Nástrojem k nivelizované společnosti se stala státní bytová politika, kdy byla zavedena regulace nájemného, přidělový systém bytů a finanční podpora státní a družstevní výstavby (Smith 1996 cit. v Zelendová 2006). I přes snížení významu ekonomického statusu se sociální diferenciace obyvatelstva v socialistickém městě zcela nesmazala.

Obyvatelstvo nebylo celé nahrazeno, spíše došlo k doplnění nově přistěhovalými. Výsledkem tohoto vývoje byla zmenšující se sociálně ekonomická diferenciací a zvyšující se rozdíly v uspořádání obyvatelstva podle rodinného a demografického statusu, kdy sídlištní lokality byly nejmladšími oblastmi (Ouředníček 2002).

2.1.4 Post-socialistické město

Na počátku 90. let se Česká republika ocitla pod vlivem dvou druhů procesů. Se zhroucením komunistické moci došlo k přechodu od centrálně řízené ekonomiky k tržnímu hospodářství a k demokratickému způsobu rozhodování. K těmto procesům, které jsou specifické pro post-socialistické státy, se přidalo v plné síle působení globálních a evropských procesů, které na nesocialistické státy působily již mnoho roků (Sýkora 2001, Ouředníček 2002, Dostál, Hampl 1994).

Sýkora (1996) rozděluje transformační procesy na systémové a spontánní. Systémové transformační procesy jsou výsledkem rozhodnutí vlády a parlamentu a patří mezi ně liberalizace cen a zahraničního obchodu, malá a velká privatizace a restituce. Ke spontánním transformačním procesům dochází v důsledku změněných systémových podmínek a jsou vyvíjeny jednotlivými aktéry. Do této skupiny patří revitalizace a komercializace městských center, revitalizace a gentrifikace vnitřních měst a suburbanizace (Sýkora, Šimoníčková 1994).

Ve městech dochází k úbytku průmyslových aktivit ve vnitřních městech a k decentralizaci obchodu a služeb mimo městské centrum. Dochází k nárůstu nových aktivit, jako je finančnictví, poradenství, masmédiá, reality, reklama, které jsou koncentrovány do center měst. Tyto aktivity s sebou přináší nové investice, ekonomické oživení a nové pracovní příležitosti (Sýkora 1993a, Musil 2002).

Působením spontánních transformačních procesů se proměňuje fyzické prostředí měst. Dochází k obnově neudržovaných center měst i k revitalizaci zanedbaných a chátrajících čtvrtí nacházejících se v blízkosti centra. Jedním z nejvýznamnějších revitalizačních procesů je gentrifikace, při kterém dochází k rehabilitaci obytného prostředí některých čtvrtí ve vnitřním městě a k postupnému vytlačování původního obyvatelstva příjmově silnějšími nově příchozími, většinou mladými lidmi. Proces gentrifikace s sebou přináší zlepšení sociální úrovně i fyzického vzhledu městského prostředí (Sýkora 1993a). Významné proměny prostředí města jsou způsobeny procesem suburbanizace, kdy je na území vnějšího města a v zázemí měst realizována

rozsáhlá výstavba rodinných domů. Rozvoj je způsoben zmírněním ochrany zemědělského půdního fondu, restitucí půdy jejím původním vlastníkům, zakládáním nových stavebních firem i realitních kanceláří a aktivitou nově vzniklých developerských společností (Ouředníček, Posová 2006). Na trhu se také objevil nový finanční produkt v podobě hypoték, který lidem pomohl financovat nové vlastní bydlení (Ptáček 1996).

Díky výše zmíněným procesům jsou jednotlivé části měst také sociálně diferenciované. Do suburbánních oblastí se stěhují příjmově silnější obyvatelé, ale také zahraniční rezidenti. Do gentrifikovaných částí měst přichází mladší a bohatší, obvykle bezdětní obyvatelé a vytlačují původní rezidenty. Centra měst se stávají místy lokalizace komerčních aktivit na úkor rezidenční funkce (Ouředníček 2002).

2.2 Veřejné prostory měst

Téma veřejných prostorů je mezi českou odbornou veřejností již delší dobu diskutováno. Po roce 1990 vzrostl v České republice zájem o tuto problematiku mezi urbanisty a architekty a v posledních letech je toto téma více medializováno. Díky častějším mediálním diskuzím na toto téma, se o stav veřejných prostranství začínají zajímat i samotní obyvatelé, uživatelé těchto míst. Lidé se učí posuzovat jednotlivá města podle kvality jejich veřejných prostorů, existence či neexistence pěší zóny nebo klidových náměstí a podle těchto zážitků hodnotí město jako místo příjemné či méně příjemné pro život (Šilhánková 2002).

Veřejné prostory jsou ve městech přítomny již od dob antického Řecka. Do dnešních dob se zachovaly středověké veřejné prostory měst, které v té době vznikaly přirozeně bez jakéhokoli plánování a byly samozřejmou součástí každého města, kterou lidé každodenně využívali. Od těch dob se mnohé změnilo a současné plánování měst, a s ním i plánování veřejných prostorů, se stalo sofistikovanou záležitostí, které se účastní velké množství aktérů.

Problematikou veřejných prostorů se nezabývají pouze úzké skupiny architektů a komunálních politiků, ale toto téma je také v zájmu bádání sociologů, psychologů, ekologů či sociálních geografů. O psychologické a sociologické vnímání veřejných prostorů a začlenění systému veřejných prostorů do principů koncepce rozvoje města se zajímá množství odborníků v čele s Janem Gehlem (2000) či Gehl, Gemzoe (2002). Veřejnými prostory se ve svých pracích zabývá také například Matthew Carmona a kol. (2003), Jane Jacobs (1975), Madden Kathleen (2003), Ali Madanipour (2003) a W. H. Whyte (1980). Z českých odborníků se o toto téma zajímá především Vladimíra Šilhánková (2003a, 2003b, 2003c) a Jan Koutný (2003), z Přírodovědecké fakulty Univerzity Karlovy bych jmenovala např. Janu Temelovou (2001), Temelová, Novák (2009).

Lidé se zájmem o veřejné prostory se sdružují do různých zájmových skupin a hnutí, mezi které patří například sdružení Civitas per populi, které funguje jako podpůrné vzdělávací uskupení při Fakultě architektury VUT v Brně. Dalším sdružením fungujícím v České republice je Nadace partnerství podporující projekty udržitelného rozvoje ve všech regionech České republiky, v rámci programu Prostory usilují o zlepšování kvality veřejných prostranství, které tvoří nedílnou součást našeho

životního prostředí. O bezpečnější, zdravější a živější Prahu usilují lidé z iniciativy Auto*mat, která se snaží o větší respektování cyklistů a chodců v ulicích Prahy. Ze zahraničních skupin jmenuji newyorskou nadaci Project for Public Spaces, která navázala na práce W. H. Whyta. Na podporu zlepšení veřejných prostorů jsou uskutečňovány různé akce a projekty a výše zmíněné organizace často pomáhají s jejich realizací.

Než začnu popisovat co všechno se pod pojmem veřejný prostor skrývá, zastavím se nejprve u problematiky vnímání prostředí. Ta úzce souvisí s jedním z cílů této práce, kdy se pomocí řízených rozhovorů snažím zachytit dojem, který si uživatelé vytváří prostřednictvím vnímání jak veřejných prostor obecně tak konkrétních veřejných prostor.

2.2.1 Vnímání prostředí

Zkoumání vnímání prostředí jedinců spadá svým zaměřením do oblasti behaviorální geografie. Ta se formovala v 70. letech 20. století a vznikla spojením poznatků a myšlenek ze sociologie, sociální psychologie, psychologie, architektury, filozofie a dalších oborů. Je jedním z proudů socioekonomické geografie, který klade důraz na psychologické pozadí za prostorovým chováním jednotlivce a zdůrazňuje roli kognitivních (poznávacích) a rozhodovacích faktorů, které zasahují do vztahů mezi prostředím a lidskými aktivitami (Spilková 2008).

Většina geografů zastává názor, že prostorové chování jedince není ovlivněno objektivní realitou, nýbrž lidskou subjektivní interpretací reality. Zastánci tohoto směru tvrdí, že: „subjektivní komponent lidského bytí v prostoru je stejně důležitý, jako komponent objektivní, a že porozumění „prostorovým problémům“ je nekompletní bez zahrnutí behaviorální dimenze.“ (Drbohlav 1993, s. 31)

Zájem behaviorální geografie se orientuje na několik nejdůležitějších oblastí, jako jsou např. výzkum procesů poznání a chování obyvatelstva uvnitř jednotlivých měst, výzkum prostorových představ, mentálních map, pohybu jedince v čase a prostoru, procesu učení v prostoru a návyků i procesu rozhodování a výběru (Spilková 2008).

U pojmu vnímání prostředí můžeme rozlišovat dva významy. „V užším významu je vnímání prostředí prostá smyslová odpověď na vnější stimuly. V širším významu pojmu

vnímání prostředí je kladen důraz na roli, kterou hrají naše psychické charakteristiky, zkušenost a cíl našeho jednání při tom, jaké z prvků prostředí vnímáme a jakým způsobem je vnímáme.“ (Volek 2006, s. 1). Vnímání prostředí je vždy celistvé, ale zároveň výběrové. Vnímáme ty jevy, které pro nás mají určitou hodnotu, které nás v danou chvíli zaujmou, ostatní jevy zůstávají v pozadí (Černoušek 1992).

Vnímané jevy okolního prostředí, či signály z něj pocházející, které smyslovými orgány vnímáme, jsou interpretovány naším hodnotovým systémem. Na základě této interpretace si vytváříme zjednodušený model reality, její obraz, jehož podoba je ovlivněna našimi psychickými, kulturními a sociálními charakteristikami. Proces vnímání je tak mentálním kódováním a filtrováním informací o jevech v prostředí, které nás obklopuje (Zibrin 1988 cit. v Volek 2006, s. 2). Vnímání je vždy zapojeno do kontextu činnosti. Způsob jakým se chováme v určitém prostředí, je ovlivněn tím jak toto prostředí vnímáme. Člověk je prostředím ovlivňován a naopak ho svým jednáním přetváří. Jednání lidí lze ovlivnit tím, že dojde k úpravě prostředí, které vnímají (Černoušek 1992, Carmona a kol. 2003).

Podle Lynche (2004) si o prostředí, ve kterém se nacházíme, vytváříme subjektivní představu – image, která nám umožňuje pohyb v prostředí. Lynch se zabývá vnímáním a hodnocením prostoru jedincem, jeho vjemy a prostorovými znalostmi. Pozornost věnuje také subjektivním pocitům jedince. Lynch se dostal do širšího povědomí, nejen odborné veřejnosti, zejména díky formulaci pěti základních prvků, které formují strukturální bázi mentálních představ. Jsou jimi: dráhy-cesty, hranice-bariéry, oblasti, ohniska-uzly a význačné orientační body. Tuto myšlenku představuje ve svém nejznámějším díle *The Image of the City* z roku 1960. Právě veřejné prostory mohou být takovými prvky, které pomáhají obyvatelům v jejich orientaci ve městě a pomáhají dotvářet celkový obraz, představu o prostředí. Lynchovy práce byly inspirací pro mnohé výzkumníky, kteří se zaměřovali na plánování města, uspořádání vnitřních struktur města, na veřejné prostory i zjišťování představ obyvatel o kvalitě okolí místa jejich bydliště (Drbohlav 1993, Lynch 2004).

2.2.2 Definice veřejného prostoru

Literatura neuvádí jednoznačnou definici veřejných prostorů, uvádím zde tedy různé definice zahraničních i českých autorů. Různí autoři se, s odlišnou intenzitou, přiklání k jednomu ze dvou hlavních pojetí veřejného prostoru. První pohled nazírá na veřejný

prosto skrz jeho fyzické prostředí a druhý vnímá veřejný prostor spíše jako platformu pro různé sociální funkce (Melik 2008).

Podle Madanipoura (2003) jsou veřejné prostory části fyzického prostředí, které zprostředkovávají kontakt mezi jednotlivými domácnostmi a soukromými prostory a mají funkční a symbolický účel. Představují je ulice, náměstí a parky, v kterých může docházet k nečekaným setkání, k veřejným projevům, k odpočívání či jen k nutným přesunům. V jiné publikaci Madanipour (1996) uvádí, že veřejné prostory jsou místa, která sdílíme s ostatními lidmi, kteří s námi nejsou v žádném blízkém vztahu. Podle něj ovlivňují veřejné prostory náš každodenní život a jsou důležitými místy ve městě, na nichž je soustředěno velké množství mezilidských kontaktů. Eames a Good (1980) dodávají, že veřejné prostory jsou místa, kam mají přístup všichni lidé bez ohledu na to, jakého jsou etnika, jak jsou bohatí, z jakého prostředí pocházejí či jaké mají zájmy. Jacobs a Appleyard (1996) i Melik (2008) jsou obdobného názoru a doplňují, že vzájemná konfrontace lidí z různých skupin nám pomáhá učit se nové věci od ostatních a učit se být tolerantní k odlišnostem. Walzer (1986) definuje veřejný prostor jako místo, kde se lidé věnují aktivitám, které je navzájem spojují. Carr a kol. (1992) uvádí, že veřejné prostranství je prostor, který sdílíme s ostatními cizími lidmi. Je to místo pro poklidné soužití a náhodná setkání (cit. in Madanipour 2003).

V průběhu posledních let vznikla v českém prostředí řada pokusů o definici. V České republice se s tímto pojmem setkáme ve vyhláškách jednotlivých českých měst. Každé město ji však uvádí trochu odlišně. V roce 2000 byla veřejná prostranství definována v zákoně (zákon č. 128/2000 Sb., § 34) v tomto znění: „Veřejným prostranstvím jsou všechna náměstí, ulice, tržiště, chodníky, veřejná zeleň, parky a další prostory přístupné každému bez omezení, tedy sloužící obecnému užívání, a to bez ohledu na vlastnictví k tomuto prostoru.“ Vladimíra Šilhánková (2003b) shrnuje poznatky z různých zdrojů a definuje veřejné prostory jako veškeré nezastavěné prostory ve městě, které jsou volně, bezplatně přístupné všem obyvatelům a návštěvníkům města, buď nepřetržitě, nebo s časovým omezením (např. parky zavírané na noc). Základní charakteristikou veřejného prostoru je jeho obyvatelnost spojená s užitností pro obyvatele. Tyto prostory musí sloužit obyvatelům města k provozování nejrůznějších činností pohybových, pobytoových a společenských.

Koutný (2003) popisuje veřejné prostory města následovně. „Veřejné prostory města jsou tvořeny sítí ulic, náměstí, zelených ploch a ostatních prostorů, které umožňují zajistit základní fungování města. Nejsou to jenom prázdné plochy mezi

budovami, ale místa, kde se lidé navzájem setkávají. Systém veřejných prostorů je výslednicí dlouhodobého procesu vzniku a růstu města a je v čase poměrně stabilní. Veřejné prostory města jsou důležitým prvkem utváření městské struktury, vytvářejí specifické znaky prostoru, plní reprezentativní účel a mají nezastupitelnou úlohu v obrazu města. Nároky na vybavení a uspořádání veřejných prostorů se mění podle společenských požadavků“ (Koutný 2003, s. 6).

Již odedávna poskytoval fyzický prostor uvnitř měst scénu pro rozvoj občanského života. Plnil důležitou funkci dopravní a komunikační, sloužil jako tržiště a jako jeviště pro kulturní výkony i jako místo pro obyčejné každodenní procházení a pobývání (Švácha 2006).

Na webových stránkách nadace Partnerství se můžeme dočíst, že: „Veřejné prostory jsou interiérem města, ve kterém se pohybují, setkávají, baví a odpočívají jeho obyvatelé i návštěvníci. V tom, jak je tento interiér komponován, propojen, vybaven a využíván, se čitelně odráží nejenom historické dědictví, ekonomické možnosti, kultura a životní způsob obyvatel, ale i hodnotový systém současné politické moci.“ Umožňuje lidem identifikovat se s určitým místem, najít pevný bod ve zrychlujícím se pohybu světa. V období globalizace se může stát velkou nadějí právě obnovení pocitu sounáležitosti místních společenství, protože je spojen s pocitem zodpovědnosti k určitému místu.

Veřejné prostory patří k základním skladebním prvkům města, vytvářejí jeho půdorysnou stopu a formují jeho charakteristický obraz. Veřejné prostory jsou místa živé historie města, té dávné i té nedávno minulé, spojují nás, s osobami a ději, které se na nich odehrály, dovolují nám pocítit „genia loci“, kterým město působí na své obyvatele i návštěvníky (Čablová 2003).

Veřejné prostory plní ve městě mnoho nezastupitelných funkcí v širokém rozsahu od formování prostorového a orientačního systému města až po zajištění jeho obsluhy. Veřejné prostory se spolupodílejí na vytváření obyvatelnosti města a orientace ve městě, nezanedbatelné jsou i jejich psychologické a sociologické charakteristiky. K nejvýznamnějším funkcím patří tvorba prostoru pro veřejný život. Veřejný prostor je základnou mezilidských vztahů, kde se učíme vycházet s ostatními lidmi a jako děti prožíváme prvotní sociální situace. Je to důležité místo pro rozvoj člověka a jeho osobnosti, kdy se učí toleranci vůči ostatním obyvatelům, třeba i z odlišného etnika. Samozřejmě, že nejen vhodně koncipované fyzické prostředí podmíní komunikaci a společenské aktivity mezi lidmi. Je také potřeba, aby měli společný zájem. Ale

příjemné materiální prostředí jim v tom pomáhá a nabádá je zastavit se a být spolu i když jen pasivně.

2.2.3 Vývojové etapy veřejných prostorů na pozadí vývoje územního plánování

Veřejné prostory různých druhů a forem vznikaly a vyvíjely se v podstatě od vzniku měst. Byly to hlavně prostory společenské a reprezentativní, shromažďovací a tržové. Veřejné prostory se nacházely již v prvních městech, ale rozvinuté veřejné prostory známe ze starověkého Řecka i antického Říma (Gehl 2000).

Koutný (2003) člení vývoj veřejných prostor, s přihlédnutím k vývoji měst, do níže uvedených etap. V historickém období rozlišuje tři etapy: 1) pravěk a starověk, 2) středověk, 3) novověk. V moderním období vymezuje další dvě etapy: 4) 19. a 20. století a 5) současnost. Nechám se inspirovat tímto rozdělením, avšak nebudu se podrobně zmiňovat o všech obdobích a zmíním se krátce o následujících čtyřech: středověku, novověku, funkcionalismu a období od 70. let 20. století do současnosti.

1) Středověk

Středověká města rostla většinou bez propracovanějších plánů jak je známe dnes. Existovaly však i výjimky, například Nové město pražské, které vykazuje jasné prvky plánované kompozice. Proces vývoje měst trval stovky let, kdy se materiální prostředí přizpůsobovalo městským funkcím. Díky dlouhodobému procesu mají tato města a městské prostory v sobě vestavěny kvality, které jsou v dnešní době obdivovány a jsou inspirací při plánování nových městských částí. Ulice a náměstí jsou uspořádány s ohledem na pobyt lidí venku a jejich pohyb po městě a také je zřejmé, že stavitelé měst měli značný cit pro podstatu urbanistického plánování (Gehl 2000). Veřejným prostranstvím u středověkých měst jsou především ulice a náměstí s obchodní, výrobní a tržní funkcí, náměstí s nejbohatšími měšťanskými domy a radnicí (Koutný 2003).

2) Novověk - renesance, baroko, klasicismus

Za renesance došlo k první velké změně v plánování měst, kdy se jednalo o přechod od volného vývoje měst k plánovaným městům. Nejdůležitější vývoj v základech plánování se týkal vizuálního a estetického vyjádření měst a budov, kdy jejich vzhled byl kritériem dobré architektury a urbanismu (Gehl 2000).

Novověk přinesl nové myšlenky v pojetí prostorové struktury města a tvorby veřejných prostranství. V jednotlivých epochách novověku se objevují nové prostorové formy veřejných prostor, jsou budována náměstí např. lichoběžníková, ve tvaru "L", oválná či kruhová a jsou nově doplňována zelení a vodními plochami. Na významu nabývají parky, které se stávají významným prvkem města. Charakteristickým znakem novověkého uličního prostoru jsou rovněž monumentální bulváry se zelení. Také dochází k četným přestavbám dřívějších středověkých urbánních struktur (Koutný 2003).

3) Funkcionalismus

K druhému důležitému ovlivnění podstaty plánování došlo kolem roku 1930 pod vlivem funkcionalismu. Funkcionalistický přístup nastupuje jako reakce na tmavá průmyslová města plná prachu a kouře, která se rozvíjela během 19. století. Funkcionalismus se formuje postupně od kritiky hygienických podmínek tehdejší zástavby k jasným koncepčním zásadám a rozvolněným formám zástavby. Byly od sebe oddělovány obytné a pracovní čtvrtě, aby byly zajištěny podmínky pro zdravé bydlení. Obydlí měla být vzdušná, světlá a slunečná a obyvatelé měli mít zajištěn přístup na otevřené prostranství (Gehl 2000). Ulice se stávají postupně dopravními koridory, ve kterých se zmenšuje prostor pro pěší. Nově vznikající veřejné prostory, v důsledku realizace volných forem zástavby, nebývají tak jasně prostorově vymezeny jako prostory dřívější (Koutný 2003).

V tomto období je kladen důraz na materiálně funkční aspekty měst a na psychologické a sociální aspekty konstrukce budov a veřejných prostor není brán velký ohled. Neuvažovalo se nad tím, že by návrh budovy a jejího okolí mohl ovlivnit herní aktivity a možnosti setkávání. Naopak se předpokládalo, že volná travnatá prostranství poskytnou ideální prostor pro rekreační aktivity obyvatel přilehlých budov. Dnes už víme, že roztroušení a rozptýlení domů zajistilo světlo a vzduch, ale způsobilo také přílišné rozředění lidí a událostí. Rozdělení funkcí mezi obydlí, továrny a veřejné budovy pravděpodobně omezilo fyziologické nevýhody, ale redukovalo rovněž mnohé výhody těsnějšího kontaktu (Gehl 2000).

Zatímco středověká města svým uspořádáním a rozměry soustřeďovala lidi a události na ulice a náměstí, lidé žili zejména venku a přemísťovali se pěšky, funkcionalistické čtvrtě a stavební projekty činily pravý opak. Souběžně s výstavbou funkcionalistických mnohaposchodových budov se díky rozvoji automobilové dopravy

široce rozvíjela výstavba nízkých rodinných domků v zázemí měst. Tento typ bydlení poskytoval příjemné prostředí pro soukromé venkovní aktivity v podobě zahrádek, ale rozvržení ulic, automobilová doprava a zvláště rozptýlení lidí a událostí do šířky současně na minimum omezily společné venkovní aktivity (Gehl 2000).

Takto se města vyvíjela zejména v zemích západní Evropy, v Kanadě, Austrálii a v USA. V tehdejším Československu se od 30. let do 2. světové války, tedy za dob první republiky, neuplatňovaly funkcionalistické přístupy v takové míře jako v „západních“ zemích. V duchu funkcionalismu vznikaly ojedinělé projekty (regulační plán Hradce Králové od Gočára) nebo stavby (výstavní kolonie v Brně či kolonie Baba v Praze). Ve větší míře však docházelo k rozvoji bydlení v rodinných domech v zázemích Prahy např. Ořechovka, Spořilov, Hanspaulka i ve vzdálenějších lokalitách dosažitelných železnicí např. Černošice, Řevnice, Klánovice (Ouředníček 2003).

Druhá světová válka a poté období centrálního plánování přerušily přirozený proces růstu pražské aglomerace. Většina uskutečňované výstavby nových bytů byla nahrazena tzv. komplexní bytovou výstavbou¹ (Ouředníček 2003).

4) od 70. let 20. století do současnosti

Počátkem 70. let se v zemích západní Evropy a USA začíná objevovat kritika funkcionalistického přístupu, nových městských čtvrtí a rozvolněných předměstí, která se zaměřuje zejména na zanedbávání, zničení a neexistenci veřejných prostor. Začíná debata o kvalitě městského prostoru, o podmínkách života ve městě, znečišťování životního prostředí i o tom, že automobilová doprava získala v ulicích a na náměstích příliš mnoho místa. Veřejná prostranství a život ve městě se opět staly významnými tématy teoretické diskuse i architektonické praxe (Gehl, Gemzøe 2002).

Vznikají trendy, koncepce, aktivity a hnutí, které se snaží přispět ke kultivaci, regeneraci a obnově kvality městského prostředí, k rehabilitaci významu veřejných prostorů a obnovení jejich účinnosti. Typické požadavky zahrnují lepší podmínky pro chodce a cyklisty, lepší podmínky pro děti a staré lidi a obecně lepší systém rekreačních a společenských funkcí (Gehl 2000).

V Československu se za socialismu o vzhled a údržbu veřejných prostor zajímal málokdo a tato prostranství chátrala. Do roku 1990 byly městské prostory v našich zemích zónami, které nebyly příliš přívětivé a nelákaly k zastavení se. Politický systém

---

¹ Vývoj socialistického a postsocialistického města blíže popisují v kapitole číslo 2.1.3 Socialistické město a 2.1.4 Postsocialistické město.

neměl zájem na tom, aby se lidé setkávali, bavili a vyměňovali si informace. Od 90. let je snaha tyto prostory zvelebovat a učinit je přívětivé k lidem po vzoru zemí, kde již proces transformace veřejných prostor proběhl (Šilhánková 2002).

2.2.4 Typy veřejných prostorů a typy aktivit v nich

Typy veřejných prostorů

Mezi veřejnými prostory ve městě jsou značné rozdíly. Veřejné prostory dosud nejsou systematizované a nemají ustálenou terminologii. Co se týče jednotlivých typů veřejných prostorů, tak uvádím část typologie od Šilhánkové (2003c). Veřejné prostory můžeme dělit podle řady různých hledisek. Níže uvádím vybrané a podle mě nejdůležitější typy veřejných prostorů.

1) podle základního charakteru

čtyři základní typy: *ulice, náměstí, zeleň a ostatní plochy*

Tyto základní typy v sobě pak obsahují celou škálu subtypů, které mezi sebou mohou volně přecházet, případně splývat. Ulice můžeme členit na koridorové, městské třídy (bulváry), obytné, reprezentační nebo promenády. Náměstí můžeme rozlišovat na společenské (reprezentační), obchodní, tržiště, obytné, dopravní. Mezi městskou zeleň zařazujeme nejčastěji parky, ale charakter veřejného prostoru mohou mít i plochy lesoparků, alejí, sadů či zahrad. Specifickým typem jsou ostatní plochy – parkoviště nebo sídlištní zeleň (Šilhánková 2003c).

2) podle převažující funkce

veřejné prostory: *společenské, slavnostní, reprezentační, shromažďovací, dopravní, rekreační (oddechové), obytné a obchodní*

Ne každý prostor ve městě je zcela veřejný. Vedle prostorů ryze veřejných, jimiž jsou ulice a náměstí, se ve městě můžeme setkat s prostory poloveřejnými a soukromými (Šilhánková 2008).

Typy aktivit ve veřejném prostoru

Stěžejním prvkem veřejných prostorů jsou aktivity, které se na nich odehrávají a bez nichž nemá v podstatě veřejný prostor žádný smysl. Veřejné prostory slouží ve městě

jeho obyvatelům jak k pohybu tak k odpočinku. Je-li veřejný prostor lidmi využíván a vyhledáván, zejména k odpočinku či k jiným formám trávení volného času, dá se o něm říci, že je úspěšný. Úspěšný veřejný prostor lidi přitahuje, a to nejen ty, kteří tudy musí projít, ale i ty, kteří sem přijít chtějí. Důvodem jsou nejrozličnější aktivity a vzájemné kontakty, které v tomto území mohou provozovat (Šilhánková 2003c).

Vlastní aktivity můžeme dělit podle několika kritérií. Jedním kritériem je rozčlenění aktivit podle jejich charakteru na *pohybové* (chůze, pomalá jízda) a *pobytové* (stání, sezení, hry, mluvení či jídlo). Pro ulice jsou potom charakteristické zejména aktivity pohybové, na náměstích a v parcích převažují aktivity pobytové (Šilhánková 2003c).

Podrobněji diferencuje aktivity ve veřejném prostoru Gehl (2000), který je dělí do tří kategorií na nezbytné, volitelné a společenské.

Nezbytné (funkční) aktivity jsou takové činnosti, které zajišťují každodenní fungování člověka ve městě a které musí být nezbytně vykonány. „Velká část těchto činností je spojena s chůzí. Ať už se jedná o každodenní nakupování, chůzi do práce a do školy či různé zařizování. Tyto aktivity jsou nezbytné, tudíž na ně má materiální prostředí jen malý vliv a probíhají nezávisle na vnějším prostředí“ (Gehl 2000, s. 11).

Volitelné (rekreační) aktivity jsou provozovány tehdy, když jejich účastníci chtějí nebo když je prostředí láká k činnosti. Nemusí přinášet užitek, ale zpříjemňují lidem život. Do této kategorie můžeme zahrnout slunění, procházky, pozorování okolí či jen postávání. Tyto aktivity jsou obzvláště závislé na venkovních materiálních podmínkách, které jsou důležité jako zázemí a východisko pro různé formy kontaktu. Dobré prostředí umožňuje široké spektrum lidských aktivit, oproti prostředí neupravenému.

Společenské aktivity zahrnují vše, co závisí na přítomnosti jiných lidí okolo nás. Společenskou aktivitou je zde myšleno každé setkání, třeba jen i dvou lidí. „Tyto aktivity lze také nazvat jako „výsledné“, neboť tato kategorie vyplývá z předešlých dvou, protože nezbytné a volitelné aktivity zajistí, že lidé jsou ve stejném čase přítomni na stejném místě. Společenské aktivity vznikají spontánně díky tomu, že se lidé pohybují a pobývají na stejných místech“ (Gehl 2000, s. 14). Z výše uvedeného vyplývá, že tyto aktivity budou v hojnějším počtu realizovány v prostředí, kde jsou pro ně zajištěny lepší podmínky.

„Život na veřejném prostoru představuje málo intenzivní kontakty, které se zdají být bezvýznamné. Ale podporovat společenské aktivity je důležité pro zdravé fungování společnosti, neboť setkání nebo pouhá společná přítomnost na jednom místě, které nám veřejný prostor umožňuje, jsou důležitá jako samostatné kontaktní formy. Můžou však být počátkem mnohem složitější interakce a komplexnějších forem společenské aktivity“ (Gehl 2000, s. 17).

2.2.5 Kvalitní veřejný prostor

Na to, k jakým aktivitám a v jakém množství těchto aktivit ve veřejném prostoru dochází, má vliv kromě dalších prvků také kvalita tohoto prostoru. Volitelné aktivity, činnosti, u kterých se můžeme rozhodnout, zda je chceme vykonat či ne, jsou maximálně ovlivněny okolním prostředím, v některých případech je jejich výskyt na kvalitním prostředí přímo závislý. Kvality veřejných prostranství lze odvodit z míry vykonaných volitelných a společenských aktivit a jejich délky.

Obr. 1: Grafické znázornění vlivu fyzického prostředí veřejných prostorů na množství aktivit

	Kvalita materiálního prostředí	
	špatná	dobrá
Nezbytné aktivity	●	●
Volitelné aktivity	●	●●●●●●●●●●
„Výsledné“ aktivity (společenské aktivity)	●	●●●●●●●●●●

Zdroj: Gehl, J. (2000): Život mezi budovami, s. 13

Jednoduchý náčrt na obrázku 1, znázorňující vliv kvality venkovních prostor na intenzitu provozovaných aktivit, nejlépe popisuje úryvek z knížky Život mezi budovami: „Jestliže je kvalita venkovního prostoru dobrá, volitelné aktivity se vyskytují s rostoucí četností. Stoupá-li navíc úroveň volitelné aktivity, množství společenských

aktivit se obvykle podstatně zvyšuje.“ (Gehl 2000, s. 13). Vliv kvality fyzického prostředí na nezbytné aktivity je zanedbatelný. Kvalitní veřejný prostor nás láká a nabízí nám příjemné prostředí k delšímu setrvání na místě a v důsledku toho může dojít k více setkáním, než kdyby člověk ve spěchu veřejným prostorem jen prošel.

Gehl (2000) klade důraz na smysluplně a jasně zorganizované a dobře rozpoznatelné prostředí, které mohou následovně jeho obyvatelé obohatit o další významy a vztahy. Teprve potom se prostor stává „místem“, s kterým se lidé mohou ztotožnit.

Obr. 2: Oblasti a faktory ovlivňující dané místo a možnosti jejich měření

Zdroj: www.pps.org (staženo 9.4.2009)

Markéta Čablová (2003) ve své stati také poukazuje na skutečnost, že kvalita veřejného prostoru je těžko definovatelná, závisí na množství faktorů a její vnímání je velmi subjektivní. Lidé se liší v tom, co pokládají za příjemné, je obtížné uspokojit všechny.

Na obrázku 2 je diagram s názvem „What Makes a Great Place“, který je prezentován organizací Project for Public Spaces, je přehledně uvedeno jaké skutečnosti ovlivňují dané místo a vytváří jeho obraz. Podle autorů diagramu existují čtyři hlavní

klíčové atributy, podle kterých je místo posuzováno. Jsou jimi podpora sociálních kontaktů neboli pospolitost, pohodlí a image, přístupnost a propojení a poslední oblastí je využití a aktivity. Tyto oblasti jsou souhrnem mnoha rozhodujících faktorů, které jsou uvedené v zeleném kruhu. Patří mezi ně např. hrdost, sousedství, přátelskost, různorodost, spolupráce, zábava, specializace, využitelnost, domáckost, udržitelnost, bezpečí, čistota, schůdnost, historický duch, atraktivita, pohodlí, zapojení, blízkost a vybavenost pro aktivity. Některé složky podílející se na kvalitě lze ovlivnit lépe, jiné hůře. V modrém poli jsou na obrázku uvedeny hodnotící kritéria, pomocí kterých lze měřit velikost vlivu určité oblasti na konkrétní místo nebo veřejný prostor.

Hlavní zásady obyvatelného, kvalitního veřejného prostoru

Přestože každý člověk vnímá jako příjemné odlišné věci, můžeme vymezit základní zásady, po jejichž naplnění má veřejný prostor reálnou šanci stát se kvalitním. Carmona a kol. (2003) uvádějí pět základních požadavků, které je potřeba naplnit, aby byl člověk ve veřejném prostoru spokojený. Patří mezi ně pohodlí, možnost odpočinku, možnost pasivního zapojení do veřejného života, možnost aktivního zapojení do veřejného života a dobrá dostupnost. Šilhánková (2003a, s. 15) shrnuje obdobné požadavky kladené na veřejné prostory tak, aby tyto prostory mohly být posuzované jako úspěšně zrealizované, aby byly živé a mezi návštěvníky oblíbené. Zde uvádím hlavní zásady, kterými jsou:

1) Dobrá dostupnost

Veřejný prostor musí být dobře dostupný, zejména pro pěší a cyklisty nebo MHD.

2) Přehlednost

Důležitá je také snadná orientace v prostoru, člověk by měl z každého místa mít přehled, kde se právě nachází.

3) Vybavení pro aktivity

Je potřeba, aby byly lidské aktivity podporovány vhodně zvoleným městským mobiliářem (lavičky, prolézačky, pískoviště, kvalitní chodník, osvětlení,...), přičemž každá aktivita potřebuje jiné vybavení. Vybavení by mělo být rozmanité, aby jej mohly využívat různé skupiny obyvatel (mládež, matky s dětmi, senioři). U vybavení veřejných prostorů by se mělo dbát na dobrý a nápaditý design, kvalitní materiály i pečlivé řemeslné zpracování.

4) Vytvoření příjemného klimatu

Nejdůležitějším úkolem k vytvoření úspěšného veřejného prostoru je zajistit příjemné prostředí bez rušivých vlivů, kterými jsou hluk, pach, prach i vítr. K nejvýznamnějším přírodním prvkům, které oživují veřejný prostor, patří zeleň. Veřejný prostor se však dá doplnit i dalšími přírodními prvky jako je voda, dřevo a kámen. Kromě této pohody fyzické je potřeba vytvořit i pohodu sociální, aby se nikdo necítil být diskriminován. Důležité je, aby se návštěvníci cítili vždy bezpečně.

2.2.6 Realizace nových a obnova stávajících veřejných prostor a aktéři procesu

Kroky vedoucí k realizaci kvalitních veřejných prostor nemůže ovlivnit jedna osoba či jedna skupina lidí, vytváření příjemných míst je nutné diskutovat a projednávat na mnoha úrovních s mnoha různými skupinami a aktéry. Proces rozhodování by měl být založen na spolupráci mezi představiteli státu a místní samosprávy, investory a místní komunitou a také za účasti skupin zvláštního zájmu (ženy, děti, senioři a invalidé) (Gehl 2000).

Místní samospráva nemůže rozhodovat samostatně, ale musí dbát i různých regulativů vyšších celků, jakým je například územní plán více obcí. Nebo, v případě Prahy, se musí jednotlivé městské části řídit rozvržením území, jak je stanoveno v územním plánu Prahy.

Jedná-li se o výstavbu či obnovu veřejných prostor ve stávající zástavbě města, je důležité jednat zejména s místní komunitou obyvatel a ptát se jich na jejich potřeby a názor na věc. Oni jsou totiž budoucími primárními uživateli nových prostor, a tak by měla být snaha vytvořit místo podle jejich představ a potřeb. Moderní veřejný prostor by měl být tvořen „demokratickou“ cestou. Obyvatelé by se také měli sami zajímat o dění kolem sebe a iniciovat přeměny svého okolí. Často vznikají různá nezisková uskupení, která upozorňují na potřeby obyvatel a která jednají s ostatními účastníky procesu. Zapojení veřejnosti je žádoucí, vede k větší sebeidentifikaci obyvatelstva s prostorem a místem bydliště (Šilhánková 2003c). Jedná-li se o realizaci nových veřejných prostor, vznikajících zároveň s novou bytovou, či jinou, výstavbou na „zelené louce“, je potřeba, aby se na veřejné prostory nezapomínalo. Místní samospráva by měla hájit zájmy lidí, kteří budou v budoucnu místo obývat a jistě budou chtít někde

relaxovat a setkávat se s ostatními obyvateli, a neměla by podlehnout tlakům často silných a asertivních investorů.

Jedním z požadavků, který je na veřejné prostory kladen, jsou principy trvale udržitelného rozvoje a aplikace Agendy 21. Agenda 21 je celosvětové partnerství, jehož prioritou je trvalá udržitelnost života a posilování spolupráce a solidarity. Tento dokument obsahuje mimo jiné kapitolu „Podpora udržitelného rozvoje lidských sídel“, jejímž cílem je zlepšit sociální, ekonomickou a environmentální kvalitu lidských sídel a životní prostředí všech lidí (Šilhánková 2003c). A právě tohoto zlepšení by se mělo dosáhnout vzájemnou spoluprací všech zainteresovaných subjektů. Vždyť způsob, jakým se obec stará o své veřejné prostory je indikátorem kvality jejího fungování. Stav veřejných prostor také vypovídá něco o celé společnosti a o úrovni její společenské vyspělosti.

V publikaci s názvem Utváření místa: příručka k vytváření kvalitních veřejných prostranství, Madden (2003, s.3) shrnuje a blíže popisuje jedenáct zásad pro vytváření kvalitních veřejných prostor, které přehledně poukazují na oblasti, kterým by měla být při realizaci věnována pozornost.

11 zásad pro vytváření kvalitních veřejných prostranství

- 1) Expertem je komunita
- 2) Vytváříme konkrétní místo, nikoli abstraktní návrh
- 3) Nemůžeme to udělat sami
- 4) Vždycky se najde někdo, kdo bude říkat, že to nejde
- 5) Je možné se hodně dozvědět pouhým pozorováním
- 6) Vytvořte si vizi
- 7) Forma podporuje funkce
- 8) Sdružování prvků
- 9) Začněte petúniemi
- 10) Není to otázka peněz
- 11) Projektem to nekončí

Proces vytváření kvalitních veřejných prostranství, zde popsany v 11 bodech, je časově náročný, klade vysoké nároky na organizaci i na zainteresované subjekty.

Komunikace s veřejností je zdlouhavá a vyžaduje aktivní zapojení všech zúčastněných, ale participace s místními obyvateli přispívá ke kvalitě výsledného projektu. Participační projekty často posilují přirozenou kontrolu vandalismu a posilují vztah obyvatel k místu kde žijí (Nawrath 2008).

3 Zdroje dat a metodika

3.1 Zdroje dat

Pro lokalizování a identifikaci nových rezidenčních oblastí využívám soubor dat z Registru sčítacích obvodů 2007 (RSO), v němž jsou obsaženy adresní body budov s rokem přidělení popisného čísla a přesně určenou polohou. Obsahem RSO je hierarchicky uspořádaná soustava evidovaných objektů, územních prvků a územně evidenčních jednotek,² která zachycuje jejich vzájemné vazby a změny v čase a prostoru, a tím popisuje územní, správní, sídelní a statistické struktury. RSO představuje jednotný databázový a geografický model administrativní, technické, sídelní a statistické struktury státu. Jsou v něm evidovány všechny budovy jak trvale obydlené (využívané k obytným či komerčním účelům), tak všechny objekty užívané k občasnému bydlení. Východiskem jednotlivých geografických výstupů je nejnižší úroveň, tj. statistické obvody a budovy, z níž jsou metodou bottom-up odvozovány geografické vrstvy nadřazených prvků. Součástí RSO jsou adresy budov a vedlejších budov (vchodů) s územní identifikací, včetně souřadnicového vyjádření a s jejich vlastnostmi (ČSÚ 2007).

Ve své práci používám následující atributové složky: Způsob využití budovy, Typ využití budovy, Počet trvale obydlených bytů v budově, Začátek časové platnosti a Období výstavby. Přehled všech atributových složek, obsažených v RSO, uvádím v příloze. Objekty v registru jsou sledovány počínaje 1. březnem 2001, tj. datem sčítání lidu, domů a bytů, a jsou průběžně, několikrát v roce, aktualizovány. Informace o objektech postavených do tohoto data vycházejí ze SLDB 2001. Data přejímám od Českého statistického úřadu. Údaje z registru jsou poskytovány útvarem informačních služeb v Praze (ČSÚ 2007).

Dalším zdrojem dat jsou výstupy ze Sčítání lidu, domů a bytů z roku 2001 a z ročenek Hlavního města Prahy. Pro doplnění informací o nové rezidenční výstavbě z RSO, v kterém jsou data pouze do roku 2006, používám časopisy realitních kanceláří a webové stránky jednotlivých developerských společností.

---

² Hierarchickou soustavu územních prvků v tomto registru tvoří: oblast, kraj, okres, obec, městský obvod, resp. městská část, základní územní jednotka, katastrální území, územně technická jednotka, základní sídelní jednotka, statistický obvod a parcela.

Soustavu územně evidenčních jednotek pak představuje část obce, ulice a ostatní veřejná prostranství.

Data pro hodnocení veřejných prostor v nových rezidenčních lokalitách jsem získala pomocí terénního šetření ve vybraných lokalitách.

3.2 Metodika – kvantitativní a kvalitativní výzkum

Ve své práci používám oba zmíněné způsoby zkoumání. V první části, ve které se zaměřuji na nové rezidenční lokality, analyzuji kvantitativně statistická data. Ve druhé části, kdy zkoumám stav veřejných prostor v nových rezidenčních lokalitách a názory lidí na ně, přistupuji k zjišťování požadovaných informací s pomocí metod kvalitativního výzkumu. Každý ze způsobů má své výhody i nevýhody, o kterých se zmiňuji níže.

Kvantitativní výzkum je výzkum používající statistické metody k popisu společenských jevů. Redukuje realitu na měřitelné znaky, které jsou dále zpracovány a interpretovány. Oproti kvalitativnímu výzkumu zahrnuje velký počet respondentů a statistickými metodami pomáhá testovat hypotézy.

Tab. 1: Kvalitativní a kvantitativní výzkum

	KVALITATIVNÍ VÝZKUM	KVANTITATIVNÍ VÝZKUM
Zaměření	Kvalita (podstata problému)	Kvantita (kolik)
Cíle	Pochopení, popis, vytváření hypotézy (nejde o verifikaci nějaké „pravdy“)	Predikce, kontrola, testování hypotéz
Data	Nestandardizovaná, malé soubory, náhodná	Standardizovaná, velké soubory, reprezentativní
Metody výzkumu	Řízený rozhovor, dotazníková šetření, pozorování, analýza dokumentů, ohnisková skupina	Analýza statistických dat
Úloha výzkumníka	Hlavní „nástroj“ pro sběr dat (má vlastní hodnoty, predispozice, ovlivňuje průběh celého procesu výzkumu)	Výzkumník používá neživé nástroje (statistické soubory dat, testování, počítače)
Způsob analýzy	Indukce (prostřednictvím výzkumníka)	Dedukce (statistické metody)
Závěry	Komplexní, široce formulované, netrvá na generalizaci	Přesné, užší, redukováné

Zdroj: www.systemsresearch.cz/11.Kvalitativni_vyzkum.ppt

Kvalitativní výzkum se používá k porozumění akcí, významů a interpretací v jejich sociálním kontextu. V centru pozornosti výzkumu bývá zpravidla člověk, skupina lidí nebo také lokalita, v které lidé žijí či pracují. Účastní se spíše menší počet

respondentů. Mezi používané metody patří např. rozhovory, focus groups, zúčastněné i nezúčastněné pozorování či workshopy. Výsledky vzešlé z výzkumu pomáhají vytvářet hypotézy (Hendl 2008). V tabulce 1 jsou přehledně uvedeny rozdíly v obou typech výzkumu.

3.2.1 Metodika identifikace nových rezidenčních lokalit – kvantitativní výzkum

Ve své magisterské práci používám při získání potřebných dat z RSO totožnou metodiku jako ve své bakalářské práci. V práci hodnotím nové rezidenční lokality v Praze. Za novou rezidenční výstavbu považuji tu výstavbu domů, která byla realizována po roce 1990 resp. po roce 1991. Hodnotím ji na základě dat z registru sčítacích obvodů a budov z roku 2007.

Na základě atributových složek Způsob využití budovy, Typ využití budovy a Počet trvale obydlených bytů v budově vyčlením ze všech uvedených objektů obytné a zároveň obydlené budovy, jimiž se budu dále zabývat. Předmětem mého zájmu budou rovněž ty atributové složky, které určují stáří budov na území města. Jedná se o Období výstavby budovy a Začátek časové platnosti budovy. Podrobná charakteristika obsahu jednotlivých atributů je uvedena níže.

Obsah vybraných atributových složek

Atributová složka Období výstavby budovy vychází z výsledků SLDB 2001 a je dělena do devíti časových období. První období výstavby, od kterého jsou v tomto registru data evidována, je období 1899 a dříve. Další dvě období jsou přibližně dvacetiletá a jedná se o rozmezí let 1900-1919 a 1920-1945. Následující čtyři období jsou vymezena přibližně desetiletými úseky. Jsou to období 1946-1960, 1961-1970, 1971-1980 a 1981-1990. Nejvíce pozornosti budu věnovat následujícím dvěma obdobím, která zachycují nově vystavěné budovy po roce 1989, tj. období 1991-1995 a období po roce 1996. Kromě uvedených časových období je u některých budov období výstavby „nedefinováno“, tzn., že na formulářích SLDB 2001 byla vyplněna hodnota, která nemůže nastat (nesmysl) a „nezjištěno“, tzn., že na formuláři ze SLDB 2001 nebylo nic vyplněno, což snižuje kvalitu dat i následujících výstupů.

Atributová složka Začátek časové platnosti určuje den, kdy byla budova zkolaudována a bylo jí přiděleno domovní číslo. Podle ní lze určit, v kterém roce byla

budova postavena. Tato složka je vedena od data posledního sčítání lidu, domů a bytů, tj. od 1. 3. 2001. Do registru je zaneseno přesné datum, takže podle něj můžeme přesněji rozdělit výstavbu budov do jednotlivých let. Jestliže je začátek časové platnosti evidován od 1. 3. 2001, období výstavby 1996 a později můžeme nahradit obdobím 1996-2000, s tím, že výstavba nových budov za první dva měsíce roku 2001 případně do nově zvoleného období. Jelikož se jedná o měsíce leden a únor, které nepatří mezi měsíce s velkou stavební aktivitou, domnívám se, že odchylka nebude příliš velká.

K zamýšlenému zkoumání lze využít pouze údaje o obydlených obytných domech. Vyčlenila jsem je nejprve pomocí atributové složky Typ využití budovy (číslo 3 označuje obytné budovy). Objekty označené jiným číslem³ neodpovídaly cílům předkládané práce. Druhým krokem, nutným k získání požadovaných dat, bylo vyřazení nepotřebných údajů podle atributové složky Způsob využití budovy. Zde jsem vyčlenila budovy označené čísly 3, 6 a 7, tj. budovy pro bydlení, bytové domy – obytné stavby, ve kterých převažuje funkce bydlení – a rodinné domy – obytné stavby, které svým stavebním uspořádáním odpovídají požadavkům na rodinné bydlení. Objekty s jiným⁴ než uvedeným označením nechávám stranou. Poslední výběr dat jsem provedla s využitím atributové složky Počet trvale obydlených bytů v budově, u níž jsem se zaměřila pouze na domy s jedním a více obydlenými byty.

Tab. 2: Srovnání různých zdrojů dat

	počet budov		počet bytů		
	RSO	publikace	RSO	publikace	ročenka
1996-2000	4 260	4 462	11 537	11 278	14 945
2001-2006	3 025	3 122	29 953	23 841	29 249
1996-2006	7 285	7 584	41 490	35 119	44 194

Zdroj: - RSO 2007

- „publikace“ = Stavby pro bydlení dokončené v roce 1996, ..., 2006

- „ročenka“ = Ročenka hl. města Prahy 2008

Po této selekci jsem dospěla k celkovému počtu obydlených budov v Praze od roku 1996 do roku 2006, který činí 7 285 budov. Tento počet jsem kontrolně porovnála

³ 1 - průmyslová budova, 2 - zemědělská budova, 4 - budova lesního hospodářství, 5 - budova občanské vybavenosti, 6 - budova pro dopravu, 7 - budova pro rekreaci, 8 - garáž, 9 - jiná budova, 10 - víceúčelová stavba, 99 – nezjištěno.

⁴ 1 - průmyslový objekt, 2 - zemědělská usedlost, 4 - objekt lesního hospodářství, 5 - objekt občanské vybavenosti, 8 - stavba pro rodinnou rekreaci, 9 - stavba pro shromažďování, 10 - stavba pro obchod, 11 - stavba ubytovacího zařízení, 12 - stavba pro výrobu a sklad, 13 - zemědělská stavba, 14 - stavba pro administrativu, 15 - stavba občanského vybavení, 16 - stavba technického vybavení, 17 - stavba pro dopravu, 18 - garáž, 19 - jiná stavba, 20 - víceúčelová stavba, 21 - skleník, 99 – nezjištěno.

s výsledky uvedenými v publikacích Stavby pro bydlení dokončené v jednotlivých letech, abych zjistila, zda byl můj postup správný. Srovnání můžeme vidět v tabulce 2.

Po sečtení budov z publikace pro Stavby pro bydlení jsem dospěla k výsledku 7 584, který je téměř totožný s výsledkem vzešlým z RSO. Poněkud znepokojující je však porovnání počtu dokončených bytů z obou publikací. Tak se údaje liší o přibližně 6 000 budov v desetiletém období. Avšak při porovnání počtu dokončených bytů z RSO a údajem z Ročenky hl. města Prahy jsem nezaznamenala velký rozdíl. Domnívám se tedy, že rozdíl 6 000 bytů je zapříčiněn odlišnou metodikou a nemůže zastínit hlavní trend, který data ukazují.

Vybraná data jsem nejprve statisticky analyzovala, poté jsem ze získaných údajů, pomocí programu ArcGis, vykreslila mapy, z kterých jsem identifikovala nové rezidenční lokality. Za novou rezidenční lokalitu považuji kompaktní seskupení bytových či rodinných domů, které na sebe těsně navazují. Při vymezování lokalit jsem určila minimální hranici počtu bytových domů v lokalitě. Nejméně sedm bytových domů považuji za lokalitu. Jelikož ve vymezených lokalitách studuji pobytové veřejné prostory, je žádoucí, aby v nich byl dostatek potenciálních uživatelů. U lokalit tvořených rodinnými domy jsem hranici stanovila na počtu nejméně 20 domů, přičemž se jich ve vymezených lokalitách nachází většinou víc. Lokality, které jsem identifikovala z intenzivního studia map vytvořených z databáze RSO 2007, jsem potom porovnávala s leteckými snímky dostupnými z internetového serveru www.mapy.cz. Počet a rozmístění lokalit jsem také upřesňovala pomocí výsledků z terénního šetření.

3.2.2 Metodika zkoumání veřejných prostorů – kvalitativní výzkum

Pro zkoumání pobytových veřejných prostorů jsem zvolila metodu terénního šetření, při kterém budu informace získávat pomocí nezúčastněného pozorování a také pomocí řízených rozhovorů. Abychom poznali, zda je veřejný prostor skutečně úspěšný, musíme zkoumat množství lidí, kteří se zde v různých denních časech nacházejí a aktivity, které se zde odehrávají. Američtí architekti vedení W. H. Whytem vyvinuli v sedmdesátých letech 20. století různé metody, pomocí nichž zkoumali veřejné prostory. Mezi nimi byla i metoda sčítání pohybu pěších, kdy se zjišťuje počet uživatelů veřejného prostoru a metoda mapování chování, kdy se výzkumník zaměřuje na chování lidí a jejich aktivity (Šilhánková 2003c).

Při terénním šetření, kdy jsem navštívila okolo 50 lokalit v různých zónách města, jsem sledovala, zda jsou v místě pobytové veřejné prostory a pakliže byly přítomny, zajímalo mě, v jakém jsou stavu a jak jsou vybaveny. Podrobnější výzkum pobytových veřejných prostor jsem provedla ve čtyřech lokalitách. V Nové Harfě ve Vysočanech, na Zbraslavi, na Černém Mostě a v Kolovratech. Lokalitu Nová Harfa mi více přiblížil expert Podval z developerské společnosti Finep, která ji stavěla. Při výzkumu jsem se inspirovala výše uvedenými metodami, které využíval Whyte a jeho kolegové. Kromě sledování počtu lidí a jejich chování jsem také sledovala stav pobytových veřejných prostor, kdy jsem se zaměřila na vybavenost k různým aktivitám, dostupnost, přehlednost, bezpečnost veřejných prostor a jaké je v místě celkové „klima“. Původně jsem chtěla zaznamenávat situaci ve veřejném prostoru třikrát denně, po vzoru Temelové a Nováka (2009), ale zjistila jsem, že nejpestřejší složení obyvatel je ve veřejném prostoru v podvečer a proto jsem se soustředila jen na tuto část dne. Výzkum jsem ve všech lokalitách prováděla ve stejnou dobu, od pěti hodin do šesti hodin večer, ve slunný jarní všední den. Při pozorování jsem řadila návštěvníky do jednotlivých skupin podle věku odhadem. Vymezila jsem si čtyři věkové skupiny: 0-5, 6-15, 16-59 a 60+. Dále jsem řadila návštěvníky do skupin podle činnosti, kterou ve veřejném prostoru vykonávali. Zde jsem určila sedm skupin, vycházejících ze sedmi převažujících aktivit:

- 1) procházka – lidé jdoucí skrz veřejný prostor, sami nebo s někým, s kočárkem, ale bez psa
- 2) venčení – lidé se psem
- 3) sezení – lidé sedící na lavičkách, v trávě či kdekoli v prostoru
- 4) na hřišti – menší děti hrající si na hřišti
- 5) fotbal – starší děti hrající fotbal, ping-pong či jiné míčové hry
- 6) v kočárku – kojenci v kočárku
- 7) kolo, apod. – lidé jedoucí na kole, koloběžce či bruslích

Nezúčastněné pozorování jsem doplnila o detailnější šetření pomocí řízených rozhovorů, pomocí nichž objasňuji význam veřejných prostorů pro místní obyvatele. Zda je obyvatele považují za důležitou součást města a zda se vnímání veřejných prostor liší vzhledem k různým demografickým či sociálním charakteristikám. Zaměření otázek použitých v řízeném rozhovoru uvádím v příloze 5. V každé ze zmíněných

lokalit jsem absolvovala řízené rozhovory s deseti náhodně vybranými uživateli. Tento počet není příliš veliký v rámci celé lokality, ale stačí k vytvoření celistvějšího pohledu na zkoumané veřejné prostory a zjištění informací, které se nedají pasivně vypořádat.

4 Rozmístění a identifikace nových rezidenčních lokalit Prahy

V této kapitole se zabývám novou rezidenční výstavbou v Praze realizovanou po roce 1990. Zaměřuji se zejména na hledání nových rezidenčních lokalit, okrsků, ve kterých je zhotoveno více nových obytných budov tvořících ucelený komplex. Nesoustředím se tedy na novou bytovou výstavbu jako takovou. Zajímám se zejména o lokality takového rozsahu, u kterých lze, z důvodu využitelnosti, očekávat realizaci odpočinkových veřejných prostorů. Analyzuji jak soubor dat týkající se nově postavených obytných budov v daném období tak částečně i statistická data za novou bytovou výstavbu. Snažím se také odpovědět na otázky, v jakých částech města jsou tyto oblasti lokalizovány, jakým typem budov je nová zástavba realizována a jakou formou.

Po roce 1990 došlo v České republice k mnoha změnám, které se viditelně projeví v prostorové struktuře Prahy. Mezi nejvýraznější procesy ovlivňující proměnu Prahy patří komercializace městského centra, komerční a rezidenční suburbanizace na administrativním území města i v zázemí města a revitalizace atraktivních čtvrtí a lokalit vnitřního města⁵ (Sýkora 2001). Jednotlivé procesy se v určitých obdobích po roce 1990 projeví s různou intenzitou. Období po roce 1990 resp. po roce 1991 rozdělují do třech období: 1991-1995, 1996-2000 a 2001-2006. Hraniční roky byly zvoleny vzhledem k povaze zdrojových dat uvedených v RSO 2007.

4.1 Období 1991-1995

V tomto období se důsledky nových transformačních procesů ještě zcela neprojevily. Zejména spontánní transformační procesy začaly sílit až v následujících obdobích.

Dominantním procesem v tomto období byla výstavba obytných domů ve vnějším městě (Stodůlky, Hlubočepy, Černý Most) což je dobře patrné z obrázku 3⁶. Můžeme si povšimnout, že nové domy vytvářejí svým prostorovým rozložením koncentrickou zónu obklopující kompaktní město. Realizace této nové bytové výstavby však nebyla způsobena nově nastoupivšími transformačními procesy, nýbrž

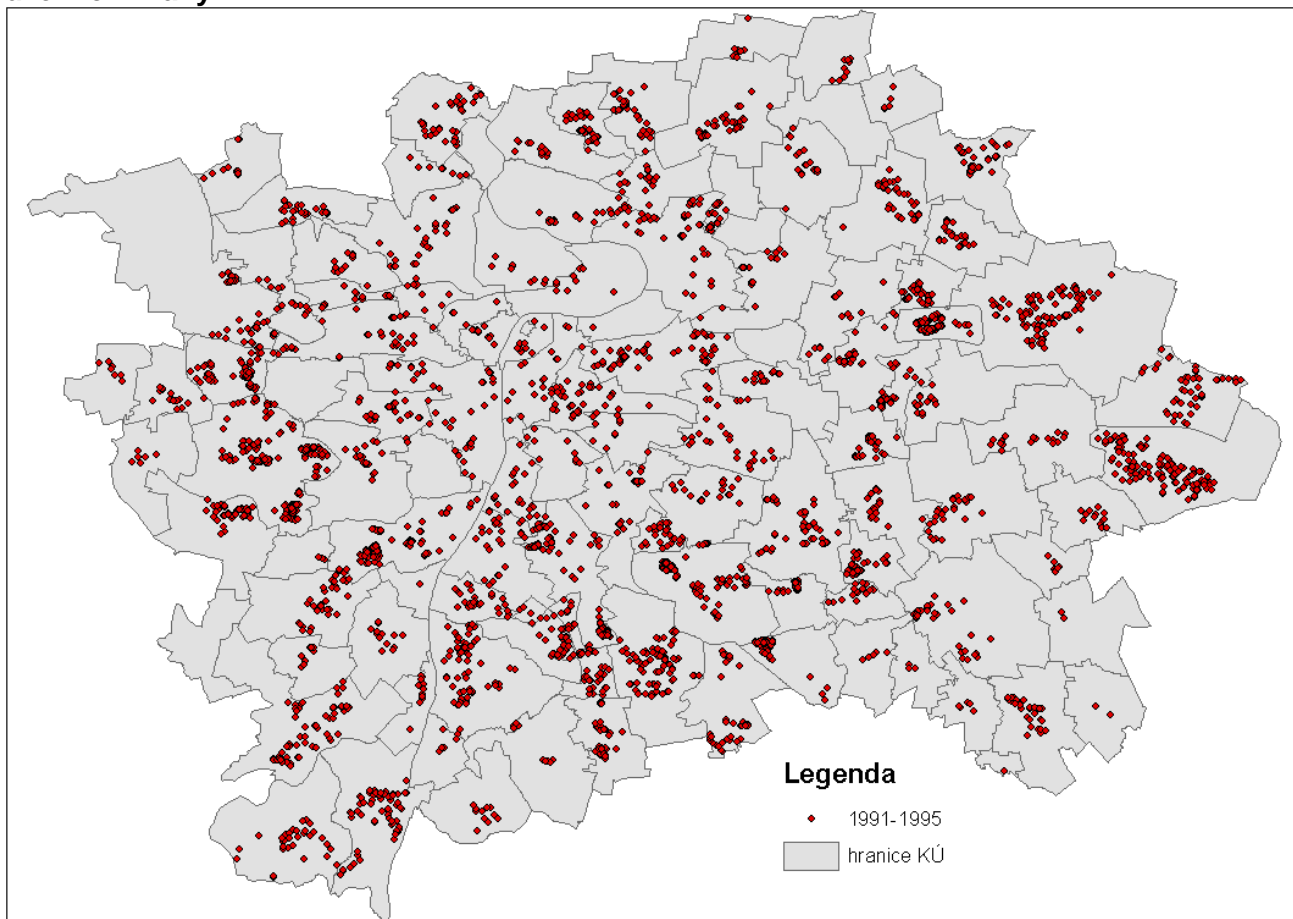
---

⁵ Podrobněji se o procesech měnících prostorovou strukturu Prahy zmiňuji v kapitole 2.1.3 Socialistické město a 2.1.4 Postsocialistické město.

⁶ Názvy katastrálních území jsou uvedené v příloze 1

prostřednictvím dobíhající tzv. komplexní bytové výstavby naplánované v předchozích letech (Ouředníček, Posová 2006).

Obr. 3: Nově postavené obytné budovy v letech 1990-1995 v katastrálních územích Prahy

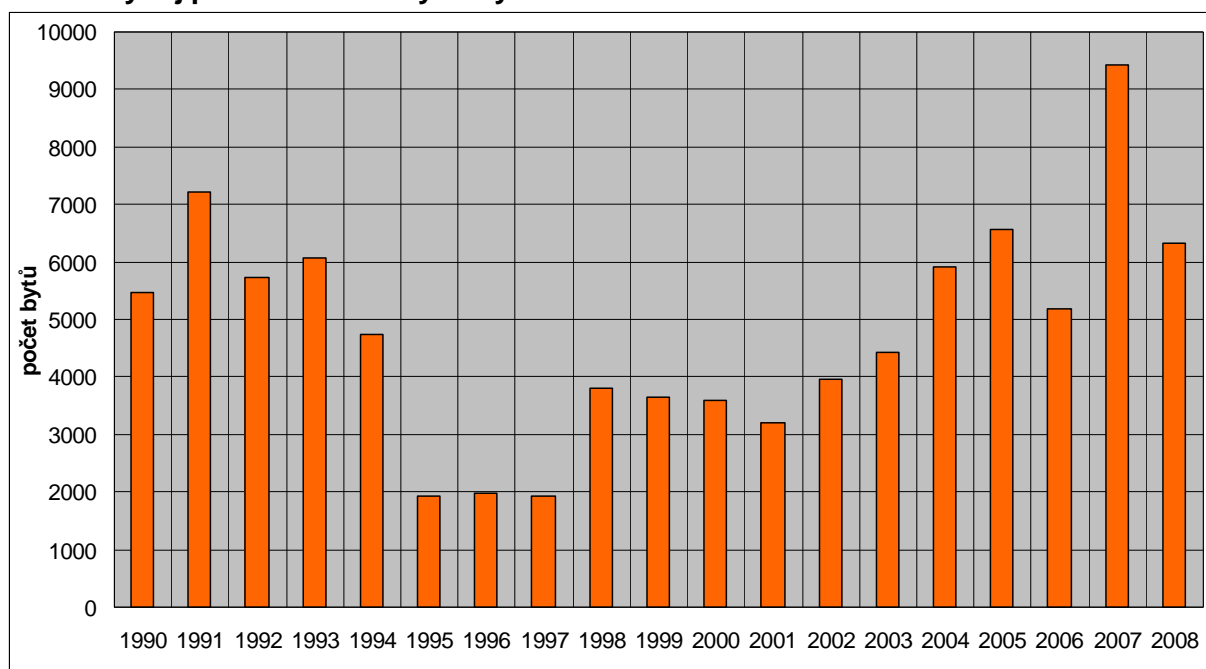
Zdroj: RSO 2007; Poznámka: jedna tečka znázorňuje jednu obytnou budovu

V menším měřítku byla uskutečňována i výstavba obytných domů zaštiťovaná jinými aktéry, obzvláště ve východní části Prahy – Újezd n. Lesy, Horní Počernice, ale v této době nebyly podmínky pro novou výstavbu příliš příznivé. Došlo k reálnému zdražení nové bytové výstavby a zároveň k poklesu kupní síly obyvatel. Státní dotace plynoucí k podpoře nové bytové výstavby byly minimální a státem garantovaná regulace nájemného nenutila obyvatele k pořizování nového bydlení. V roce 1993 zavedl stát možnost využít nabídky stavebního spoření a v roce 1995 bylo možné využít hypoteční úvěr, ale podmínky byly poměrně přísné a splňovalo je přibližně jen 5 % obyvatelstva. O stavební spoření byl velký zájem, avšak ušetřené finanční prostředky bylo možné použít až po několika letech, tudíž se vliv stavebního spoření na novou výstavbu projevil až později (Ptáček 1996).

V grafu 1 vidíme počet dokončených bytů v jednotlivých letech, přičemž v roce 1991 dosahovala výstavba nových bytů svého maxima – přes 7 000 dokončených bytů. Postupně však byly rozestavěné a naplánované domy dostavovány a nové již nebyly zahajovány a tudíž počet dokončených bytů postupně klesal až do roku 1995, od kterého po tři roky stagnoval.

Graf 1 :Vývoj počtu dokončených bytů v Praze v letech 1990-2008

Zdroj: ČSÚ 2009

Vzhledem k tomu, že v tomto období byla většina nové výstavby realizována podle návrhů pocházejících ze socialistického období, nebudu období 1990-1995 již zahrnovat do výzkumu a plně se soustředím na dvě následující období 1996-2000 a 2001-2006.

4.2 Období 1996-2000 a 2001-2006

Než začnu popisovat prostorové rozmístění nových rezidenčních lokalit, krátce se na úvod zmíním o vývoji bytové výstavby v obdobích 1996-2000, 2001-2006 a pro úplnost i po roce 2006. Zaměřím se zejména na novou výstavbu obytných domů, budov určených k bydlení a ne na vývoj nové bytové výstavby, kterou podrobně hodnotí např. Zelendová (2006). V grafu 1 můžeme pozorovat, že v období 1996-2000 došlo ke zlomu ve vývoji objemu bytové výstavby, kdy v roce 1997 přestala bytová výstavba

stagnovat a začala nabývat na intenzitě. V roce 1998 se počet dokončených bytů oproti předešlému roku zdvojnásobil, z 2000 bytů na téměř 4000 bytů. Projevil se zde vliv zavedení stavebního spoření z roku 1993, hypoteční úvěry se staly dostupnějšími a lidé mohli začít využívat své ušetřené i půjčené finanční prostředky (Ptáček 1996). Od roku 1998 až do roku 2001 dochází k mírnému poklesu počtu dokončených bytů. Období 2001-2006 se vyznačuje razantním nárůstem bytové výstavby, který vrcholí v roce 2005, kdy bylo postaveno přibližně 6500 bytů, což byl nejvyšší počet od roku 1991, kdy byla dostavována socialistická sídliště. V roce 2006 dochází k poklesu počtu dokončených bytů. Pro úplnost zde uvádím i vývoj po roce 2006, kdy je pokles vystřídán prudkým růstem v roce 2007, v němž bylo realizováno okolo 9500 bytů, což je počet o mnoho převyšující dosavadní hodnoty. Příčinou tohoto stavebního boomu byla zejména skutečnost zvyšování daně z přidané hodnoty u stavebních prací z 5 % na 19 % od 1. 1. 2008 (Business info 2007). Stavební společnosti i lidé se tudíž snažili dokončit své byty ještě před tímto značným navýšením, které mělo vliv i na počet dokončených bytů v roce 2008, kdy podle očekávání došlo k poklesu výstavby bytů, a to na úroveň v letech 2004 a 2005. Podle posledních informací ze srpna 2009 došlo k velkému propadu bytové výstavby v důsledku celosvětové ekonomické krize. V druhém čtvrtletí roku 2009 poklesla bytová výstavba proti minulému roku o 21,2 % a hrozí ještě větší pokles (Holub 2009).

4.2.1 Prostorové rozmístění nové rezidenční výstavby

V jakých částech města probíhala v obdobích 1996-2000 a 2001-2006 nová rezidenční výstavba nám ukazují obrázek 4 a obrázek 5, kdy jsem pro její znázornění použila údaje o jednotlivých obytných budovách, poskytované RSO 2007. O vygenerování potřebných dat se blíže zmiňuji v metodické části, v kapitole 3.2.1 Metodika identifikování nových rezidenčních lokalit – kvantitativní výzkum. Jelikož se zabývám jen budovami určenými k bydlení, dovolím si nahradit sousloví „obytné budovy“ jednodušším označením „domy“.

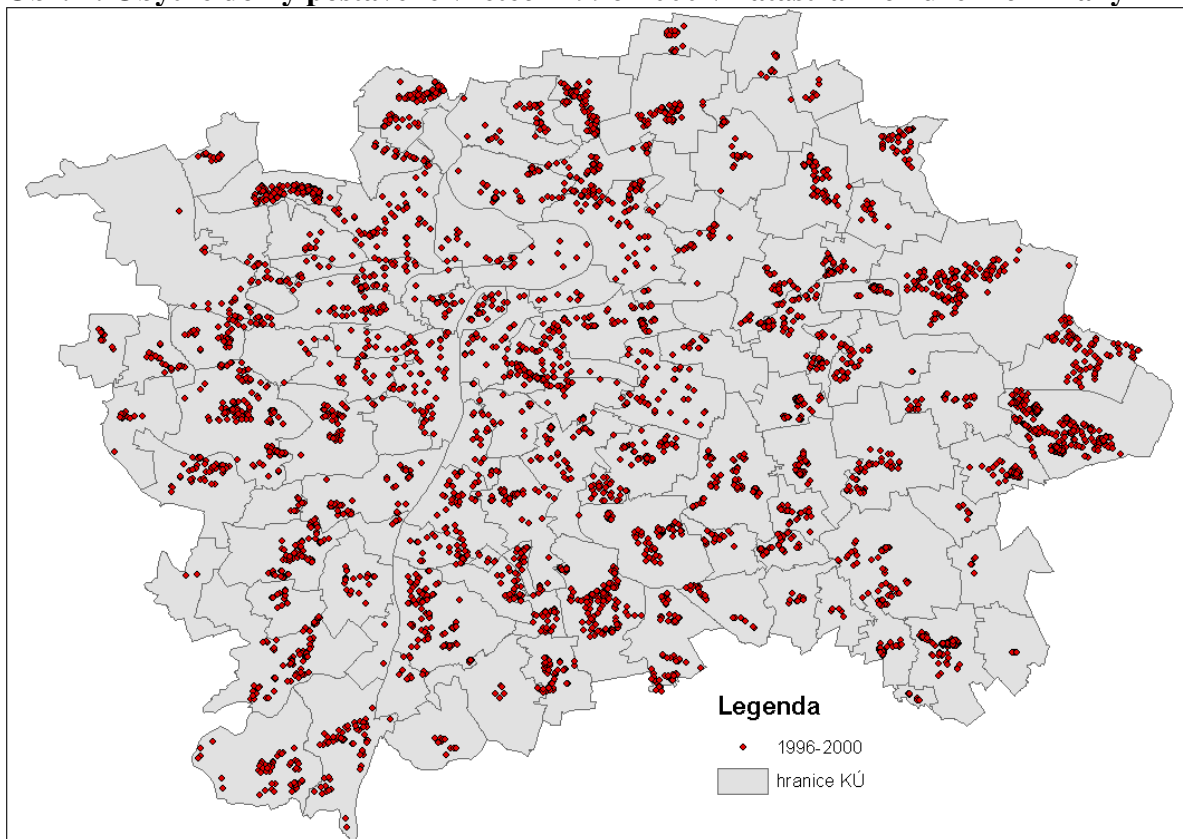
Na první pohled je patrný značný rozdíl v objemu postavených domů. V období 1996-2000 bylo zrealizováno 4 260 domů a v období 2001-2006 to bylo o více jak 1 000 domů méně, tedy 3 023 domů, přičemž druhé období je navíc o rok delší. Podíváme-li se však na počet dokončených bytů, tam je to zcela naopak. V období

1996-2000 bylo dokončeno 11 537 bytů a v období 2001-2006 byl tento počet 29 953 bytů. O různých typech domů se však budu zmiňovat později.

Z obrázku 4 je patrné, že v období 1996-2000 docházelo k výstavbě nových domů ve vnitřní části města, zatímco v následujícím období zde není zachycena téměř žádná stavební aktivita. Volných prostor vhodných k výstavbě ve vnitřní části města nebylo mnoho, a brzy se zastavěla (Sýkora 1996). Jednalo se spíše o volné proluky mezi domy, z toho důvodu zde nenalezneme žádnou ucelenou novou rezidenční lokalitu. Na obrázcích jsou zřetelné nové rezidenční lokality, celistvé oblasti, které se nachází ve vnějším prstenci kolem kompaktního města a také v okrajových částech města. V období 1996-2000 je výstavba domů opět intenzivnější, avšak trend výstavby nových domů za hranicemi kompaktního města a v periferních částech je v obou obdobích shodný.

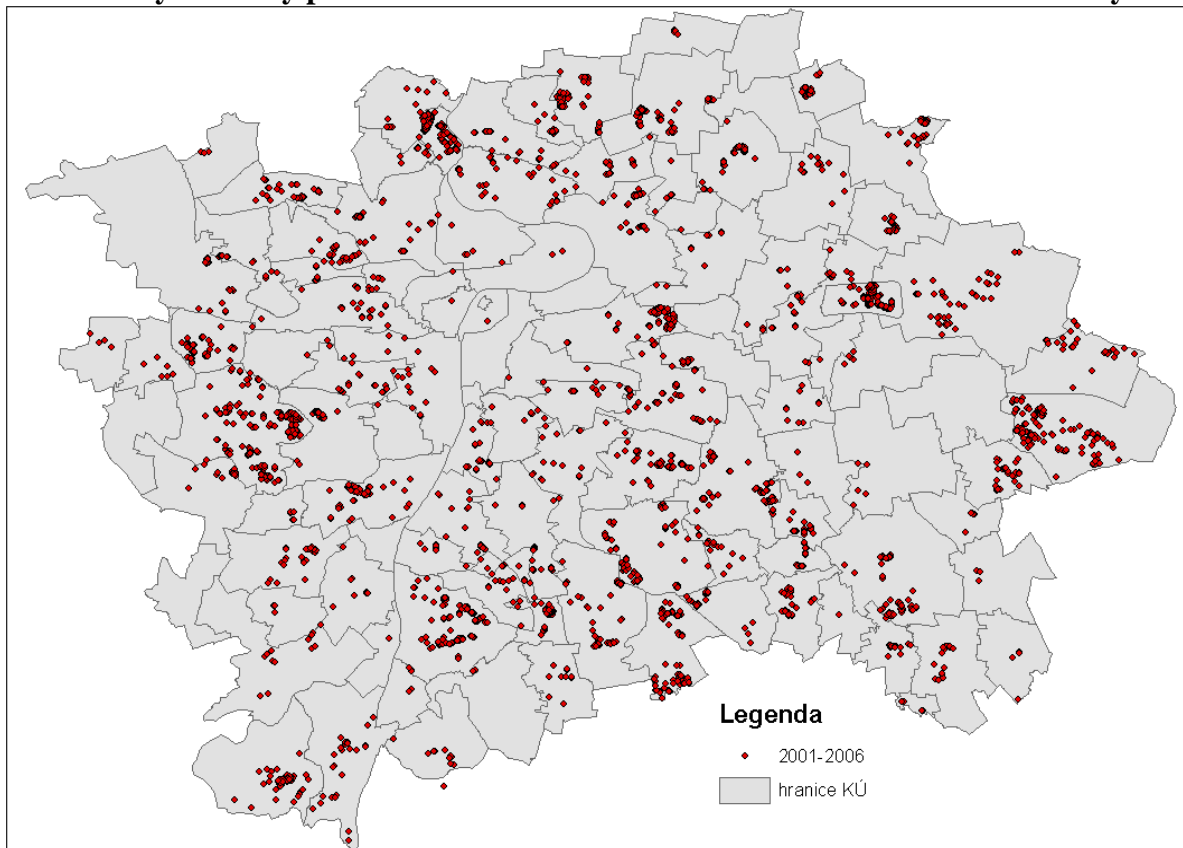
Obrázky 4 a 5 uvádím pro vizuální srovnání dvou zmiňovaných období, ale jelikož je mým cílem zejména identifikace nových rezidenčních lokalit, na obrázku 6 vyznačuji již konkrétní nalezené lokality a to za obě období současně.

Obr. 4: Obytné domy postavené v letech 1996-2000 v katastrálních územích Prahy

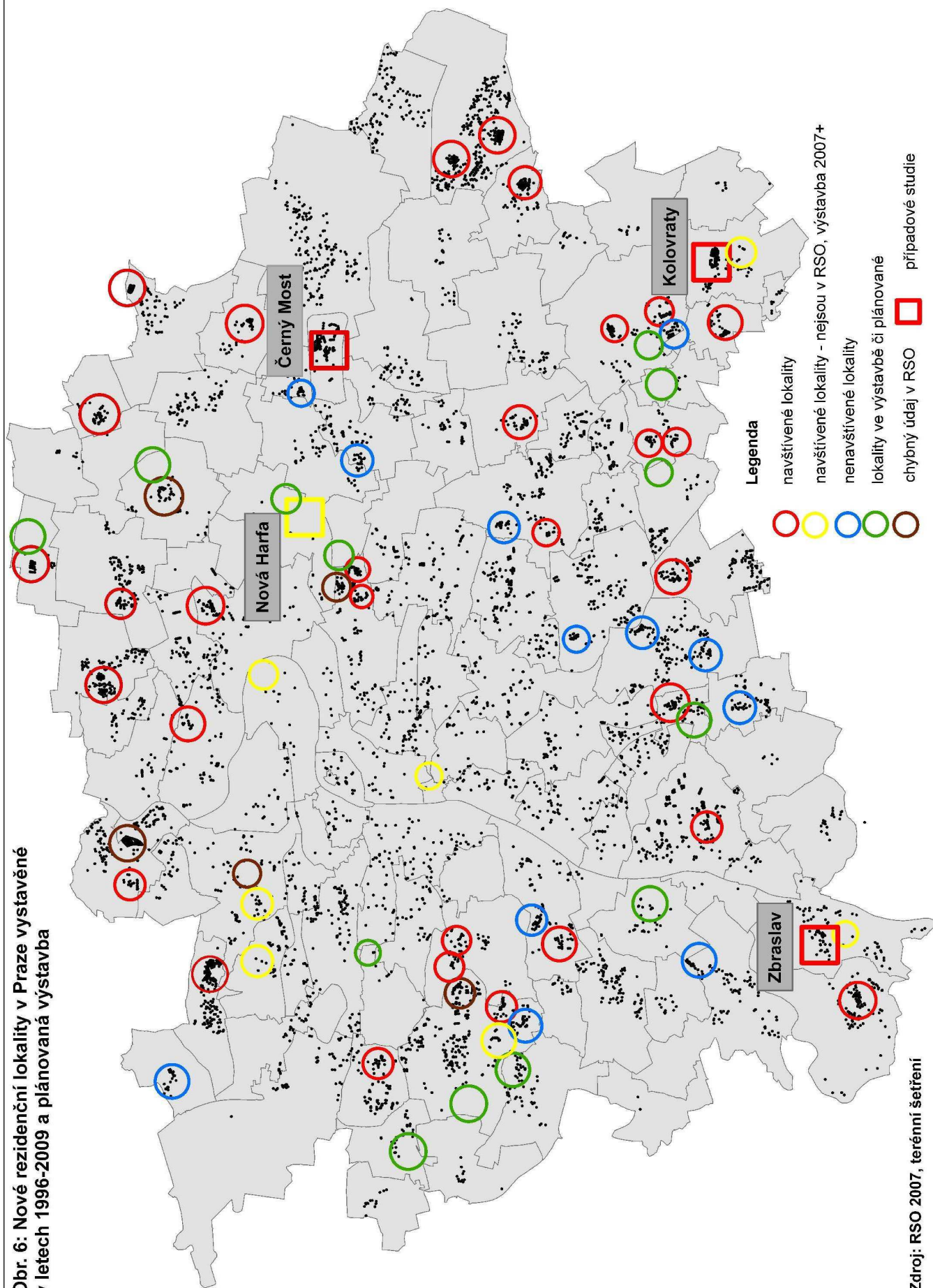
Zdroj: RSO 2007; Poznámka: jedna tečka znázorňuje jednu obytnou budovu

Obr. 5: Obytné domy postavené v letech 2001-2006 v katastrálních územích Prahy

Zdroj: RSO 2007; Poznámka: jedna tečka znázorňuje jednu obytnou budovu

Obr. 6: Nové rezidenční lokality v Praze vystavěné
v letech 1996-2009 a plánovaná výstavba

S pomocí Registru sčítacích obvodů 2007 a následného mapového zobrazení jsem v Praze, v letech 1996-2006, identifikovala 50 nových rezidenčních lokalit. Při následném terénním šetření jsem čtyři z nich označila za chybně zanesené do databáze. Data uváděla období výstavby v letech 1996-2000 či 2001-2006, avšak žádná lokalita tohoto data nebyla v místě vybudována. Naopak v jednom případě jsem při terénním šetření zjistila, že lokalita postavená v období 2001-2006 se v databázi RSO neobjevila. Po odečtení čtyř chybně označených lokalit a přičtení jedné neevidované jsem dospěla k počtu 47 nových lokalit. Data z RSO 2007 nejsou zcela spolehlivá, jak o tom ve své diplomové práci podrobněji pojednává Vostracká (2008), proto jsem mapové výstupy porovnávala s leteckými snímky Prahy dostupné se serveru www.mapy.cz a v některých lokalitách i s výsledky z terénního šetření.

Posledním rokem, za který mám detailní statistické údaje z RSO je rok 2006. Jelikož v oblasti výstavby domů se situaci velmi rychle mění, zdála se mi data z roku 2006 zastaralá. Proto jsem je doplnila o vlastní výzkum, alespoň těch nejrozsáhlejších lokalit, které byly realizovány mezi lety 2007-2009 nebo jsou či v blízké budoucnosti budou ve výstavbě. Lokalit z tohoto období jsem v Praze identifikovala 21. Po těchto úpravách dat jsem dospěla k závěru, že různě velkých, typově rozdílných, nových rezidenčních lokalit se od roku 1996 do roku 2009 v Praze nachází celkem 68. Všechny tyto lokality (i chybně označené) jsou vyznačeny na obrázku 5, přičemž barevné odlišení se vztahuje zejména k následující části práce. Červeně, modře a hnědě jsou označeny lokality, které byly určeny na základě dat z RSO 2007, vzniklé v letech 1996-2006. Žlutá barva značí lokality, které jsem navštívila, ale které nebyly uvedeny v RSO 2007, neboť jsou pozdějšího data. Zelené jsou pak ty, které jsou momentálně ve výstavbě. Lokalitám ve čtverečku se budu později více věnovat v rámci případových studií.

Tab. 3: Počet nových rezidenčních lokalit v Praze podle částí měst v letech 1996-2006 a 1996-současnost

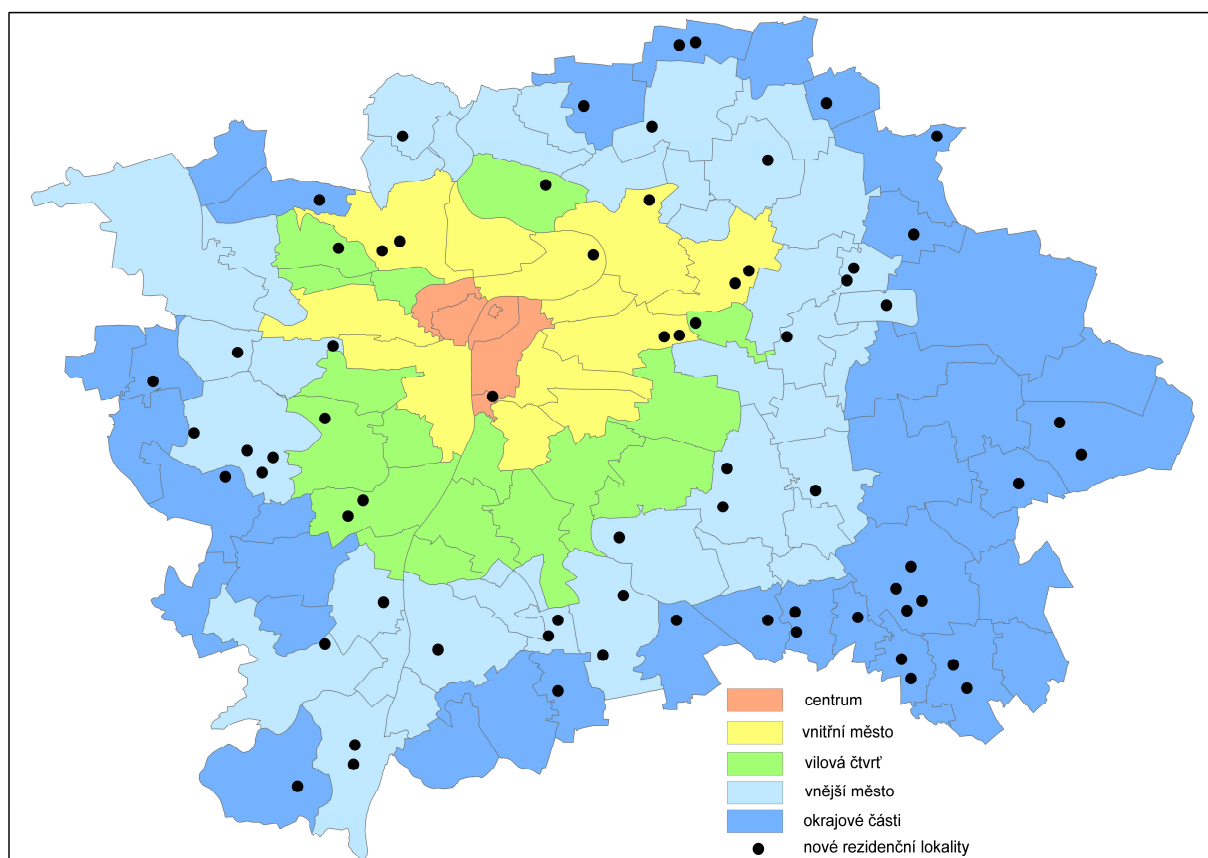
	1996-2000	2001-2006	2007-2009	1996-2006	1996-2009
centrum	0	0	1	0	1
vnitřní město	1	3	4	4	8
vilová čtvrť	3	1	2	4	6
vnější město	11	8	7	19	26
okrajové části	10	10	7	20	27
celkem	25	22	21	47	68

Zdroj: RSO 2007, webové stránky developerů, terénní šetření

Pro větší přehlednost o rozmístění lokalit na území Prahy jsem využila rozdělení města do zón podle převažující zástavby, ve kterém jsem znázornila všech 68 nových rezidenčních lokalit (obrázek 7). V příloze 4 uvádím seznam zobrazených lokalit a informace o nich získané při terénním šetření. Rozdělení města do zón používá například Ouředníček (2008) nebo Zelendová (2006). Přesné počty v jednotlivých zónách a rozdělení do období uvádím v tabulce 3, z které můžeme vyčíst, že počet lokalit vzniklých v období 1996-2000 a 2001-2006 je téměř totožný. V prvním období bylo vybudováno 25 lokalit a ve druhém 22 lokalit. Některé lokality ve svém vývoji pokračovaly a prolínaly se i do následujících období. Z 25 lokalit v prvním období to bylo šest lokalit a z období 2001-2006 se dále rozšiřovaly tři lokality. V období 2007-2009 jsem doplňkovým výzkumem identifikovala 21 lokalit.

Obr. 7: Nové rezidenční lokality v zónách Prahy určených podle převažující zástavby v letech 1996-2009

Zdroj: RSO 2007, Ouředníček (2008), terénní šetření

Umístění lokalit do zón dopadlo následovně. V centrální zóně byla realizována jediná rezidenční lokalita v období 2007-2009 a nachází se na přelomu Vyšehradu⁷ a Nového Města. Na území vnitřního města jsem identifikovala osm lokalit, přičemž jedna pochází z období 1996-2000 a leží v Libni. Tři lokality, konkrétně na Žižkově a v Dejvicích, byly vystavěny v letech 2001-2006 a zbylé čtyři jsou pozdějšího data. Ve vilových čtvrtích jsou tři lokality z let 1996-2000, jedna lokalita z let 2001-2006 a dvě lokality postavené po roce 2006. Počet lokalit ve vnějším městě a v okrajových čtvrtích se liší jen o jedinou lokalitu. Předpokládala jsem, že počet lokalit bude vyšší v periferních částech města, že proces suburbanizace bude silnější než proces výstavby nových domů navazujících na kompaktní město. Domnívala jsem se, že poptávka po rodinném bydlení s výhodami poskytovanými blízkým kompaktním městem bude vyšší. Také rozložení v jednotlivých obdobích je téměř totožné. Největší počet lokalit vznikl v okrajových částech města ležících na jihovýchod od centra. Další rozsáhlejší oblastí rozvoje je západní okraj Prahy. Ostatní lokality byly budovány jednotlivě v různých částech města. Při celkovém pohledu na vývoj nových rezidenčních lokalit lze konstatovat, že nová výstavba je uskutečňována kombinací koncentrického růstu, který popisuje Burgges a sektorového růstu, který zastupuje Hoyt. Do lokalit nové výstavby se stěhují převážně mladší a majetnější obyvatelé, neboť byty či domy v nových rezidenčních lokalitách jsou poměrně drahé (Zelendová 2006).

Nalezené lokality jsou prostorově různě velké. Jmenovala bych alespoň několik nejrozsáhlejších. Momentálně ve výstavbě je lokalita ve Stodůlkách, kde je budován projekt developerské společnosti Finep, s názvem Západní město. Po svém dokončení by měl být údajně větší než celé Jižní Město (estav.cz 2008). Další, ještě nedokončená, rozsáhlá lokalita se nachází na Zličíně, kde společnost Central Group realizuje projekt Metropole Zličín. Ve 22 domech má vzniknout přibližně 1 400 bytů. Projekt společnosti BCD group s názvem Nad Rokytou právě vzniká ve Vysočanech a v 51 viladomech má být dokončeno 1 200 bytů. Posledním takto rozsáhlým projektem ze současné doby je projekt Zelené město společnosti Lighthouse group ležící v Hrdlořezích, jenž má v plánu výstavbu 28 viladomů, 2 bytové domy a v nich 840 bytů.

Takto rozsáhlé lokality v předešlých obdobích nevznikaly. Lokality z let 1996-2006 jsou spíše menšího charakteru než výše jmenované. Z těch rozsáhlejších jmenuji

---

⁷ Pro zjednodušení a přehlednost textu budu nadále označovat zmiňovaná katastrální území jen jejich jménem bez zkratky KÚ.

alespoň výstavbu rodinných domů v Nebušicích, Újezdě nad Lesy, Dolních Chabrech, Kolovratech či Lipencích, z výstavby bytových domů zejména lokality na Černém Mostě, v Jinonicích a v Troji. Přičemž většina z uvedených byla postavena v období 1996-2000. Z výše uvedeného vyplývá, že zatímco v letech 1996-2006 se budovaly spíše lokality méně rozsáhlé a ty rozsáhlejší z nich představují oblasti rodinného bydlení. Oproti tomu se v současné době budují lokality náročnější na prostor, které nabízejí zvláště bydlení ve viladomech či větších bytových domech. Tímto se dostávám k popisu typu bydlení v nalezených lokalitách.

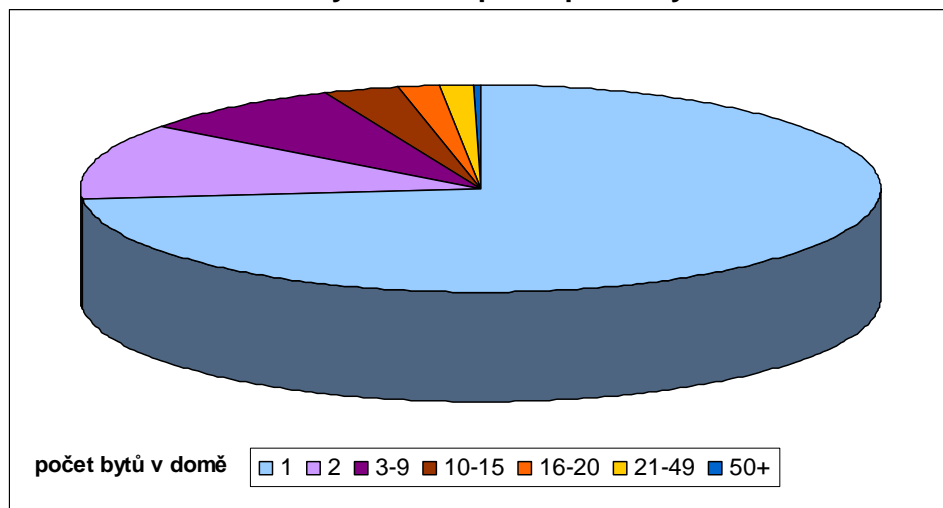
4.2.2 Typy nové rezidenční výstavby

Jednotlivé lokality se od sebe liší typem domů, kterými jsou tvořeny. Lokality, v nichž byly realizovány pouze rodinné domy, jsou prostorově rozsáhlejší než okrsky bytových domů. Jak již zmiňuji na začátku kapitoly, bylo v letech 1996-2000 postaveno 4 260 domů a v nich dokončeno 11 537 bytů. V období 2001-2006 došlo k výstavbě 3 023 domů s počtem 29 953 bytů. Graf 2 a graf 3 znázorňují podíly domů podle počtu bytů v nich postavených.

Na první pohled je zřejmé, že v období 1996-2000, na rozdíl od období 2001-2006, byly ve větší míře stavěny rodinné domy. Do rodinných domů zahrnuji i domy se dvěma byty, neboť mají obdobný charakter. Podíl rodinných domů z celkového počtu postavených domů činí v prvním srovnávaném období 85,4 %, ve druhém období je zřetelný pokles na 51,5 %. Po roce 1996 se v okrajových částech Prahy teprve začíná projevovat proces suburbanizace, zájem o rodinné bydlení je veliký, volných ploch vhodných k zastavění je v té době poměrně velké množství a tak se začínají budovat četné lokality rodinného bydlení, jak také můžeme pozorovat na předešlých obrázcích 4 a 5 (Ouředníček, Posová 2006). Rodinné domy vznikají v návaznosti na stávající sídla, mezi oblastmi s nejintenzivnější výstavbou patří Újezd nad Lesy či Dolní Chabry. Velká část poptávky po bydlení v rodinných domech v Praze byla uspokojena v období 1996-2000. Již od roku 1995 se značná část výstavby rodinných domů přesunula do zázemí Prahy, za její administrativní hranice, kde vznikaly rozsáhlé lokality převážně budované developerskými společnostmi. Největší nárůst nové výstavby v suburbánních oblastech byl zaznamenán po roce 2001. Přesun výstavby do zázemí města je hlavním důvodem způsobující pokles výstavby rodinných domů uvnitř administrativních hranic Prahy.

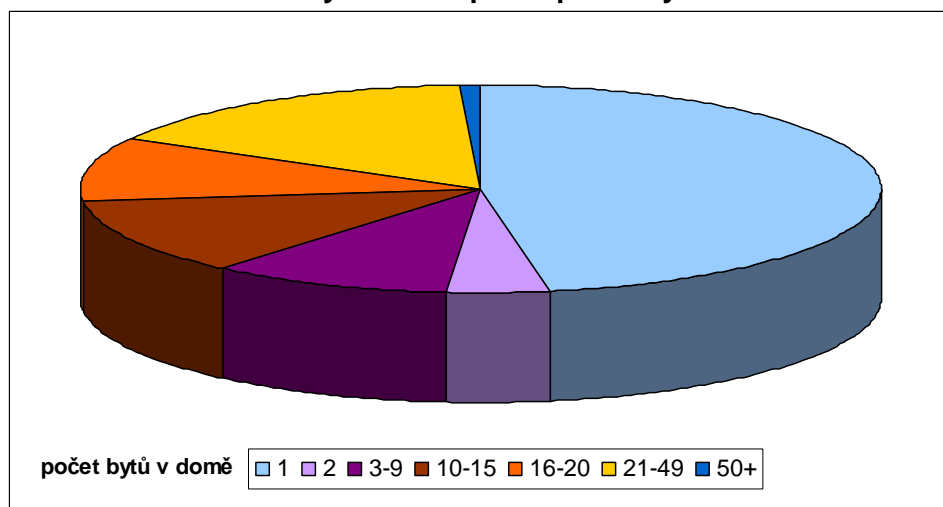
Blíže tento proces a jeho okolnosti popisují Ouředníček, Posová (2006) či Sýkora (2001).

Graf 2: Podíl dokončených domů podle počtu bytů v domě v letech 1996-2000

Zdroj: RSO 2007

Graf 3: Podíl dokončených domů podle počtu bytů v domě v letech 2001-2006

Zdroj: RSO 2007

V období 2001-2006 dochází k významnému nárůstu výstavby bytových domů. Do další kategorie podle typu bydlení řadím domy mající 3-20 bytů. Tento typ domů lze označit jako viladomy, menší přibližně pětipatrové bytové domy. V této kategorii došlo k nárůstu z 12,9 % na 31,6 %. Jako poslední typ označuji bytové domy, které jsou vysoké a jejichž počet bytů je vyšší než 21 bytů. Zatímco v období 1996-2000 se bytové domy podílely na celkovém počtu 1,7 %, v letech 2001-2006 to bylo již 16,9 % a po rodinných domech to byl druhý nejčastější typ domů. Nové okrsky bytových domů navazují na stávající zástavbu města a využívají výhody plynoucí z blízkosti

kompaktního města. Nová výstavba je uskutečňována formou výstavby na volných plochách na okraji kompaktní zástavby, v menší míře uvnitř této zástavby. Ojedinele dochází k transformaci lokality, kdy původní funkce je nahrazena funkcí obytnou. V posledních letech vznikla přeměnou bývalého přístavu nová rezidenční lokalita v Holešovicích, také ve Vysočanech došlo k transformaci původní funkce, kdy namísto továrních hal byly vybudovány bytové domy.

Tab. 4: Počet lokalit podle typu obytného domu v letech 1996-2009

	1996-2000	2001-2006	2007-2009
Rodinné domy	16	12	7
Bytové domy	9	10	14

Zdroj: RSO 2007, webové stránky stavebních společností

Zmiňovaný vývoj se odráží i v počtu nových rezidenčních lokalit rozdělených podle typu domů, zmíněný v tabulce 4. Zde rozlišují jen dvě kategorie – rodinné domy a bytové domy. V prvním období převažují lokality rodinných domů nad lokalitami bytových domů v poměru 16:9. V druhém období je poměr celkem vyrovnaný, vzniklo 12 lokalit rodinných domů a 10 lokalit tvořených bytovými domy. Ač docházelo v tomto období k výstavbě převážně bytových domů, v počtu lokalit se to neprojeví, neboť bytové domy bývají často stavěny individuálně a když jsou stavěny v rámci projektu, jejich počet nebývá veliký, a proto se neprojeví jako lokality. V současné době dochází převážně k výstavbě lokalit bytových domů (14 lokalit), rodinnému bydlení je věnováno sedm lokalit.

4.2.3 Shrnutí

Od roku 1996 do současnosti došlo k posunu trendu od převažující výstavby lokalit rodinných domů přes vyrovnanou výstavbu obou typů bydlení až k výstavbě lokalit, kde jsou dominantní bytové domy. Velká část poptávky po bydlení v rodinných domech v Praze byla uspokojena v období 1996-2000 a již od roku 1995 můžeme pozorovat nárůst nové výstavby v zázemí města, která graduje po roce 2001. Nová výstavba rodinných domů se přesunula do suburbánních oblastí města, a proto není výstavba rodinných domů v Praze v následujícím období tak intenzivní. Počet lokalit vzniklých v období 1996-2000 a 2001-2006 je téměř totožný. V prvním období bylo vybudováno 25 lokalit a ve druhém 22 lokalit. Některé lokality ve svém vývoji pokračují a prolínají se i do následujících období. V období 2001-2006 dochází k významnému nárůstu

výstavby bytových domů. Nárůst výstavby bytových domů se však příliš neodrazil v nárůstu počtu lokalit. Domnívala jsem se, že větší počet lokalit vznikl v okrajových částech měst v důsledku procesu suburbanizace, ale počet lokalit vzniklých v periferních částech města (27 lokalit) je téměř totožný s počtem lokalit vzniklých ve vnějším městě (26 lokalit). Koncentrický růst nových lokalit kolem kompaktního města je doplněn růstem nových lokalit tvořících jednotlivé sektory.

5 Veřejné prostory v nových rezidenčních lokalitách Prahy

V teoretické části práce jsem vymezila jednotlivé typy veřejných prostorů a typy aktivit v nich provozovaných. V této části práce se zaměřím jen na určité typy veřejných prostor nacházející se v nových rezidenčních lokalitách, které jsem vymezila výše. Soustředím se zejména na zeleň, náměstíčka a ulice mezi novými domy. U těchto typů veřejných prostor mě zajímá především funkce společenská, shromažďovací a rekreační. Z výčtu výše zmíněných aktivit se soustředím zejména na aktivity volitelné (rekreační) a společenské.

Zaměřuji se na pobytové veřejné prostory – parky, hřiště, posezení, neboť tyto jsou důležité jako protiklad k městským ulicím plným aut, lidí a hluku. Lidé potřebují ke své regeneraci zklidnění a pobyt v příjemném prostředí (Bell a kol. 2001). Z výsledků výzkumu Fraňka (2003), který se věnoval významu úlohy odpočinku na chování člověka, jeho pocitu pohody, výkonnosti a duševního zdraví, vyplývá, že zeleň v městských ulicích se výrazně odráží na duševní výkonnosti, duševním i tělesném zdraví lidí a také ovlivňuje sociální chování obyvatel. Důležité je vlastní vizuální působení zeleně. Při pohledu do přírodního prostředí dochází k regeneraci organismu.

Pobytové veřejné prostory mají důležitou společenskou úlohu, neboť na nich dochází k setkávání a vzájemnému poznávání uživatelů konkrétního prostoru. Zkoumám tyto prostory v nových rezidenčních lokalitách, tedy relativně malých území, kde žije určitý počet lidí. Skupina lidí v jedné lokalitě není příliš rozsáhlá, tudíž by se místní obyvatelé mohli vzájemně znát a vytvářet fungující komunitu, což je důležité pro správný chod společnosti a vzájemná sounáležitost zpříjemňuje lidem život (Krykorková 2005). Ovšem k seznámení dochází obtížněji, nejsou-li pro to vhodné podmínky, vhodný prostor, kde by se lidé mohli potkat a seznámit. Většina lidí z České republiky se v životě mnohokrát nestěhuje a někteří stráví celý život na jednom místě a jistě netouží žít v anonymním prostředí, kde se lidé navzájem neznají a nezajímají se o sebe ani o dění v místě bydliště (Červenka 2003). Proto je potřeba budovat příjemné pobytové veřejné prostory a zajímat se o tuto problematiku.

5.1 Pobytové veřejné prostory v nových rezidenčních lokalitách Prahy

Poté co jsem vymezila 68 nových rezidenčních lokalit na území Prahy, vydala jsem se do terénu zjistit, jaký je v některých z nich stav pobytových veřejných prostor a zda je vůbec na tato místa při výstavbě myšleno. Z nalezených 68 lokalit je 13 lokalit momentálně ve výstavbě nebo jsou zatím jen plánované, tudíž v těchto lokalitách nebydlí žádní lidé a nejsou zde žádné veřejné prostory. Ze zbylých, již vystavěných 55 rezidenčních lokalit, jsem vytipovala 42 nejvýraznějších (76 %), které jsem postupně navštívila.

Obr. 8: Lavičky před domy a udržované předzahrádky v Satalicích, 2009

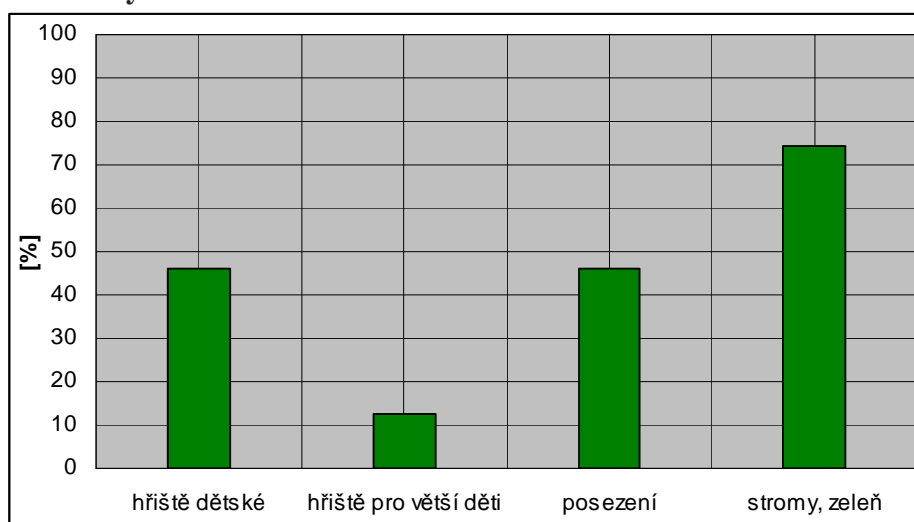

Foto: Markéta Vyhnánková

V průběhu terénního šetření jsem zjistila, že prostory mezi domy jsou ve třech lokalitách soukromé, tudíž jsem je vyřadila z dalšího zkoumání. Jedná se o lokality na Albertově, Na Krutci a v Dolních Měcholupech. Přičemž obytný soubor na Albertově a Na Krutci je hlídáný vrátným a pro nerezidenty je nepřístupný. Do souboru rodinných domů v Dolních Měcholupech může návštěvník vejít, ale na bráně do areálu je výstražná cedule označující soukromý pozemek a oznamující, že vstup je na vlastní nebezpečí. Za bránou je jen slepá ulice a vstupy do domů, takže člověk ani nemá důvod toto místo navštěvovat. Lokality, které se takto uzavírají a oddělují od svého okolí jsou označovány jako gated communities a podrobněji se jim věnuje například Brabec (2007). Ve zbylých 39 lokalitách, které konkrétně uvádím i se zjištěnými skutečnostmi

v příloze 4, jsem se soustředila na přítomnost a stav těchto objektů: dětské hřiště; hřiště pro větší, samostatné děti a mládež; posezení, lavičky bez jiných herních prvků a stromy a jiná zeleň. V lokalitách s převládající zástavbou rodinných domů ještě hodnotím, zda mají domy upravované předzahrádky (obrázek 8), zda jsou v lokalitě chodníky a výšku plotů. Domnívám se, že přítomnost a stav těchto věcí ovlivňuje sousedský život. Když se člověk stará o záhony před domem může přitom dojít k sociálnímu kontaktu s kolemjdoucími či sousedy. Po chodnících se mohou lidé v klidu procházet se psy či s dětmi, aniž by se museli vyhýbat jedoucím autům. Na chodníku se lidé mohou bezpečně zastavit a třeba si i popovídat s ostatními obyvateli lokality.

Graf 4: Podíl lokalit s přítomností uvedených objektů z celkového počtu zkoumaných lokalit

Zdroj: terénní šetření

Z celkového počtu 39 lokalit se v 18-ti z nich, což činí 46,2 %, nachází dětské hřiště. Absolutní počty lokalit podle přítomnosti zkoumaných objektů uvádím v tabulce 5, procentuální vyjádření je uvedeno v grafu 4. V každé lokalitě je pochopitelně hřiště odlišně vybavené, s různým počtem a kvalitou herních prvků, ale je podstatné, že je k dispozici. Kvalitou těchto prostor se budu zabývat později. V některých rozsáhlejších lokalitách mohou děti využívat i více nových hřišť. Na zabavení větších dětí, které mají samozřejmě jiné požadavky na vybavení hřišť než děti předškolního věku, už tolik ve zkoumaných lokalitách myšleno nebylo. Hřišť vhodných např. pro hru fotbalu či jiných míčových her nebo prostor pro jízdu na in-line bruslích, se v nových lokalitách nacházelo jen pět (12, 8 %).

Tab. 5: Počet lokalit s přítomností uvedených objektů v obdobích 1996-2000, 2001-2006 a 2007-2009

	dětské hřiště	hřiště pro větší děti	posezení	stromy, zeleň	celkem sledovaných lokalit
1996-2000	6	4	5	11	16
2001-2006	8	0	8	12	17
2007-2009	4	1	5	6	6
celkem	18	5	18	29	39

Zdroj: RSO 2007, terénní šetření

Místem k posezení rozumím místo zahrnující několik laviček blízko u sebe, blízko kterých se ovšem nenachází žádný herní prvek. Jsou to místa určená jen k posezení, odpočinku či povídání si se spolusedícími. Taková místa se nacházela téměř v polovině zkoumaných lokalit. Posledním objektem mého zájmu byla místa se zelení, např. oblast s vysázenými stromy. Lokalit, kde developer věnoval prostranstvím se zelení pozornost, bylo 74,4 %. Zelené prostředí je uklidňující a je to jeden z důležitých faktorů, podle kterého si lidé vybírají své bydlení, jak jsem během terénního šetření dozvěděla z rozhovorů.

5.1.1 Pobytové veřejné prostory v nových rezidenčních lokalitách Prahy podle období výstavby lokalit a podle typu domů v lokalitách

Z 39-ti lokalit jich 16 pochází z období 1996-2000 a 17 lokalit bylo postaveno v letech 2001-2006, šest jich bylo realizováno po roce 2006. Počet lokalit pocházejících z prvního a druhého období je téměř totožný, můžeme tedy srovnávat, zda se vybavenost lokalit liší podle období výstavby. Z tabulky 5 vidíme, že dětská hřiště, posezení, či zeleň byla realizována s podobnou intenzitou, podíl lokalit s uvedenými objekty nepřesáhl 50 %. Výjimkou jsou prostranství se zelení, která jsem zaznamenala v 70 % lokalit v obou obdobích. Procentuální vyjádření je uvedeno v příloze.

Jediný patrný rozdíl mezi oběma obdobími je v počtu lokalit, v kterých je vybudováno hřiště pro větší děti. Hřiště pro větší děti, v lokalitách z prvního období, je ve čtyřech případech, ve druhém období v žádném. Možná je to způsobené tím, že v prvním období nebyl tak intenzivní tlak na užitnost a prodejnost každého metru čtverečního, jak v období následujícím, kdy se drahým prostorem více šetřilo. Nyní se zaměřením na srovnání lokalit rozdělených podle typu bydlení, na lokality tvořené

převážně rodinnými domy (kterých jsem navštívila 17) a lokality s převažující výstavbou bytových domů (jejichž počet je 22). Sledované charakteristiky jsem v lokalitách rodinných domů rozšířila ještě o stav předzahrádek u domů a existenci chodníků v lokalitě.

Ač v mém výzkumu bylo více lokalit tvořených rodinnými domy, počet dětských hřišť byl vyšší v lokalitách bytových domů, jak můžeme sledovat v tabulce v příloze. Minimálně jedno dětské hřiště bylo v 64,7 % lokalit s bytovými domy, jak uvádím v tabulce 6, avšak v mnoha lokalitách jich bylo i více. V lokalitách rodinných domů bylo dětské hřiště v 31,8 % lokalit. Můžeme usuzovat, že je to přirozené, jelikož v bytových domech lidé nemají zahrady. Na druhou stranu, i když mají lidé u rodinného domu zahradu, přeci jen je poněkud stereotypní trávit každý den sám u domu na zahradě. Dítě dlouho nevydrží hrát si na jednom místě celé dny a rodiče spolu s ním také ne. Nemluvě o důležitosti sociálního kontaktu, který je podstatný pro všechny. Mělo by se tedy více dbát, aby dětská hřiště vznikala i v lokalitách rodinných domů. Hřiště pro větší děti nebyla příliš hojně zastoupena ani v jednom typu lokalit.

Tab. 6: Počet lokalit s přítomností uvedených objektů podle typů obytných domů

	dětské hřiště	hřiště pro větší děti	posezení	stromy, zeleň	udržované předzahrádky	chodníky
Bytové domy	64,7	17,6	82,4	94,1	x	x
Rodinné domy	31,8	9,1	18,2	59,1	45,5	63,6
celkem	46,2	12,8	46,2	74,4	45,5	63,6

Zdroj: terénní šetření

S přítomností posezení v lokalitách to bylo podobné jako s přítomností dětských hřišť. Mezi bytovými domy jsem našla posezení v 82,4 % lokalit, mezi rodinnými domy jen v 18,2 % lokalit. Fakt, že i lidé z rodinných domů touží po pospolitosti a společnosti jiných lidí v místě svého bydliště dokazuje i to, že ve třech lokalitách měli lidé lavičky před domem, které sousedily těsně s chodníkem a odkud měli jejich majitelé přehled o veškerém dění v okolí domu. Na zeleň ve veřejných prostranstvích se dbá více v lokalitách bytových domů (94,1 % lokalit), což je logické neboť v zahradách rodinných domů je zeleně dostatek, avšak projít se v lokalitě po ulici ve stínu stromů je také příjemné, což si uvědomují i v 59,1 % lokalit tvořených rodinnými domy. K obdobným výsledkům došli i Ouředníček a Temelová (2009) při výzkumu fyzického prostředí v suburbánních lokalitách v zázemí Prahy v roce 2004. Zjistili, že v 61 %

zkoumaných lokalit nebylo přítomno dětské hřiště a v 68 % lokalit se nedbalo na výstavbu laviček. V 39 % lokalit nemohl jít člověk po chodníku.

Jak již výše zmiňuji, u lokalit s rodinnými domy se zaměřuji i na vzhled předzahrádek, jsou-li u domu a přítomnost chodníků. Předzahrádka mělo 45,5 % ze zkoumaných lokalit a vesměs všechny byly dobře udržované, byla jsem i svědkem sousedského rozhovoru, kdy se spolu bavili muž a žena, žena zalévající rostliny na předzahrádce a muž venčící psa na chodníku. Po chodníku jsem se prošla v 63,3 % lokalit. Díky vyhlášce číslo 26/1991 čl. 12 je v Praze regulována výška plotů, která by ve standardních situacích neměla překročit dva metry (MHMP 2009). Díky zmiňované vyhlášce, a uvědomělosti obyvatel, jsme shledala ve všech zkoumaných lokalitách rodinných domů ploty nízké a zásluhou toho byly ulice příjemnější a přehlednější.

5.1.2 Kvalita pobytových veřejných prostor

Vybudovat kvalitní veřejný prostor, o kterém se zmiňuji v teoretické části práce, není vůbec snadné. Proces vytváření příjemných prostor je závislý na mnoha faktorech. Dochází-li k výstavbě nové rezidenční lokality, domlouvou se stavební společnosti může městská část vymezit, v souladu s územním plánem obce, část prostoru pro pobytové veřejné prostory. To ovšem znamená, že pak bude také jejich majitelem a bude se muset o ně starat, což jsou další výdaje a starosti navíc a některé městské části o ně nemají zájem. Nevymezí-li městská část pozemek pro tyto účely, potom je čistě jen na developerské společnosti, rozhodne-li se odpočinkové veřejné prostory zahrnout do svého projektu. V zájmu developerských společností bývá většinou co nejvyšší výdělek, což je jeden z důvodů, proč nejsou veřejné prostory vytvářeny v nových rezidenčních lokalitách častěji. Když už se developerská společnost rozhodne pobytový veřejný prostor v lokalitách bytových domů vytvořit, nebývá jednoduché najít ideální řešení, neboť všichni obyvatelé domu nemusí mít zájem o tyto prostory, ale koupí bytu se stávají jejich částečnými vlastníky. To znamená, že za ně přebírají zodpovědnost, jak mi potvrdil expert Podval z developerské společnosti Finep. Nevytvoří-li rekreační prostor ani jeden ze zmíněných aktérů, je potřeba, aby vzešla iniciativa od obyvatelů, ze spodu, a ti zažádali městskou část o jejich případné doplnění. Vše je velmi závislé na lidech, kteří v lokalitě bydlí a na lidech, kteří rozhodují o územním rozvoji obce.

Mezi kvalitní odpočinkové veřejné prostory řadím takové, kde je větší škála možností jak trávit volný čas, kde je myšleno na více generací a více různých aktivit.

Do této skupiny patří také ty, které jsou snadno dostupné, přehledné a v nichž se člověk cítí bezpečně. Ze zkoumaných lokalit bych do sekce kvalitních veřejných prostor určitě zařadila odpočinková prostranství v projektu **Slunečný vršek v Hostivaři** (obrázek 9). V této lokalitě pojala developerská společnost tvorbu míst pro relaxaci a shromažďování opravdu velkolepě. Jedná se o lokalitu bytových domů, která je tvořena několika bytovými celky ve tvaru U. V každém z těchto bloků je příjemné posezení ve stínu stromů či pergol, po kterých se popínají rostliny. U některých z nich jsou již zmiňovaná jezírka s malými moly, kde se může člověk posadit. Vše je doplněno upravenými záhony s různými travinami. Nachází se zde čtyři nevelká hřiště určená spíše pro malé děti, z nichž jedno větší je oplocené. Před každým vchodem do domu je umístěna lavička. Veřejný prostor v této lokalitě přímo láká k pobytům.

Obr. 9: Pobytové veřejné prostory v projektu Slunečný vršek v Hostivaři, 2009

Foto: Markéta Vyhnánková

Další kvalitní pobytový veřejný prostor můžeme najít v lokalitě **U Kříže v Jinonicích**, na kterém oceňuji zejména pestrost využití. V bezprostřední blízkosti nové výstavby jsou umístěna dvě dětská hřiště s velkým množstvím herních prvků. Také zde byl vybudován poměrně rozsáhlý volný prostor, který je protkнут oválem se zpevněným povrchem, vhodným pro jízdu na kole či kolečkových bruslích, který je hojně využíván. Podél něj jsou umístěny lavičky nejen pro dohlízející rodiče.

Obdobný ovál, ale poněkud rozsáhlejší byl také zrealizován ve veřejném prostoru v lokalitě **Sluneční město na Zbraslavi**, jemuž se budu věnovat více v případové studii. Příjemně na mě působil odpočinkový veřejný prostor v lokalitě rodinných domů v **Satalicích**, který je umístěn přibližně do středu lokality a je jejím

centrem. Ač tento prostor není zrovna pestře vybaven (klouzačka, houpačky, lavičky) podstatnou shromažďovací a relaxační funkci zastává. Oceňuji ho zejména proto, že koncept náměstíčka se v lokalitách rodinných domů často nevidá. Na okraji lokality se nachází nově vysázená alej stromů, kolem níž vede cesta, kterou lze dojít k dalšímu posezení, a opodál mohou lidé využít cyklostezku. Tato lokalita je příkladem společensky otevřené lokality, neboť před vchody mnoha domů jsem zahlédla lavičky orientované směrem do ulice, směrem k životu ve společnosti. Poslední dvě lokality, ve kterých jsem ohodnotila pobytové veřejné prostory kvalitními jsou lokalita **Nová Harfa** a **Kolovraty**, kterým se také více věnuji v případových studiích.

5.1.3 Shrnutí

V celkovém počtu 39 lokalit bylo jen v necelé polovině z nich umístěno dětské hřiště, hřiště pro větší děti byly jen v pěti lokalitách. Místa pro klidné posezení na lavičkách se nabízel v téměř polovině lokalit. Stromy a jinou zeleň jsem zaznamenala ve třech čtvrtinách lokalit. Avšak jen v málo lokalitách se nacházely všechny zmíněné prvky, zato v jiných jich bylo z určitých skupin více, více dětských hřišť či více míst k posezení. Kvalita veřejných prostor se také lišila. Někde byla hřiště pestrá, vybavená velkým množstvím herních prvků, jinde naopak péče o hřiště chyběla a jejich vybavení bylo střídité a neudržované. Různou kvalitu vykazovala i místa určená k posezení. Někde to byly jen dvě lavičky, u nichž nerostl žádný strom, jinde byly lavičky doplněny pergolou poskytující stín či byly umístěny u pečlivě udržovaného jezírka.

Období, kdy byla lokalita vystavěna, nemělo zásadní vliv na vybavenost jejích veřejných prostor. Jediný rozdíl jsem zaznamenala v počtu lokalit, v kterých je vybudováno hřiště pro větší děti. Možná je to způsobené tím, že v prvním období bylo obecně více volného prostoru než v období následujícím, kdy začal být volný prostor vzácnější. Při porovnávání lokalit podle typu domů je zřejmý rozdíl v počtu lokalit vybavených dětskými hřišti, kdy rozdíl činí 30 % ve prospěch lokalit s bytovými domy (64,7 %). U vybavenosti posezení je rozdíl ještě markantnější. Mezi bytovými domy se nachází stromy či seskupení stromů téměř ve všech zkoumaných lokalitách, u lokalit rodinných domů se zahradami je zastoupení veřejnou zelení přirozeně nižší. Mají-li rodinné domy předzahrádky, jsou dobře upravované a chodníky se nacházejí v 63,6 % lokalitách rodinného bydlení. Situace v lokalitách rodinných domů v administrativních hranicích Prahy je velmi podobná situaci v lokalitách rodinných domů v zázemí Prahy,

jak jsem zjistila porovnáním výsledků vzešlých z terénního šetření s výsledky výzkumu Ouředníčka a Temelové (2009).

Většina výše zmíněných kvalitních pobytových veřejných prostor se nachází v lokalitách postavených v posledních letech (Slunečný vršek v Hostivaři, Sluneční město na Zbraslavi či Nová Harfa ve Vysočanech). Expert Podval ze společnosti Finep uvádí, že tato skutečnost je způsobena tím, že poptávka po bydlení začíná být uspokojována a lidé si začínají vybírat své nové bydlení podle přísnějších kritérií. Přítomnost kvalitních pobytových prostor je může přesvědčit ke koupi bytu a proto se developerské společnosti snaží tímto způsobem nalákat potenciální zákazníky.

Z mnou provedeného terénního šetření vyplývá, že pobytové veřejné prostory v nových lokalitách v Praze jsou, ale není jich mnoho a opravdu kvalitních a příjemných k pobývání je poměrně nedostatečné množství. V této oblasti je ještě hodně co zlepšovat a zlepšení této situace závisí velkou mírou na vlastní aktivitě obyvatel.

5.2 Případové studie

Pro hlubší proniknutí do problematiky pobytových veřejných prostor, pro pochopení jejich funkce v rezidenčních lokalitách a poznání, jak tyto prostory vnímají jejich uživatelé, jsem ve čtyřech typově různých lokalitách provedla terénní šetření. Pomocí nezúčastněného pozorování a krátkých řízených rozhovorů jsem se snažila zjistit, jaká skupina obyvatel tyto prostory nejčastěji využívá a k jakým aktivitám. Také mě zajímalo, jak často lidé navštěvují tyto prostory, zda se při výběru nového bydlení zaměřují na stav veřejných prostor či jsou pro jejich rozhodnutí určující zejména jiné faktory. Dále hledám odpovědi na otázky, zda lidé kladou různý důraz na přítomnost pobytových veřejných prostor v jejich bydlišti vzhledem k jejich různému vzdělání a zda obecně považují přítomnost pobytových veřejných prostor za společensky důležitou. Předpokládám, že lidé nebudou primárně přikládat přítomnosti kvalitních veřejných prostorů, při výběru svého bydlení, velký význam, ale že lidem s vyšším vzděláním bude na této skutečnosti více záležet. Domnívám se, že největší skupinou využívající tyto prostory budou matky s dětmi na rodičovské dovolené a také důchodci, kteří mají během dne dostatek času a méně sociálního kontaktu než lidé pracující.

Pro hledání odpovědí na uvedené otázky jsem vybrala čtyři lokality v různých zónách Prahy, v kterých jsou postaveny typově odlišné domy a kde žijí lidé nestejného sociálního statusu. Zajímá mě, zda se budou odpovědi obyvatel lišit v závislosti na místě jejich bydliště. V každé lokalitě jsem mezi pátou a šestou hodinou večerní prováděla nezúčastněné pozorování a také položila deseti uživatelům sadu stručných otázek. Tyto rozhovory mi pomohly k dotvoření představy o zkoumaných veřejných prostorech. Určující pro výběr lokalit, však byla přítomnost kvalitního veřejného prostoru, který byl hojně využíván. Dbala jsem na to, aby veřejný prostor nabízel využití pro odlišné skupiny uživatelů, aby nebyl určen jen pro jednu skupinu obyvatel, ale naopak byl vybaven k různým aktivitám. Jednou z lokalit je nový rezidenční komplex Nová Harfa, tvořený bytovými domy, jenž vznikl před dvěma lety transformací nepoužívaného průmyslového objektu. Nachází se ve Vysočanech, v zóně vnitřního města. Další lokalitou je oblast rodinných domů ležící v okrajové části Prahy v Kolovratech, které jsou dlouhodobě vyhledávanou rezidenční oblastí díky své dobré dopravní dostupnosti z městského centra. Třetí zkoumanou oblastí je lokalita vnějšího města vystavěná na Zbraslavi. Této lokalitě dominují bytové domy, nejsou však příliš

vysoké a mají dostatečné rozestupy, člověk se zde cítí příjemně. Poslední zkoumaný veřejný prostor se nachází v jedné části rozsáhlého sídliště Černý Most.

5.2.1 Nová Harfa

Tato lokalita, jako jedna z mála, vznikla v zóně vnitřního města, v katastrálním území Vysočany. Ve vnitřní zóně města už není mnoho volných ploch, kde by bylo možné stavět nové domy, nemluvě o rozsáhlejších obytných okresech. Jednou z možností jak získat pozemek pro výstavbu domů je transformace stávajících objektů. V katastrálním území Vysočany se nachází velké množství nepoužívaných průmyslových objektů. V případě výstavby nové rezidenční lokality Nová Harfa byly staré, bezprizorní tovární haly nahrazeny novými bytovými domy, které nabídly lidem přibližně 1 500 nových bytů, do kterých se mohli začít stěhovat před dvěma lety. Tato lokalita je specifická tím, že prozatím nenavazuje na jiné obytné okrsy a je bezprostředně obklopena stále ještě nepoužívanými továrními halami.

Obr. 10: Pohled na lokalitu Nová Harfa s vyznačenými objekty k pobývání

Zdroj: mapový podklad – www.mapy.cz (2009); terénní šetření

Do Poděbradské ulice se tento projekt obrací dlouhým monolitickým blokem bytů, z druhé strany tohoto bloku je však pohled do udržovaného vnitřního veřejného prostoru. Avšak tento prostor není zcela veřejný, spíše poloveřejný, neboť při vstupu z ulice do dvorany jsme upozorňováni, že se nacházíme na soukromém pozemku. Pozemek, na kterém dům stojí i prostory ve vnitrobloku jsou totiž společným majetkem majitelů bytů, kteří se o ně starají. Průchod je ale volný a nic a nikdo nebrání člověku

vstupu dovnitř. Prostor mezi jednotlivými domy byl vybudován a vybaven na náklady developerské firmy a poté společně s byty rozprodán novým majitelům.

Veřejný prostor mezi jednotlivými bloky domů je od ruchu silnice oddělen zmiňovaným blokem bytů a nachází se v něm oplocené dětské hřiště, hřiště určené na fotbal či jiné míčové hry, ping-pongový stůl a lezecká stěna, jak můžeme vidět na obrázku 10, detailněji na obrázku 11. Kolem těchto objektů vede cesta, která je lemována lavičkami. Místo k sezení se také nachází na druhé straně lokality, kde je usazen umělecký artefakt, kolem nějž jsou umístěné lavičky a betonové kvádry určené též k sezení. Na této straně lokality je vedena ulice, která nyní slouží jen obyvatelům lokality, ale v budoucnu by se z ní měl stát hlavní bulvár čtvrti s obchody v parteru domů, neboť za silnicí je plánovaná další výstavba bytových domů. Prozatím je v těchto místech neudržovaný zarostlý pozemek, se zbytky průmyslových objektů.

Obr. 11: Pobytové veřejné prostory v lokalitě Nová Harfa

Foto: Markéta Vyhnánková

Podle hlavních zásad, které by měl splňovat kvalitní veřejný prostor uváděných Šilhánkovou (2003a), hodnotím tento prostor jako dobře dostupný, přehledný i dobře

vybavený pro různé druhy aktivit. Příjemné prostředí pro každého znamená něco jiného a těžko ho tedy objektivně posuzovat, avšak přijde mi, že veřejný prostor je mezi poměrně vysokými domy docela stísněný a člověk pohybující se, či sedící v něm, nemá ani kousek soukromí. Ale vyloženě negativně na mě nepůsobí. Oceňuji zejména snahu vyhovět co nejširšímu spektru uživatelů pestrým vybavením, což nebývá mnohdy zvykem, jak popisují v předchozí kapitole.

Tab. 7: Počet a podíl lidí v uvedených charakteristických skupinách

	celkem	muži	ženy	s někým	sami	věk			
						0-5	6-15	16-59	60+
počet lidí	72	30	42	65	7	22	15	32	3
podíl		41,7	58,3	90,3	9,7	30,6	20,8	44,4	4,2
	činnost								
	procházka	venčení	sezení	na hřišti	fotbal	v kočárku	kolo, apod.		
počet lidí	3	3	8	42	8	4	4		
podíl	4,2	4,2	11,1	58,3	11,1	5,6	5,6		

Zdroj: terénní šetření

Během hodiny strávené nezúčastněným pozorováním veřejného prostoru⁸ jsem zaregistrovala 72 obyvatel, kteří využívali zdejší nabídku objektů určených k trávení volného času (tabulka 7). Nadpoloviční většina uživatelů (58, 3 %) byla zastoupena ženami a dívkami, zbylou část představovali muži. Do tohoto počtu zahrnuji i děti ve věku 0-5 let, kdy polovinu z celkového počtu přiřazuji do skupiny muži a druhou do skupiny ženy. Vycházím z téměř rovnoměrného rozložení mužů a žen ve společnosti a také tím zabezpečuji, že se tyto děti objeví v celkovém součtu návštěvníků veřejného prostoru, ale zároveň neovlivní rozložení starších návštěvníků podle pohlaví. Téměř všichni uživatelé prostoru nebyli sami, s někým pobývalo 90,3 % zúčastněných obyvatel. Nejpočetněji zastoupená věková skupina byla 16-59 let (44,4 %) a druhá byla skupina 0-5 let (30,6 %), což ukazuje na rodiče s dětmi, vzhledem k vyššímu zastoupení žen na skupinu matky s dětmi. Větších dětí ve věku 6-15 let sportovalo na fotbalovém hřišti 20,8 %. Obyvatel v důchodovém věku zde pobývalo pouze 4,2 %, což není překvapující, neboť do nových rezidenčních lokalit se lidé v důchodovém věku často nestěhují (Zelendová 2006). Tato lokalita je poměrně separovaná od ostatních obytných okrsků, proto sem nechodí mnoho lidí bydlících v jiných částech města. Ze zastoupení

⁸ Podrobněji se o metodách použitých při výzkumu zmiňuji v kapitole 3.2.2 Metodika zkoumání veřejných prostorů – kvalitativní výzkum

věkových skupin vyplývá i nejčastěji provozovaná činnost, kterou je pobyt na dětském hřišti (58,3 %), následovaný relaxováním na lavičkách a hrou fotbalu (shodně 11,1 %).

Tab. 8: Charakteristiky uživatelů veřejných prostor ve zkoumaných lokalitách

	Nová Harfa	Kolovraty	Zbraslav	Černý Most	celkem	celkový podíl
nové domy	10	6	4	6	26	65,0
doba bydlení						
1-2 roky	10	0	1	1	12	30,8
3-5 let	0	2	6	3	11	28,2
6 let a více	0	8	2	6	16	41,0
osobní důležitost VP	6	4	5	7	22	55,0
obecná důležitost VP	10	10	10	10	40	100,0
nejčastější aktivity						
děti - hřiště, rodina	7	8	5	9	29	59,2
pes	2	3	2	4	11	22,4
procházky	1	4	4	0	9	18,4
frekvence návštěv						
denně	7	7	7	6	27	67,5
3 x týdně	0	2	0	2	4	10,0
méně	3	1	3	2	9	22,5
navázaný kontakt	8	6	6	7	27	67,5
nespokojenost, změny	9	1	5	8	23	55,0
více zeleně	5	0	1	2	8	25,0
větší, lépe vybavené hřiště	4	0	2	6	12	37,5
jiné důvody	6	1	5	0	12	37,5
využívání jiných VP	9	10	10	10	39	97,5
muž	2	2	3	3	10	25,0
žena	8	8	7	7	30	75,0
věk						
16-59	10	8	7	9	34	85,0
60+	0	2	3	1	6	15,0
zaměstnání						
mateřská	6	5	4	5	20	50,0
pracující	4	3	3	4	14	35,0
důchodce	0	2	3	1	6	15,0
vzdělání						
SŠ odborné	1	0	0	0	1	2,5
SŠ s maturitou	6	7	8	7	28	70,0
VS	3	3	2	3	11	27,5

Zdroj: terénní šetření

Po pozorování života ve veřejném prostoru jsem deseti náhodným respondentům položila skupinu jednoduchých otázek. Jejich odpovědi a osobní charakteristiky uvádím v tabulce 8. Všichni dotazovaní bydleli ve zkoumané lokalitě, což je způsobené její odděleností od okolní zástavby. Při výběru bydliště byla pro šest z nich důležitá přítomnost pobytových veřejných prostor – zeleně, hřišť. Všichni shodně uváděli, že tyto prostory jsou velmi důležité pro příjemný život obyvatel i jako místo pro navázání kontaktu se sousedy. Také osm z dotázaných uvedlo, že právě venku navázalo s někým

trvalý kontakt. Sedm lidí z deseti navštěvuje tento prostor každý den. Jedná se o matky s dětmi a pejskaře.

Bez výhrad spokojen se stavem veřejného prostoru byl jen jeden respondent, zbylí dotazovaní by sice nějaké věci změnili, ale spokojeni byli také. Matky s dětmi by nejvíce uvítaly větší, a lépe vybavené dětské hřiště. Potřebu většího hřiště jsem zaregistrovala i já při pasivním pozorování. V této lokalitě je přibližně 1 500 bytů, do kterých se stěhují zejména mladí lidé a mladé rodiny. Když se na hřišti, které je vybaveno čtyřmi houpačkami, pískovištěm, hradem se skluzavkou, hrazdou, umělou lezeckou stěnou a sítí sejde 25 maminek s minimálně 25 dětmi, což je každý den, hřiště takřka „praská ve švech“. Dalším důvodem k nespokojenosti je absence odpadkových košů v celém prostoru, s čímž je spojený i další nešvar, a to neuklizení exkrementů po psech. Někteří obyvatelé by také uvítali více zeleně a lepší propojenost k blízké řece Rokytce. Té se snad po vybudování sousedního rezidenčního projektu dočkají. Až na jednoho obyvatele všichni navštěvují i jiné pobytové veřejné prostory, většinou ve vzdálenějším okolí, z těch nejbližších zejména park na náměstí OSN ve Vysočanech. Některé ze zmiňovaných nedostatků jsou také diskutovány na webových stránkách www.novaharfa.net, které jsou spravovány obyvateli lokality Nová Harfa.

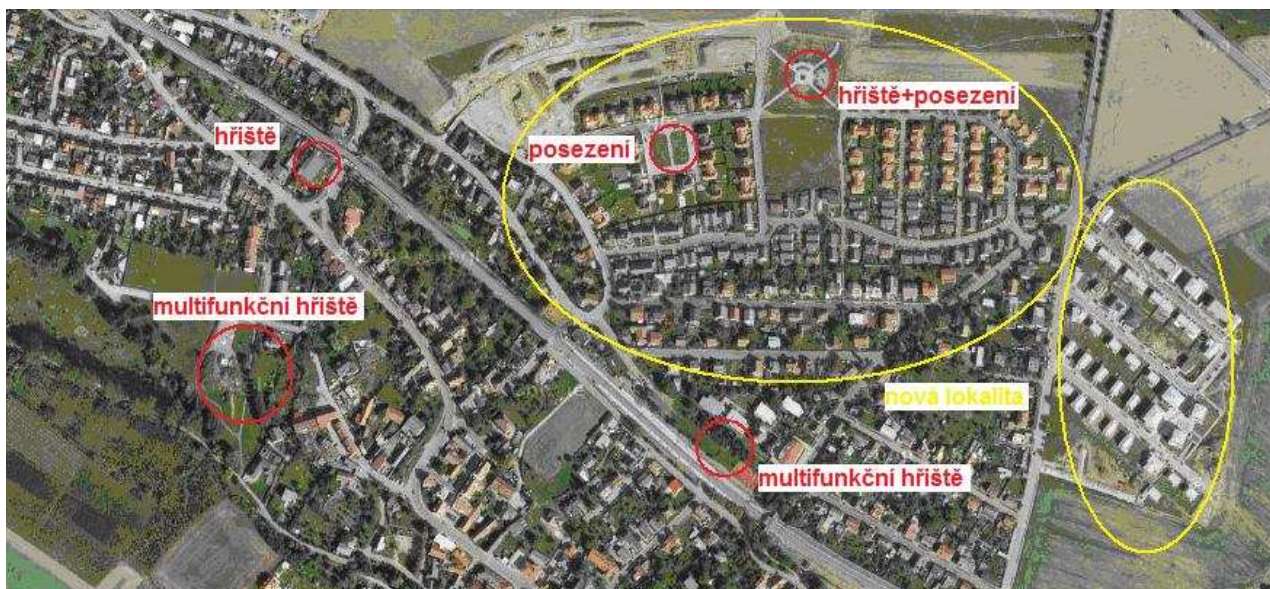
Můj předpoklad, že více vzdělaní lidé budou při výběru více dbát na přítomnost kvalitních pobytových prostor, se v této lokalitě nepotvrdil, jistě i kvůli malému vzorku dotazovaných. Vysokoškolsky vzdělaní byli jen tři respondenti, ale ani pro jednoho nebyl stav veřejných prostor určující. Hlavním faktorem při výběru nového bydliště byla cena bytu a okolní prostředí a zeleň obecně. Dotazovaní sice primárně nehleděli na vybavenost veřejných prostor k různým aktivitám, ale jsou rádi, že jsou zde přítomny objekty sloužící k odpočinku a shromažďování obyvatel. Předpoklad, že prostor budou navštěvovat zejména matky s dětmi, se potvrdil, důchodců zde mnoho nebydlí.

5.2.2 Kolovraty

Další lokalita, ve které podrobněji studuji veřejné prostory, se nachází v okrajové části Prahy v Kolovratech. Pro případové studie jsem vybírala lokality s udržovanými a kvalitními odpočinkovými veřejnými prostory vybavenými mobiliářem pro více skupin uživatelů. Najít takový prostor v okrajových částech Prahy bylo poměrně obtížné, neboť ve většině navštívených lokalit v okrajových částech Prahy často nebyl odpočinkový veřejný prostor přítomen. Nastavená kritéria splňoval pouze veřejný

prostor v Kolovratech. V Kolovratech vzniklo po roce 1995 více nových lokalit, pro svůj výzkum jsem se zaměřila na lokalitu vyznačenou na obrázku 12 (větší ovál), jejíž páteř tvoří ulice K Vrbě. Nové rodinné domy zde byly vystavovány v různých obdobích. Blíže k centru Kolovrat najdeme domy postavené v 90. letech, na které navazují domy postavené po roce 2001. V současné době nadále dochází k výstavbě domů a do budoucna je v plánu zastavovat další přilehlé pozemky (MČ Praha-Kolovraty 2009). Na obrázku 12 můžeme také vidět další novou lokalitu, která vznikla v blízkosti mnou zkoumané lokality, ale je od ní fyzicky oddělena silnicí, proto ji nezahrnuji do podrobného zkoumání.

Obr. 12: Pohled na lokalitu v Kolovratech s vyznačenými objekty k pobývání

Zdroj: podkladová mapa – www.mapy.cz (2009); terénní šetření

Městská část Praha-Kolovraty ležící na jihovýchodním okraji Prahy se skládá z částí Kolovraty a Lipany. V rámci terénního šetření jsem se zaměřila na část Kolovraty, kde se po roce 1990 začala realizovat rozsáhlá výstavba nových rodinných domů. Jedním z hlavních důvodů, proč si velké množství lidí vybírá tuto městskou část pro své nové bydlení, je dobrá dostupnost centra Prahy prostřednictvím železničního spojení. Počet obyvatel v této městské části každý rok narůstá (MČ Praha-Kolovraty 2009). V suburbánních oblastech se lidé často potýkají s nedostatkem služeb, avšak Kolovraty jsou po této stránce vybaveny dobře. Veškeré podstatné služby jsou zde k dispozici – školka, škola, lékař, zubař, obchody, knihovna, hřiště, dům seniorů a jiné. Další kvalitou této části města je příjemné přírodní prostředí. Podél jižního okraje

zástavby Kolovrat teče Říčanský potok, který je obklopen vzrostlými stromy a v jehož okolí je několik vycházkových tras. Volný čas mohou obyvatelé Kolovrat a zejména děti trávit na různých sportovištích a hřištích, některá jsem vyznačila na obrázku 12. Kromě fotbalového hřiště můžou obyvatelé využívat multifunkční herní prostor s překážkami pro in-line bruslaře, umělou lezeckou stěnou či lanovkou a také několik hřišť určených pro menší děti. MČ Kolovraty podporuje výstavbu dětských hřišť od 90. let a v návaznosti na nárůst nových rodinných domů buduje postupně další hřiště v nově vzniklých lokalitách, aby byla dobře dostupná všem obyvatelům (MČ Praha-Kolovraty 2009).

Ve zkoumané lokalitě jsem identifikovala dva různé odpočinkové veřejné prostory. Jedním z nich je menší, zatravněné, čtvercové náměstíčko mezi domy. Na obrázku 12 je označen jako „posezení“. Travnatou plochu protíná uprostřed cesta, podél které je umístěno šest laviček. V tomto prostoru jsou vysázeny čtyři stromy, které však nejsou v blízkosti laviček a nejsou ani vzrostlé, tudíž sedícím neposkytují žádný stín. Tento prostor není vybaven jinými prvky a působí na mě strohým dojmem. V době mého výzkumu jsem neviděla nikoho využívat tento prostor.

Obr. 13: Pobytový veřejný prostor v lokalitě Na Července v Kolovratech

Foto: Markéta Vyhnánková

Veřejný prostor, který jsem vybrala pro svůj výzkum, leží na okraji zástavby rodinných domů, nedaleko výše zmíněného prostoru a dal by se označit jako malý parčík. Na webových stránkách městské části Praha-Kolovraty je označován názvem Na Července. Je tři roky starý, čtvercového tvaru a v každém rohu začíná cesta vedoucí do středu, kde se všechny spojují a vytváří kruhové náměstíčko, na jehož obvodě je nainstalováno šest laviček. Dvě z nich jsou opatřeny pergolou, která chrání návštěvníky

před sluncem či před mírným deštěm. Na obrázku 12 je tento veřejný prostor označen jako „hřiště + posezení“. Dominantou prostoru je oplocené dětské hřiště pro děti předškolního věku, které je vybaveno hradem pro větší děti, menším objektem s klouzačkou pro mladší děti, lavičkou a „houpadly“ (obrázek 13). Pro příjemnější pobyt návštěvníků je parčík osázen trávou, keři, jehličnany i listnatými stromy, přičemž travnaté části mohou být využity k různým dětským hrám. Cyklisté mohou odložit své kolo do speciálních stojanů a nechybí zde ani odpadkové koše. Parčík je dobře dostupný i přehledný. Prostor je snadno přehlédnutelný a zasázená zeleň ještě není zcela vzrostlá, tak aby mohla případně tvořit nějaké nepřehledné zákoutí. Avšak myslím, že to se ani v budoucnu nestane, neboť městská část se o své veřejné prostory dobře stará. Vybavení pro dětské hry je zde kvalitní a nové, též oceňuji příjemné posezení ve stínu pergol. Při pobytu v tomto prostoru jsem se cítila příjemně i bezpečně, nejsem si vědoma jakékoli objektivní hrozby.

Tab. 9: Počet a podíl lidí v uvedených charakteristických skupinách

	celkem	muži	ženy	s někým	sami	věk			
						0-5	6-15	16-59	60+
počet lidí	19	8	11	17	2	4	5	8	2
podíl		42,1	57,9	89,5	10,5	21,1	26,3	42,1	10,5
	činnost								
	procházka	venčení	sezení	na hřišti	fotbal	v kočárku	kolo, apod.		
počet lidí	3	3	3	5	2	3	0		
podíl	15,8	15,8	15,8	26,3	10,5	15,8	0,0		

Zdroj: terénní šetření

Při nezúčastněném pozorování, mezi pátou a šestou hodinou večerní, jsem v pobytovém veřejném prostoru v lokalitě Na Července zaregistrovala 19 návštěvníků, z nichž deset bylo starších než 16 let. Parčík jsem navštívila i v jiné dny a hodiny, abych se ujistila, zda tato malá návštěvnost není výjimečná, avšak opakovaná pozorování mě utvrdila v tom, že tento pobytový veřejný prostor je navštěvován spíše méně. Je to dané skutečností, že v okolí jsou pouze rodinné domy, což znamená, že v okolí nežije velký počet obyvatel, potenciálních uživatelů. Všechny rodinné domy mají vlastní zahradu, a tudíž mají jejich obyvatelé menší potřebu navštěvovat často pobytové veřejné prostory. Jedna z dotazovaných uvedla, že by byla ráda, kdyby si měly vnučky s kým hrát na hřišti, ale že rodiče s dětmi tato zařízení bohužel moc nenavštěvují. Dalším důvodem je lokalizace parčíku na kraji zástavby, což také znamená menší počet obyvatel bydlících v blízkosti. V neposlední řadě je to pestrá nabídka ostatních

veřejných prostor v Kolovratech. V době mého výzkumu zrovna probíhaly dokončovací práce na dvou bytových domech, které jsou postaveny v těsné blízkosti parčíku. Je více než pravděpodobné, že obyvatelé těchto domů, kteří nebudou mít vlastní zahrádku, budou častěji využívat tento prostor. Z tabulky 9 můžeme vyčíst, že z 19 návštěvníků bylo 57,9 % žen. Jen 10 % uživatelů přišlo trávit svůj volný čas do parku samostatně. Nejčastějšími uživateli tohoto veřejného prostoru jsou matky s dětmi, které využívají dětské hřiště. Dále zde můžeme potkat obyvatele, kteří venčí svého psa či se jen prochází po okolí.

Řízené rozhovory jsem prováděla se všemi dospělými návštěvníky, kteří v prostoru pobývali a byli jimi dva muži a osm žen, z nichž dva byli důchodci. Z deseti řízených rozhovorů jsem se dozvěděla, že šest obyvatel bydlí v domech postavených po roce 1990 a všichni dotázaní bydlí v lokalitě více než tři roky, osm obyvatel více jak šest let (tabulka 8, str. 70). Přítomnost pobytových veřejných prostor byla při výběru nového bydlení důležitá jen pro čtyři respondenty. U ostatních převažovalo hlavně výhodné dopravní spojení s centrem města a obecně kvalitní přírodní prostředí Kolovrat. Avšak všichni dotázaní, bez rozdílu pohlaví, vzdělání a věku, se domnívají, že pobytové veřejné prostory jsou důležité pro obyvatele lokality a šest osob navázalo během pobytu ve veřejném prostoru kontakt. Sedm dotázaných navštěvuje prostor Na Července každý den, ale většina nechodí jen do této lokality, ale navštěvují i ostatní pobytové prostory v Kolovratech. Nespokojená byla jen jedna paní, která si nestěžovala na vzhled či vybavení parčíku, ale vadil jí hluk z hlavní silnice, která je na dohled přes pole a také silný vítr, který fouká z přilehlého pole, ze strany, kde nejsou rodinné domy. Celkově byli všichni respondenti spokojeni nejen s tímto odpočinkovým veřejným prostorem, ale se všemi v Kolovratech a chválili si práci vedení městské části, že se stará o své obyvatele a jejich potřeby.

Ani v tomto případě se nepotvrdil můj předpoklad, že lidem s vyšším vzděláním bude více záležet na přítomnosti relaxačních veřejných prostor. Prioritními kritérii, při výběru nového bydlení, se ukázaly být jiné skutečnosti jako spojení s centrem města či kvalitní přírodní prostředí. Nejčastějšími uživateli byli matky s dětmi, podle mých předpokladů, avšak důchodci tento prostor nenavštěvují v tak velké míře, jak jsem se domnívala.

5.2.3 Zbraslav

Městská část Praha-Zbraslav se nachází na jihozápadním okraji města Prahy a je řazena do vnější zóny města. Převládá zde zástavba rodinných domů, která je obklopena přírodou a lesy. Ve Zbraslavi však nejsou pouze rodinné domy, najdeme zde i socialistické sídliště. V poslední době zde byly realizovány dva projekty nové bytové výstavby, které do této městské části přivedly nové, převážně mladé, obyvatele. Jedním z nich je projekt Zahradní čtvrť ležící na okraji zástavby městské části. Zde byly postaveny nízké bytové viladomy a také několik rodinných domů. Druhým rozsáhlejším počinem nové rezidenční výstavby je projekt s názvem Sluneční město, který se nachází uvnitř stávající bytové zástavby a je obklopen jak rodinnými domy, tak socialistickým sídlištěm. V této lokalitě je postaveno pět bloků rozsáhlejších čtyřpatrových bytových domů, které vznikaly v rozmezí let 2000-2004 a zahrnují kolem 500 bytů pro přibližně 1500 obyvatel (Bohemia real invest 2009). Měl být postaven i šestý blok, ale kvůli neshodám radnice s investorem nebude dokončen.

Obr. 14: Celkový pohled na pobytový veřejný prostor ve Zbraslavi

Zdroj: podkladová mapa – www.mapy.cz; terénní šetření

Radnice městské části se zajímá o názor obyvatel a jejich potřeby, což dokazuje letošní březnový výzkum veřejného mínění, kdy byli obyvatelé prostřednictvím dotazníků žádáni, aby vyjádřili své priority ohledně využití volného prostranství.

Nejvíce obyvatel by tam uvítalo novou poštu, ale také velká část preferovala sportoviště a veřejnou zeleň. To také ukazuje, že lidé mají zájem o odpočinkové veřejné prostory a považují je za důležité. Vedení městské části také v srpnu 2009 vyhlásilo veřejnou soutěž týkající se celkového řešení této lokality s časovým horizontem do roku 2030 (MČ Praha-Zbraslav 2009).

V lokalitě Sluneční město se už nachází jeden rozsáhlý pobytový veřejný prostor, který jsem vybrala pro svůj výzkum. Jeho umístění v lokalitě Sluneční město i samotná lokalita je znázorněna na obrázku 14. Mimo tento pobytový veřejný prostor jsou mezi bloky domů nainstalovány lavičky, kde mohou lidé posedět, odpočinout si, pozorovat okolí či si povídat.

Obr. 15: Pobytový veřejný prostor ve Zbraslavi

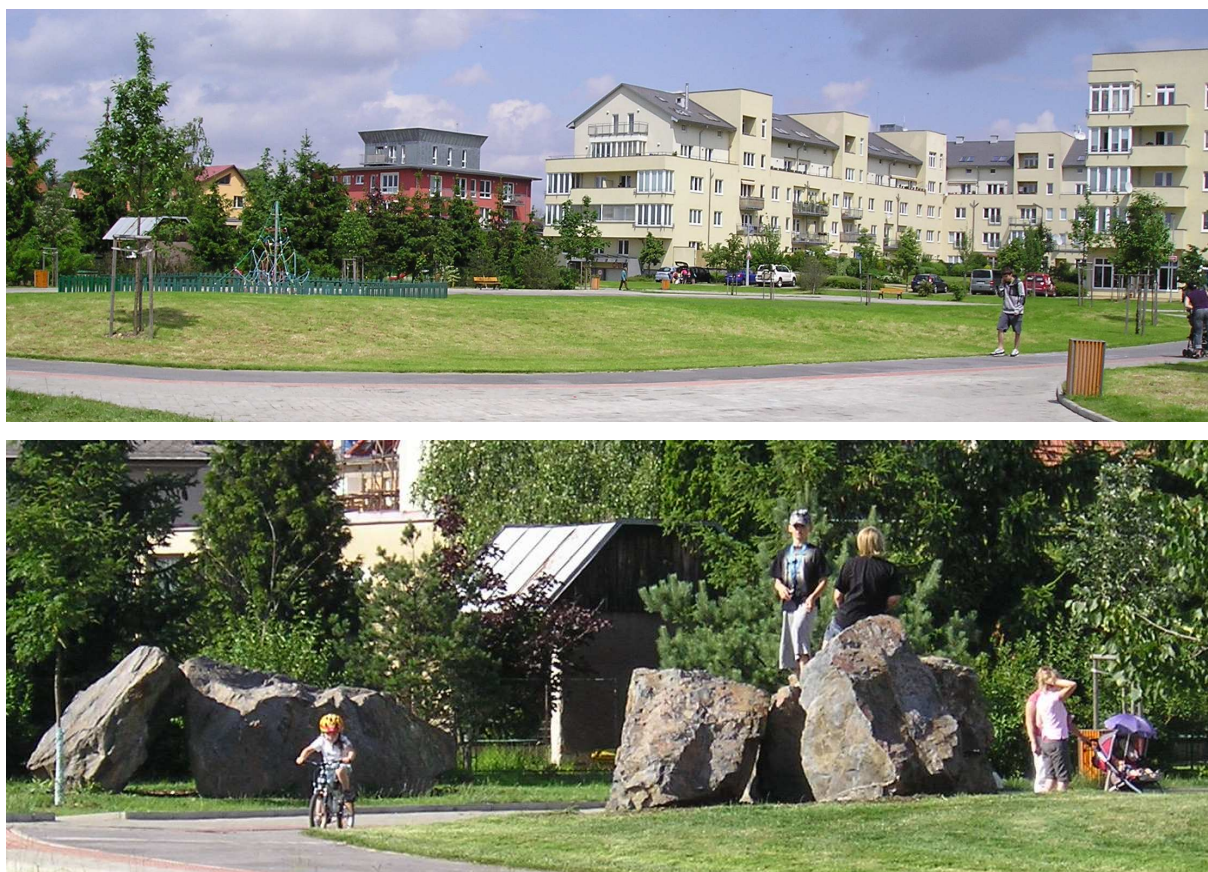

Foto: Markéta Vyhnánková

Pobytový veřejný prostor v nové lokalitě Sluneční město, prezentovaný na obrázku 15, tvoří poměrně rozsáhlá zatravněná plocha s přístupovými cestami a asfaltovým oválem vhodným zejména pro jízdu na kole, koloběžce či kolečkových bruslích. Ovál je lemovaný šesti lavičkami a v jeho vnitřní části je umístěna oplocená

provazová pyramida, obzvláště oblíbená u dětí. Jiné herní prvky tento prostor nenabízí, avšak přibližně sto metrů od něj se ve staré zástavbě nachází vybavené hřiště jak pro mladší děti, tak je zde i oplocené hřiště pro míčové hry určené starším dětem. Relaxační ovál má strategickou polohu ležící na cestě mezi autobusovými zastávkami a novou rezidenční zástavbou. Z celkového pohledu leží, stejně jako lokalita Sluneční město, ve středu Zbraslavi. Je tedy velmi dobře dostupný i pro obyvatele ze vzdálenějších částí Zbraslavi a také je přehledný. Vybavení k různým aktivitám je zde omezené a zaměřené zvláště na možnost projíždění se po oválu na nejrůznějších vozítkách. Jelikož jiné dětské hřiště je nedaleko, tato volná plocha je příjemná pro svoji prostornost a volnost.

Během podvečerního pozorování se ve studovaném prostoru vystříдалo 72 návštěvníků, z nichž 57 % bylo žen a dívek a zbytek návštěvníků byl mužského pohlaví, jak můžeme vidět v tabulce 10. Do tohoto počtu jsem zahrnula jen ty, kteří se zdrželi déle a vstoupili přímo do prostoru kolem oválu, neboť kolem tohoto prostoru vedou ulice, které jsou velmi frekventované, avšak procházející lidé pouze mívají pobytový veřejný prostor, nezúčastňují se aktivně života v něm. Jen 10 % návštěvníků se rozhodlo trávit volný čas o samotě. Nejpočetnější skupinu tvořili návštěvníci ve věku 16-59 let, které představují zejména rodiče dětí, vzhledem k druhé největší skupině 0-5 let. Tento odpočinkový veřejný prostor také využívají obyvatelé v důchodovém věku. V podvečer se jich zde zastavilo či procházelo 14 %. Nejčastější aktivita provozovaná v prostoru kolem oválu bylo sezení – 33 %, následované lezením po provazové pyramidě shodně s procházením. K jízdě na kole, koloběžce či bruslích využívalo ovál 12,5 % návštěvníků. Ještě v kočárku se veřejného života účastnilo 14 % návštěvníků.

Tab. 10: Počet a podíl lidí v uvedených charakteristických skupinách

	celkem	muži	ženy	s někým	sami	věk			
						0-5	6-15	16-59	60+
počet lidí	72	31	41	65	7	22	7	33	10
podíl		43,1	56,9	90,3	9,7	30,6	9,7	45,8	13,9
	činnost								
	procházka	venčení	sezení	na hřišti	fotbal	v kočárku	kolo, apod.		
počet lidí	11	5	24	13	0	10	9		
podíl	15,3	6,9	33,3	18,1	0,0	13,9	12,5		

Zdroj: terénní šetření

Z deseti dotazovaných návštěvníků bylo sedm žen a také sedm z tázaných patřilo do věkové skupiny 16-59 let (tabulka 8, str. 70). Třetina z nich byla na mateřské dovolené, třetina pracujících a třetina v důchodovém věku. Čtyři z nich bydleli

v nových domech projektu Sluneční město, ostatní bydleli ve starší zástavbě. Z uvedeného vyplývá, že tento veřejný prostor je přirozeným centrem pro širší okolí a že lidem něco podobného doposud chybělo. Z deseti dotazníků samozřejmě nemohu dělat definitivní závěry, ale přesně takto otevřeně na mě studovaný veřejný prostor působil. Polovina dotázaných kladla při výběru nového bydlení důraz na přítomnost pobytových veřejných prostor, pro ostatní bylo důležité celkové prostředí nového bydliště nebo zde žili od narození. Všichni se shodli na tom, že přítomnost pobytových veřejných prostor je podstatná pro obyvatele města. Nejčastěji navštěvují dotazovaní hřiště kvůli dětem a někteří také za účelem venčení psa. Denně do prostoru kolem oválu chodí sedm z deseti respondentů a šest zde při svých návštěvách navázalo kontakt s ostatními uživateli prostoru. Všichni respondenti byli spokojeni se stávajícím stavem, akorát pět z nich by uvítalo malé změny. Jako možná zlepšení bylo jmenováno vysazení více stromů, neboť ve slunečných dnech se není kde schovat. Dalším návrhem byla instalace většího počtu laviček a někdo také upozorňoval na nebezpečnost kamenů, po kterých lezou děti a mohou spadnout. Všichni dotazovaní jednomyslně odpověděli, že využívají i jiné pobytové veřejné prostory, neboť děti i oni potřebují změnu.

Ani v tomto případě se nepotvrdila má hypotéza, že lidé s vyšším vzděláním budou přikládat větší váhu přítomnosti pobytových veřejných prostor v místě nového bydliště. Také proto, že vysokoškolsky vzdělaní byli jen dva respondenti. Oproti předešlým zkoumaným odpočinkovým veřejným prostorům navštěvují prostor ve Zbraslavi i důchodci bydlící ve starší zástavbě.

5.2.4 Černý Most

Poslední pobytový veřejný prostor, ve kterém jsem prováděla podrobné terénní šetření, se nachází v sídlišti Černý Most, ve vnější zóně města. Toto sídliště se začalo mohutně rozvíjet po roce 1990 a postupně se rozšiřovalo. Než jsem vybrala pobytový veřejný prostor, který jsem detailněji zkoumala, prošla jsem takřka celé sídliště a hledala vhodný prostor pro výzkum. Při procházce sídlištěm jsem zjistila, že hřišť pro malé děti – pískoviště, prolézačky, atd., se zde nachází šest a pro větší děti – hřiště na tenis, fotbal, ping-pong, in-line brusle – jsem jich identifikovala také šest. Kolem těchto hřišť je umístěn značný počet laviček. Ovšem častým problémem těchto veřejných prostor je zastaralé, neudržované a zdevastované vybavení, které ve většině případů pochází z 90.

let. Zejména hřiště pro menší děti nelákají mnoho lidí k pobývání. Při terénním šetření jsem jich ve zmíněných prostorech mnoho nezaregistrovala.

Další aspekt, který, podle mě, negativně ovlivňuje atmosféru těchto pobytových prostor, je jejich lokalizace ve vnitroblocích. Hřiště jsou ze všech stran obklopena vysokými bytovými domy a prostor působí na návštěvníka stísněně a navíc zde obtížněji proudí čerstvý vzduch. Ve vnitroblocích nejsou často vysázeny žádné stromy a v horkých dnech slunce znepříjemňuje pobyt na hřišti. Příklad některých nepříliš atraktivních veřejných prostor uvádím na obrázku 16. Nových odpočinkových veřejných prostor zde moc není. Při průzkumu lokality jsem zaznamenala dvě hřiště. Jedno menší s provazovou pyramidou, která byla v obležení dětí a druhé větší, více vybavené, které jsem vybrala pro detailnější výzkum.

Obr. 16: Neatraktivní pobytové veřejné prostory v sídlišti Černý Most

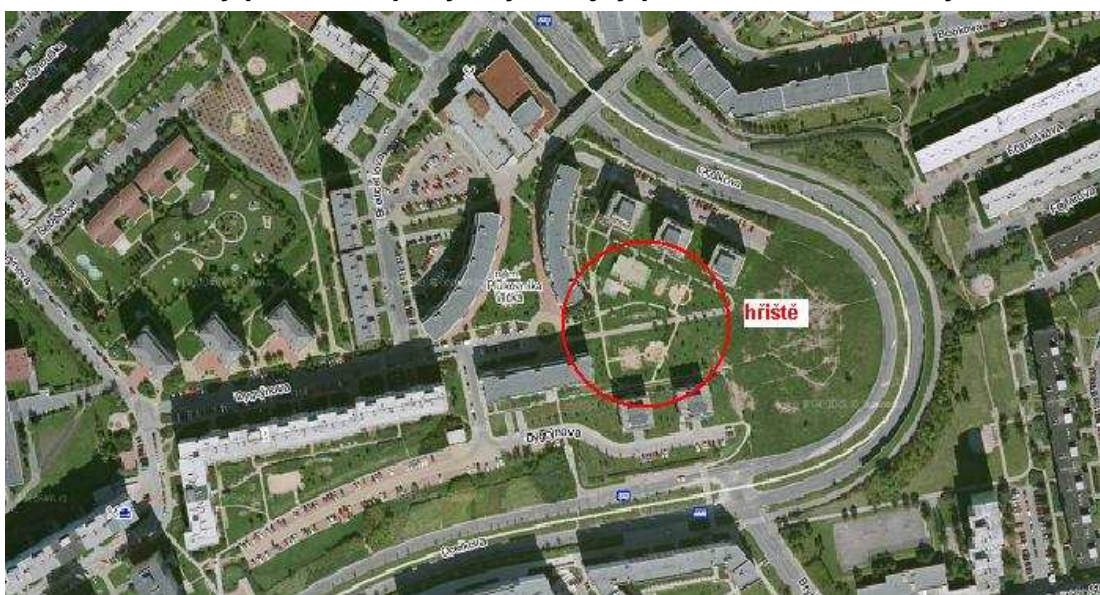

Foto: Markéta Vyhnánková

Oblast, ve které se studovaný pobytový veřejný prostor nachází, se nalézá na okraji sídliště Černý Most. Tato část sídliště byla postavena v roce 2002, je tedy jednou

z novějších částí sídliště. Zmiňovaná mladší oblast je tvořena pěti menšími bytovými domy a třemi většími, které jsou na jakémsi „ostrohu“, jenž je obehnan hlavní silnicí, jak můžeme vidět na obrázku 17. Umístění domů na pozemku vytváří prostor mezi domy, který je vyplněn pobytovým veřejným prostorem. Kromě oploceného fotbalového hřiště zde mohou děti využívat čtyři řetězové houpačky, houpačku na váhovém principu, jeden menší lezecký hrad, „houpadla“ a neoplocené pískoviště. K odpočinku jsou zde k dispozici sedm laviček podél cesty, šest laviček tvořících kruh a čtyři lavičky kolem pískoviště. Jsou zde vysázené stromy, které již začínají poskytovat blahodárny stín a zpříjemňují tak pobyt venku. Prostor je koncipován pro více různých skupin uživatelů, což poskytuje více příležitostí k setkávání a poznávání různých lidí. Ač vede nedaleko hlavní silnice, zkoumaný veřejný prostor je dobře přístupný, o čemž svědčí i velký počet návštěvníků. Shledávám ho i přehledným, bezpečným a poměrně dobře vybaveným k různým aktivitám.

Obr. 17: Celkový pohled na pobytový veřejný prostor v sídlišti Černý Most

Zdroj: podkladová mapa – www.mapy.cz (2009); terénní šetření

V průběhu pasivního pozorování jsem ve studovaném veřejném prostoru zaznamenala 44 návštěvníků, z nichž 57 % bylo žen a dívek a 43 % bylo mužů a chlapců. Absolutní počty jednotlivých skupin uvádím v tabulce 11. Téměř všichni přítomní zde pobývali ještě s jinou osobou. Jen 7 % přítomných lidí zde bylo samostatně. Nejpočetnější skupinu určenou podle věku tvořila mládež ve věku 6-15 let (téměř 60 %), která se sdružovala a bavila ve větších skupinách. Druhou největší

skupinou byli lidé ve věku 16-59, ve většině případů rodiče dětí. Skupiny tvořené mládeží posedávaly na různých místech ve veřejném prostoru, z čehož také vyplývá nejčastější činnost návštěvníků, kterou představovalo „sezení“ (41 %), následované hrou dětí na prolézačkách a houpačkách na dětském hřišti (20,5 %). Vybavení studovaného veřejného prostoru a různé činnosti návštěvníků můžeme pozorovat na obrázku 18.

Tab. 11: Počet a podíl lidí v uvedených charakteristických skupinách

	celkem	muži	ženy	s někým	sami	věk			
						0-5	6-15	16-59	60+
počet lidí	44	19	25	41	3	5	26	11	2
podíl		43,2	56,8	93,2	6,8	11,4	59,1	25,0	4,5
	činnost								
	procházka	venčení	sezení	na hřišti	fotbal	v kočárku	kolo, apod.		
počet lidí	0	3	18	9	6	5	3		
podíl	0,0	6,8	40,9	20,5	13,6	11,4	6,8		

Zdroj: terénní šetření

Obr. 18: Pobytový veřejný prostor v sídlišti Černý Most

Foto: Markéta Vyhnánková

I v pobytovém veřejném prostoru v sídlišti Černý Most jsem prováděla deset řízených rozhovorů s osobami staršími 16 let, kterých zde bylo přítomno pouze 13, viz tabulka 11. Většina z dotázaných byly ženy, z nichž pět bylo na mateřské dovolené (viz tabulka 8, str. 70). Ze všech respondentů byl jen jeden návštěvník v důchodovém věku a sedm z dotázaných ukončilo své vzdělávání na střední škole zakončené maturitou. Šest z dotázaných bydlelo přímo v přilehlých nových domech a bydlí zde od počátku, kdy byly domy postaveny. Ostatní dotázaní docházeli na hřiště ze vzdálenějších míst. Pro sedm respondentů byla přítomnost relaxačních veřejných prostor jedním z důležitých kritérií při výběru nového bydlení. Všichni dotázaní považují přítomnost pobytových veřejných prostor za důležitou pro obyvatele města, jako místo odpočinku, místo her dětí, místo s možností nezávazného setkání s ostatními obyvateli či místo pro setkání s přáteli. Sedm návštěvníků potvrzuje, že zde sami navázali kontakt s ostatními přítomnými obyvateli.

Dotazovaní dospělí navštěvují nejčastěji tento prostor se svými dětmi, které si zde mohou hrát, šest z deseti respondentů toho využívá každý den. Nespokojenost návštěvníků je způsobená zejména neoddělením části hřiště pro mladší děti od části určené větším dětem. Pískoviště je neoplocené, tudíž je přístupné psům, kteří ho mohou snadno znečistit. Dospělí si také stěžovali, že vybavení hřiště určené menším dětem často využívají starší děti, které neberou ohled na mladší děti. Jako další nedostatek prostoru shledávali dotazovaní nedostatek zeleně, obzvlášť nedostatek vzrostlých stromů. Z výše uvedených, i jiných důvodů, navštěvují lidé i ostatní pobytové veřejné prostory v okolí. Nejvíce oblíben je prostor mezi sídlištěm Černý Most a Dolními Počernicemi, jenž je vhodný k delším procházkách v příjemném přírodním prostředí.

Ani v posledním případě se nepotvrdil můj předpoklad, že lidé s vyšším vzděláním dbají při výběru nového bydlení na přítomnost pobytových veřejných prostor. Z deseti respondentů byl jen jeden vysokoškolsky vzdělaný a sedm středoškolsky s maturitou. Přesto pro sedm z deseti dotazovaných byla přítomnost odpočinkových veřejných prostor podstatná, z čehož vyplývá, že toto kritérium je důležité i pro lidi s nižším než vysokoškolským vzděláním. Předpokládala jsem, že mezi nejčastější uživatele pobytových veřejných prostor budou rodiče s dětmi a obyvatelé v důchodovém věku, v tomto případě však největší uživatelskou skupinou byla mládež ve věku 6-15 let. Rodiče s dětmi tvořili druhou největší skupinu a lidé v důchodovém věku tento prostor příliš nenavštěvují, možná právě proto, že je zde početná skupina mládeže, která dělá hluk a je divoká při svých hrách. Důchodci mají přeci jen raději

klidnější místa, kde nejsou ohrožováni dětmi na kole či fotbalovým míčem. Na to, aby se zde snesly obě skupiny, je zmiňovaný prostor poměrně malý.

5.2.5 Shrnutí

Čtyři pobytové veřejné prostory, které jsem zkoumala, byly velmi dobře vnímány svými uživateli. Nejvytíženější byl veřejný prostor v lokalitě Nová Harfa, neboť zde žije velký počet obyvatelů a v blízkosti se nenachází žádný jiný pobytový veřejný prostor. Nejméně jich potom bylo předvídatelně v Kolovratech v lokalitě s rodinnými domy, kdy místní obyvatelé tráví hodně času na své zahradě. Kritérium počtu návštěvníků však není ideální pro srovnání, protože každý veřejný prostor je jinak velký, jinak vybavený a v jeho okolí žije různý počet lidí.

Výzkumem jsem potvrdila hypotézu, že nejčastějšími návštěvníky pobytových veřejných prostor jsou matky s dětmi. Bylo tomu tak ve třech studovaných lokalitách, jen v lokalitě v sídlišti Černý Most převažovala skupina mládeže. Avšak druhou část hypotézy musím vyvrátit, protože obyvatelé v důchodovém věku nebyli častými uživateli pobytových veřejných prostor. Větší počet důchodců jsem zaznamenala jen v lokalitě Sluneční město na Zbraslavi, v jejíž blízkosti jsou panelové domy z dob socialismu, v kterých žijí starší obyvatelé. V lokalitě Nová Harfa jsem nepředpokládala přítomnost lidí v důchodovém věku, neboť v jejím okolí nebydlí velký počet lidí a v samotné lokalitě bydlí převážně mladí lidé. Ale v sídlišti Černý Most a v Kolovratech jsem byla překvapena, že nejsou více navštěvovány důchodci bydlícími ve starších přilehlých částech, kteří se zde mohou procházet, posedět či venčit své psy. Zřejmě je to tím, že starší lidé jsou zvyklí navštěvovat známá místa a neradi mění své zvyklosti a svůj denní řád. Lidé v důchodovém věku mají možná rádi více klidu, který nenachází ve zkoumaných pobytových veřejných prostorech, v nichž bylo vždy dětské hřiště. Nejčastěji provozovanou aktivitou ve všech lokalitách byla hra dětí, buď na dětském hřišti či ve volném prostoru. Tyto hry byly doprovázeny rodiči sedícími na lavičkách. Také jsem zaznamenala větší počet lidí venčících své psy.

Z čtyřiceti dotazovaných bylo 75 % žen a 25 % mužů. Do věkové skupiny 16-59 let spadalo 85 % respondentů a 15 % byli lidé v důchodovém věku. Polovina oslovených byly matky na mateřské dovolené, 35 % pracující a 15 % lidé v důchodovém věku. Z řízených rozhovorů vyplynulo, že pro 55 % ze všech 40 respondentů byla důležitá přítomnost pobytových veřejných prostorů při výběru jejich

bydlení (tabulka 8, str. 70). Respondenti měli v 70 % středoškolské vzdělání s maturitou a 27,5 % bylo vysokoškolsky vzdělaných. Předpokládala jsem, že lidem s vyšším vzděláním bude více záležet na přítomnosti odpočinkových veřejných prostor, avšak tento předpoklad se nepotvrdil. Pro polovinu dotazovaných byla tato skutečnost důležitá, avšak bez rozdílu vzdělání a též bez ohledu na to, v jaké lokalitě žijí.

Všichni dotázaní vnímali pobytový veřejný prostor, v kterém jsem je zastihla, i přes jisté výhrady, pozitivně. Díky zkušenostem, které s daným prostorem mají, poukázali na problémy, kterých bych si já, jako „nerezident“, nevšimla. Vnímání veřejného prostoru se u návštěvníků lišilo vzhledem k jejich věku i vzhledem k důvodu návštěvy veřejného prostoru. Všichni respondenti vnímají lokality s kvalitními pobytovými veřejnými prostory lépe než lokality bez těchto prostor a uvedli, že pobytové veřejné prostory jsou důležité pro obyvatele města, pro příjemnější život a jako místo setkání, avšak důležitějším kritériem při výběru nového bydlení byla často cena nemovitosti, vzhled okolního prostředí a dopravní spojení s centrem města.

Že jsou tato místa důležitá pro společenský život lokality, dokazuje i skutečnost, že 67,5 % respondentů zde navázalo kontakt s ostatními přítomnými lidmi. Každý den navštěvovalo veřejný prostor u svého bydliště 67,5 % obyvatel, 22,5 % obyvatel méně jak třikrát denně a všichni shodně uvedli, že využívají i jiné pobytové veřejné prostory. Každý potřebuje změnu a chodit každý den na jedno místo by bylo stereotypní pro všechny. Nejspokojenější se stavem veřejného prostoru byli obyvatelé v Kolovratech, kde vytýkali jen drobnosti, nejméně spokojení byli obyvatelé v lokalitě Nová Harfa. Nejvíce si stěžovali na malé hřiště pro menší děti, na absenci odpadkových košů, neupravené okolí a nedostatečné osvětlení. Obecně lidem v relaxačních veřejných prostorech scházely lavičky a stromy.

6 Závěr

V předkládané práci jsem se zaměřila na zmapování nových rezidenčních lokalit v Praze a na přítomnost a stav pobytových veřejných prostor v nalezených lokalitách. S pomocí dat z Registru sčítacích obvodů 2007 a následného terénního šetření jsem dospěla k závěru, že v letech 1995–2009 vzniklo v Praze 68 nových větších rezidenčních lokalit. Územně rozsáhlejší lokality vznikaly v okrajových částech města, zejména v období 1996–2000, a byly tvořeny rodinnými domy. V první hypotéze jsem předpokládala, že nové rezidenční lokality budou, v důsledku silných suburbanizačních trendů, více vznikat v okrajových částech města než v zóně vnějšího města, ale výzkum ukázal, že počty jsou vyrovnané. V zóně vnějšího města vzniklo 26 nových lokalit a v periferních částech města bylo vybudováno 27 lokalit.

Během identifikace nových rezidenčních lokalit pomocí dat z Registru sčítacích obvodů 2007, jsem se také zaměřila na spolehlivost dat, které registr nabízí. Musím přiznat, že jsme nebyla stoprocentně spokojena s výstupy, které vznikly použitím dat z registru. Data týkající se jednotlivých budov byla nepřesná a lokality, které byly zjevně postaveny před rokem 2006 v registru chyběly. Na druhou stranu zase registr uváděl nové rezidenční lokality, které ve skutečnosti nebyly na uvedeném místě vybudované. Pochybnosti o spolehlivosti dat z RSO vyslovila již Vostracká (2008). RSO je dobrý jako základ pro práci, ale výstupy se musí kontrolovat, což znepráhňuje a zdržuje výzkumnou činnost. Tento produkt je relativně nový, zatím v procesu vývoje. Můžeme tedy očekávat, že se bude zlepšovat a stane se spolehlivým a přínosným zdrojem dat.

Nejběžnější formou výstavby je výstavba domů navazujících na stávající zástavbu, ať už kompaktního města nebo jednotlivých městských částí. Ve dvou obdobích 1996–2000 a 2001–2006 jsem také sledovala, jakým typem domů byla nová výstavba realizována. V prvním ze sledovaných období převažovala výstavba rodinných domů – 85,4 %, zatímco v druhém období tento typ budov poklesl na 51,5 %. Úbytek výstavby rodinných domů v období 2001–2006 byl nahrazen výstavbou bytových domů, zvláště těch, které mají 21–49 bytů. Z mého výzkumu také vyplývá, že počet lokalit rodinných domů se od roku 1996 do roku 2009 snižuje, zatímco počet lokalit tvořených bytovými domy se zvyšuje. Výstavba rodinných domů se od roku 1996

přesunula do zázemí města, kde jsou, zejména po roce 2001, stavěny rozsáhlé lokality rodinného bydlení.

V rámci terénního šetření jsem navštívila 42 nových rezidenčních lokalit v různých zónách města a zjišťovala jsem, zda jsou v nich přítomny pobytové veřejné prostory a pakliže ano, v jakém jsou stavu a které prvky obsahují. Zaměřila jsem se na hodnocení přítomnosti čtyř kategorií – dětských hřišť pro mladší děti; hřišť pro větší děti a mládež; posezení – lavičky bez herních prvků a stromy a ostatní zeleň. Hřiště pro menší děti se nacházely v 46,2 % lokalit, zatímco hřiště pro starší děti byly přítomny jen v 12,8 % lokalit. V 74,4 % lokalit byla vysázena zeleň a téměř polovina studovaných lokalit byla doplněna posezením. Také jsem hodnotila přítomnost uvedených prvků podle typu domů v lokalitách nové výstavby. Došla jsem k závěru, že dětská hřiště byla v 64,7 % lokalit s bytovými domy, oproti tomu v lokalitách tvořených rodinnými domy byla jen v 31,8 % případů. Hřiště pro větší děti nebyl významný počet ani v jednom typu lokalit. Mezi bytovými domy jsem se mohla posadit na lavičku v 82,4 % lokalit, mezi rodinnými domy jen v 18,2 % lokalit. Na prostranství se zelení je kladen důraz také spíše v lokalitách s převahou bytových domů. Obecně lze říct, že v lokalitách bytových domů je kladen větší důraz na pobytové veřejné prostory i na jejich vybavení, čímž se potvrdila druhá hypotéza této práce, že odpočinkových veřejných prostor bude méně v okrajových částech Prahy. Uvedené zjištění je pochopitelné vzhledem ke skutečnosti, že lidé bydlící v rodinných domech mají také svoji vlastní zahradu, kde mohou trávit volný čas. Ale na zahradě nemůžete potkat sousedy ani si zde vaše děti nemohou hrát s ostatními dětmi, nepozvete-li je. Ne každý má odvahu oslovit své sousedy přímo a pobytový veřejný prostor je místem, kde mohou nenásilně a spontánně vznikat nové vztahy. Touhu po bytí ve veřejném prostoru a mít přehled o věcech zvenčí znázorňují lavičky, které si lidé dávají před svůj rodinný dům a které jsem zaregistrovala ve více lokalitách rodinných domů.

V navštívených lokalitách jsem se zaměřila nejen na přítomnost pobytových veřejných prostor, ale také na jejich kvalitu. Mezi kvalitní odpočinkové veřejné prostory řadím takové, kde je větší škála možností jak trávit volný čas, kde je myšleno na více generací a více různých aktivit. Do této skupiny patří také ty, které jsou snadno dostupné, přehledné a v nichž se člověk cítí bezpečně. Takovéto prostory se však, bohužel, nevyskytují v mnoha lokalitách. Během terénního šetření jsem identifikovala pouze šest lokalit, z kterých byla většina vybudována v posledních letech.

Prostřednictvím detailnějšího výzkumu vybraných čtyř lokalit – Nová Harfa, Kolovraty, Zbraslav a Černý Most, jsem se snažila identifikovat skupiny obyvatel, které pobytové veřejné prostory nejčastěji využívají. Dále mě také zajímalo k jakým aktivitám obyvatelé tyto prostory nejvíce využívají a zda pro ně byla jejich přítomnost důležitá při výběru nového bydlení. Prostřednictvím nezúčastněného pozorování jsem zjistila, že pobytové veřejné prostory využívají nejčastěji matky s dětmi, jak jsem předpokládala na počátku výzkumu. S tímto faktem také souvisí nejčastěji vykonávaná aktivita v těchto prostorech, kterou je hra dětí na hřištích a sezení jejich doprovodu na lavičkách. Na začátku výzkumu jsem se domnívala, že další velkou skupinou uživatelů budou obyvatelé v důchodovém věku. Tento předpoklad se mi však nepotvrdil, neboť důchodci využívali, ve větším počtu, jen relaxační veřejný prostor v lokalitě Zbraslav. Což je způsobeno také tím, že ve zkoumaných nových rezidenčních lokalitách žijí lidé s mladší věkovou strukturou. Přesto jsem předpokládala, že důchodci, ze starších přilehlých částí, budou tyto nové lokality využívat k venčení psů, procházkám či k posezení.

Při výběru nového bydlení kladla důraz na přítomnost pobytových veřejných prostor jen polovina respondentů. Při odpovědích na tuto otázku jsem nezaznamenala souvislost mezi nejvyšším dosaženým vzděláním a upřednostňováním bydlení s odpočinkovými veřejnými prostory. Dosaženými výsledky vyvracím hypotézu stanovenou na počátku výzkumu, že lidé s vyšším vzděláním budou více dbát na přítomnost pobytových veřejných prostor. Jen polovina respondentů dbala při výběru nového bydlení na existenci odpočinkových veřejných prostor v místě bydliště, ale všichni dotázaní je považují za důležitý prvek ve městě, ve kterém mohou obyvatelé města odpočívat a setkávat se. Důležitým kritériem při výběru bydlení byla pro mnohé respondenty cena nemovitosti, dopravní dostupnost služeb a centra města a stav okolního prostředí.

Na závěr snad jen dodat, že v posledních letech se budují nové rezidenční lokality, ve kterých je více dbáno na kvalitní pobytové veřejné prostory a že i vedení městských částí se snaží zapojit obyvatele do procesu tvorby místa. Praha má však v tomto ohledu ještě velké rezervy v porovnání s jinými západoevropskými metropolemi.

Seznam použité literatury

- BELL, P., GREEN, T., FISHER, J., BAUM, A.** (2001): Environmental psychology. Lawrence Erlbaum Ass. Mahwah. 634 s.
- BRÁZDOVÁ, M.** (2007): Prostorové formy nové rezidenční výstavby v zázemí Prahy na příkladu Říčán. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha. 55 s.
- CARMONA, M., HEATH, T., OC, T., TIESDELL, S.** (2003): Public places – urban spaces: the dimensions of urban design. Architectural Press. Oxford. 312 s.
- ČABLOVÁ, M.** (2003): Přírodní prvky ve veřejném prostoru: vliv přírodních prvků na kvalitu veřejných prostorů a na rozvoj aktivit. In: Šilhánková, V. (ed.): Veřejné prostory a život města: sborník příspěvků konference, Brno 24. října 2002. Brno – Vysoké učení technické a Občanské sdružení Civitas per populi. s. 21-28.
- ČERNOUŠEK, M.** (1992): Psychologie životního prostředí. Fakulta sociálních věd Univerzity Karlovy. Praha. 142 s.
- ČERVENKA, J.** (2003): Migrace v ČR. Tisková zpráva. Centrum pro výzkum veřejného mínění. Sociologický ústav AV ČR. 3 s.
- DOSTÁL, P., HAMPL, M.** (1994): Changing economic base of Prague: towards new organizational dominance. In: Barlow, M., Dostál, P., Hampl, M. (eds.): Development and Administration of Prague. ISG UA. Amsterdam. s. 29-46.
- DRBOHLAV, D.** (1993): Behaviorální přístup v geografii. In: Sýkora, L. (ed.): Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. Praha. s. 23-38.
- EAMES, E., GOODE, J.** (1980): Public Places. In: Press, I., Smith, M. E.: Urban Place and Process: Readings in the Anthropology of Cities. Macmillian. New York. s. 337-348.
- FRANĚK, M.** (2003): Vliv městské zeleně na chování lidí. In: Šilhánková, V. (ed.): Veřejné prostory a život města: sborník příspěvků konference, Brno 24. října

2002. Brno – Vysoké učení technické a Občanské sdružení Civitas per populi. s. 53-59.
- GEHL, J.** (2000): Život mezi budovami: užívání veřejných prostranstvích. Nadace Partnerství. Brno. 202 s.
- GEHL, J., GEMZOE, L.** (2002): Nové městské prostory. Era. Brno. 263 s.
- HENDL, J.** (2008): Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Portál. Praha. 407 s.
- HNILÍČKA, P.** (2005): Sídlní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domků. Era. Brno. 131 s.
- HOLUB, P.** (2009): Výstavba bytů se rekordně propadla. A bude hůř. <http://aktualne.centrum.cz/ekonomika/bydleni/clanek.phtml?id=645360>. Staženo 21.8.2009
- HRŮZA, J.** (1996): Vývoj urbanismu II. České vysoké učení technické. Praha. 137 s.
- JACOBS, A., APPLEBYARD, D.** (1987): Toward an Urban Design Manifesto. In: LeGates R. T., Stout, F. (1996): The City Reader. Routledge. London and New York. s. 167-175.
- JACOBISOVÁ, J.** (1975): Smrt a život amerických velkoměst. Odeon. Praha. 281 s.
- JEŽEK, J.** (2004): Aplikovaná geografie města. Západočeská univerzita. Plzeň. 145 s.
- KELLER, J.** (1997): Sociologie a ekologie. Sociologické nakladatelství. Praha. 232 s.
- KOUTNÝ, J.** (2003): Význam a vývoj veřejných prostorů. In: Šilhánková, V.: Veřejné prostory a život města: sborník příspěvků konference, Brno 24. října 2002. Brno – Vysoké učení technické a Občanské sdružení Civitas per populi. s. 6-12.
- KRYKORKOVÁ, Z.** (2005): K teorii veřejných prostranství a možnostem její aplikace. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze. Filozofická fakulta. Katedra teorie kultury. 110 s.
- KUBEŠ, J., PERLÍN, R.** (1998): Územní plánování pro geography. Karolinum. Praha. 89 s.
- LYNCH, K.** (2004): Obraz města. Polygon. Praha. 202 s.

- MADANIPOUR, A.** (1996): Design of Urban Space: An Inquiry into a Socio-spatial Process. Wiley. Chichester. 241 s.
- MADANIPOUR, A.** (2003): Public and Private Spaces of the City. Routledge. London. 264 s.
- MADDEN, K.** (2003): Utváření místa: příručka k vytváření kvalitních veřejných prostranství. Nadace Partnerství. Brno. 99 s.
- MATĚJKA, V.** (2000): Návaznosti regulačního plánu a územního plánu obce. Urbanismus a územní rozvoj, roč. 3, č. 2, s. 28-30.
- MELIK, R.** (2008): Changing public space: the recent redevelopment of Dutch city squares. Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap. Utrecht. 232 s.
- MUSIL, J.** (1967): Sociologie soudobého města. Svoboda. Praha. 320 s.
- MUSIL, J.** (1991): Nové vymezení sociální ekologie. Sociologický časopis, roč. 27, č. 1, s. 69-89.
- MUSIL, J.** (2002): Co se děje s českými městy dnes? In: Horská, P., Mauer, E., Musil, J.: Zrod velkoměsta. Paseka. Praha. s. 298-332.
- NAWRATH, M.** (2008): Klíčové faktory pro úspěšné zapojení veřejnosti do plánování veřejných prostranství. In: Veřejná prostranství – veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování. Sborník ze semináře AUÚP. Františkovy Lázně. 17.-18. 4. 2008. s. 35-36.
- OUŘEDNÍČEK, M.** (2002): Urbanizační procesy obyvatelstva v Pražském městském regionu. Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha. 110 s.
- OUŘEDNÍČEK, M.** (2003): Suburbanizace Prahy. Sociologický časopis, roč. 39, č. 2, s. 235-253.
- OUŘEDNÍČEK, M., POSOVÁ, D.** (2006): Suburbánní bydlení v Pražském městském regionu: etapy vývoje a prostorové rozmístění. In: Ouředníček, M. (ed.): Sociální geografie pražského městského regionu. Univerzita Karlova. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha. s. 96-113.
- OUŘEDNÍČEK, M., TEMELOVÁ, J.** (2009): Fyzické prostředí v nových suburbánních lokalitách. Dostupné z http://www.suburbanizace.cz/analyzy_02_

setreni_vysledky_voleb.htm. Staženo 19. 8. 2009.

- PTÁČEK, P.** (1996): Suburbanizační proces v zázemí Prahy. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha. 104 s.
- PULDOVÁ, P.** (2006): Vliv suburbanizace na změnu sociálního prostředí v zázemí Prahy. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha. 111 s.
- SEDLÁK, R.** (2008): Jak utvářet kvalitní veřejná prostranství. In: Veřejná prostranství – veřejné prostory, sídelní zeleň, krajina v územním plánování. Sborník ze semináře AUÚP. Františkovy Lázně. 17.-18. 4. 2008. s. 37-39.
- SÝKORA, L.** (1993a): Gentrifikace: měnící se tvář vnitřních měst. In: Sýkora, L. (ed.): Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. Praha. s. 100-116.
- SÝKORA, L.** (1993b): Teoretické přístupy ke studiu města. In: Sýkora, L. (ed.): Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. Praha. s. 64-92.
- SÝKORA, L., ŠIMONÍČKOVÁ, I.** (1994): From totalitarian urban managerialism to a liberalized real estate market: Prague's transformations in the early 1990s. In: Barlow, M., Dostál, P., Hampl, M. (eds.): Development and Administration of Prague. ISG UA. Amsterdam. s. 47-72.
- SÝKORA, L.** (1996): Transformace fyzického a sociálního prostředí v Prahy. In: Hampl, M. a kol.: Geografická organizace společnosti a transformační procesy v České republice. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. Praha. s. 361-394.
- SÝKORA, L.** (2001): Proměny prostorové struktury Prahy v kontextu postkomunistické transformace. In: Hampl, M. (ed.): Regionální vývoj: Specifika české transformace, evropská integrace a obecná teorie. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy. Praha. s. 127-166.
- ŠILHÁNKOVÁ, V.** (2002): Veřejné prostory a život města. Urbanismus a územní rozvoj, roč. 5, č. 6, s. 38-40.

- ŠILHÁNKOVÁ, V.** ed. (2003a): Veřejné prostory a život města: sborník příspěvků konference, Brno 24. října 2002. Brno – Vysoké učení technické a Občanské sdružení Civitas per populi. 63 s.
- ŠILHÁNKOVÁ, V.** (2003b): Veřejné prostory našich měst. Veřejná správa, č. 6, příloha. Dostupné z web.mvcr.cz/archiv2008/casopisy. Staženo 11.5.2009.
- ŠILHÁNKOVÁ, V.** (2003c): Veřejné prostory v územně plánovacím procesu. Brno – Vysoké učení technické. 144 s.
- ŠVÁCHA, R.** (2006): Veřejné prostory Prahy. A2, č. 12. Dostupné z www.advojka.cz/archiv/2006/12. Staženo 25.4.2009.
- TEMELOVÁ, J.** (2001): Současná komerční nebytová výstavba v Praze: globalizace, architektura a změny urbanistického prostředí po roce 1990. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha. 102 s.
- TEMELOVÁ, J., NOVÁK, J.** (2009): Daily street life in transforming inner city of Prague: visual experience of socio-spatial differentiation and temporal rhythms. Charles University in Prague. Faculty of Science. Department of Social Geography and Regional Development. 21 s.
- VOJÁČEK, P.** (2008): Morfologie suburbií v zázemí Prahy. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje. Praha. 48 s.
- VOLEK, M.** (2006): Vnímání prostředí: pojmy imageability, topofilie, genius loci. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze. Fakulta sociálních věd. Katedra sociologie. Praha. 28 s.
- VOSTRACKÁ, B.** (2008): Mapování změn zástavby s využitím dat DPZ. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra aplikované geoinformatiky a kartografie. 75 s.
- WHYTE, W. H.** (1980): The Social Life of Small Urban Spaces. Project for Public Spaces. New York. 125 s.
- ZELEDOVÁ, S.** (2006): Nová bytová výstavba v Praze a její dopady na sociálně prostorovou strukturu čtvrti. Magisterská práce. Univerzita Karlova v Praze.

Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.
Praha. 130 s.

Ostatní prameny

- OUŘEDNÍČEK, M.** (2008): Sociální geografie Prahy. Texty k přednáškám. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.
- PERLÍN, R.** (2008): Urbanismus a územní rozvoj. Texty k přednáškám. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.
- SPILKOVÁ, J.** (2008): Behaviorální geografie. Texty k přednáškám. Univerzita Karlova v Praze. Přírodovědecká fakulta. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje.

Internetové zdroje

Bohemia real invest – www.bohemiareal.cz

Business info – Oficiální portál pro podnikání a export – www.businessinfo.cz

Internetové stránky obyvatel lokality Nová Harfa ve Vysočanech – www.novaharfa.net

Magistrát hlavního města Prahy – www.magistrat.praha-mesto.cz

MČ Praha-Kolovraty – www.kolovraty.cz

MČ Praha-Zbraslav – www.mc-zbraslav.cz

Nadace partnerství – www.nadacepartnerstvi.cz

Nadace Project for Public Spaces – www.pps.cz

Zelený kruh (2008): Příprava nového územního plánu Prahy. www.zelenykruh.cz.

Staženo 6. 5. 2009

Západní město: nová pražská čtvrť může být větší než Jižní Město (2008) – <http://www.estav.cz/zpravy/nove/zapadni-mesto-praha-sidliste-stodulky.html>. Staženo 28. 4. 2009

Přílohy

Příloha 1: Katastrální území hlavního města Prahy

Zdroj: www.czso.cz

Příloha 2: Podíl lokalit s přítomností uvedených objektů v obdobích 1996-2000, 2001-2006, 2007-2009

	dětské hřiště	hřiště pro větší děti	posezení	stromy, zeleň
1996-2000	37,5	25,0	31,3	68,8
2001-2006	47,1	0,0	47,1	70,6
2007-2009	66,7	16,7	83,3	100,0
celkem	46,2	12,8	46,2	74,4

Zdroj: terénní šetření

Příloha 3: Počet lokalit s přítomností uvedených objektů podle typu domů

	dětské hřiště	hřiště pro větší děti	posezení	stromy, zeleň	udržované předzahrádky	chodníky	celkem sledovaných lokalit
Bytové domy	11	3	14	16	x	x	17
Rodinné domy	7	2	4	13	10	14	22
celkem	18	5	18	29	10	14	39

Zdroj: terénní šetření

Příloha 4: Seznam zkoumaných lokalit a jejich charakteristiky

název KÚ	název lokality/ projektu	zóna města	období výstavby	typ domu	dětské hřiště	hřiště pro větší děti	posezení	stromy, zeleň	před- zahradky	chodníky
Benice		5	1	RD	0	0	0	0	1	0
Březiněves		5	1,2,3	RD	0	0	0	0	1	0
Černý Most		4	1,2	BD	8	4	8	0	0	1
Đáblice		4	2	RD	0	0	0	0	1	0
Dejvice	Podbaba	2	2,3	BD	0	0	2	1	0	0
Dejvice	Hanspaulka	2	3	RD	0	0	0	1	0	1
Vokovice	Na Krutci	3	3	RD						
Dolní Chabry		5	1	RD	0	0	0	0	1	1
Dolní Měcholupy		4	1	RD						
Hlubočepy	Kaskády Barrandov	4	1,2	BD	0	0	0	0	0	1
Holešovice	Prague Marina	2	3	BD	0	0	2	1	0	1
Hostivař	Slunečný vršek	4	3	BD	4	0	6	0	0	1
Jinonice	U Kříže	3	1	BD	2	1	1	0	0	1
Jinonice	Botanica	3	2,3	VD	0	0	2	1	0	1
Koloděje		5	1	RD	0	0	0	0	1	1
Kolovraty	Na Července	5	1,2	RD	1	0	2	0	1	1
Kolovraty		5	3	RD	1	0	1	0	0	1
Křeslice		5	2	RD	2	0	0	0	0	0
Křeslice		5	2	RD	0	0	0	0	0	1
Libeň	Galerie n. Vltavou	2	1,2	VD	0	0	0	1	0	1
Libuš		4	2	RD	0	0	1	1	0	1
Lipence		5	2	RD	0	0	0	0	0	0
Miřkovice		5	2	RD	1	0	0	1	1	1
Nebužice		5	1	RD	0	1	0	1	0	1
Nové město	Albertov	1	3	VD						
Řepy	Na Fialce	4	1	RD	0	0	0	0	0	1
Satalice		5	2	RD	2	0	1	1	1	1
Stodůlky		4	1	RD	0	0	0	0	0	0
Stodůlky	Nové Stodůlky	4	3	BD	1	0	2	1	0	1
Suchdol	Výhledy	4	2,3	BD	1	0	1	1	0	1
Šeberov		5	2	RD	0	0	0	0	0	0
Troja	Velká Skála	3	1	BD	0	0	4	1	0	1
Uhřetěves	Jupiterova ul.	5	2	RD	0	0	0	0	0	1
Uhřetěves	Kamenná	5	1	RD	1	2	1	1	0	1
Újezd n. Lesy		5	1	RD	1	0	0	1	1	1
Újezd n. Lesy		5	1	RD	1	0	0	1	1	1
Vinoř		5	2	BD	1	0	0	1	0	1
Vysočany	Nová Harfa	2	3	BD	1	2	4	1	0	1
Zbraslav	Zahradní čtvrť	4	2	VD	3	0	2	1	0	1
Zbraslav	Sluneční město	4	2,3	BD	1	0	2	1	0	1
Žižkov		2	2	BD	1	0	1	1	0	1
Žižkov		2	2	RD	0	0	0	0	0	0

Zdroj: terénní šetření

Příloha 5: Otázky kladené při řízených rozhovorech

- 1) Bydlíte v této nové bytové zástavbě nebo sem docházíte odjinud?
- 2) Jak dlouho zde bydlíte?
- 3) Byla pro vás důležitá přítomnost veřejných prostorů v místě bydliště při výběru nového bydlení?
- 4) Myslíte si, že jsou pobytové veřejné prostory důležité pro obyvatele města?
- 5) K jakým aktivitám využíváte nejčastěji tento veřejný prostor?
- 6) Jak často (kolikrát týdně) využíváte pobytový veřejný prostor?
- 7) Navázal/a jste někdy s někým neznámým ve veřejném prostoru kontakt? Na jaké úrovni (nezávazné povídání, dlouhodobější přátelství,...)?
- 8) Chybí vám něco v tomto prostoru či je zde něco co byste změnil/a? Vadí vám zde něco?
- 9) Využíváte i jiné veřejné prostory v okolí Vašeho bydliště? Kde leží? Proč?
- 10) Kolik je Vám let? Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání? Jste pracující, na mateřské dovolené nebo v důchodu?

Příloha 6: Další příklady pobytových veřejných prostor

Foto 1: Improvizované hřiště v Miškovicích (nahore) a Dolních Chabrech a oblíbená pyramida v Hlubočepích

Foto. Markéta Vyhnánková

Foto 2: Posezení v rezidenční lokalitě v Holešovicích

Foto: Markéta Vyhnánková

Foto 3: Dětské hřiště v Újezdu nad Lesy

Foto: Markéta Vyhnánková

Foto 4: Pestré pobytové veřejné prostoru v lokalitě U Kříže v Jinonicích

Foto: Markéta Vyhnánková